

12. SINIF TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 1. DÖNEM DERS NOTLARI

ŞİİR ÜNİTESİ

Cumhuriyet Dönemi'nde Saf (Öz) Şiir Anlayışı

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, özellikle yaşanan toplumsal değişimlere göre yeni bir şekil almaya başlamıştır. Bu yeni şekille beraber içerikte de önemli anlayışlar şiirde yer almıştır. Bu dönemde ortaya çıkan birçok anlayış ya birbirini izleyen ya da birbirine tepki olarak ortaya çıkan şiir anlayışlarını ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda **Ahmet Haşim ve Yahya Kemal** ile başlayan saf (öz) şiir anlayışına uygun şiirler bu dönemde birçok şair tarafından yazılmaya devam edilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Saf (Öz) Şiirin Özellikleri

- Saf (Öz) şiirin kurucuları Ahmet Haşim ve Yahya Kemal kabul edilir.
- Türk edebiyatında özellikle 1920-1950 yılları arasında etkili olmuştur.
- Dili her şeyin üstüne tutmuşlardır.
- Divan şiirinin şekil (biçim) yapısından etkilenmişlerdir.
- Şiirlerde ahenk, güzel ve etkili söyleyişi ön plana almışlardır.
- Şiiri toplumsal sorunlardan ve siyasetten uzaklaştırmışlardır.
- "Sanat, sanat içindir." fikrini savunmuş, kusursuz şiirler yazmak istemişlerdir.
- Şiirselliği ölçü ve kafiyenin gücünde değil imgelerin, seçtikleri sözcüklerin uyumunda aramışlardır.
- **Ahmet Haşim ve Yahya Kemal aruz**, diğerleri hece ölçüsünü kullanmışlardır.
- İmge ve söz sanatlarını kullanmış, şiire özgü düşsel bir dünya kurmuşlardır.
- Aşk, ölüm, doğa, yaşama isteği gibi bireysel konuları ele almışlardır.
- Batı edebiyatındaki sembolizm akımının etkisinde kalmışlardır.

Önemli: Yahya Kemal ve Ahmet Haşim Milli Edebiyat yıllarında bu şiir anlayışının özelliklerini yansıtan şiirler kaleme almışlardır. Diğer sanatçılar Cumhuriyet Dönemi'nde bu şiir anlayışını savunmuşlardır.

Önemli: Yahya Kemal Beyatlı, saf (öz) şiir anlayışını savunan şairler içinde sembolist olmayan tek sanatçıdır. Yahya Kemal, parnasizm akımının etkisiyle şiir yazmıştır.

Saf (Öz) Şiirini Önemli Temsilcileri

- Ahmet Hamdi Tanpınar
- Necip Fazıl Kısakürek
- Asaf Halet Çelebi

- Cahit Sıtkı Tarancı
- Ahmet Muhip Dıranas
- Fazıl Hüsnü Dağlarca
- Behçet Necatigil

Sembolizm Akımının Saf (Öz) Şiire Etkisi

- Sembolizm, parnasizm akımına tepki olarak 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır.
- Şiirde biçim ve anlam kapalılığını savunmuş, müziksel bir şiir oluşturmak istemişlerdir.
- Şiirde duygu ve düşünceleri sezdirme yoluyla vermek istemişlerdir.
- Mecaz ve sembollerle dolu kapalı bir şiir anlayışı oluşturmuşlardır.
- Yeni, söyleyişler ortaya çıkaran bu anlayışta söz sanatları sıklıkla kullanılmıştır.
- Dış dünyada görülen her şeyi dış gerçekliğinin bir izlenimi olarak algılamışlardır.
- Batı edebiyatında sembolist sanatçılar: Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Paul Verlaine, Stephane Mallarme, Paul Valery...

Saf (öz) şiir anlayışı, özellikle sembolist şiir anlayışından etkilenecek anlam kapalılığını önemseyen ve şairin algılarını kendi iç dünyasına çevirmesini sağlayan şiirlerin oluşmasını sağlamıştır. Şiirde açıklık ilkesi değil kapalılık ilkesini ön plana alarak sezdirme ve telkin yoluyla önemli şiirler kaleme almışlardır.

Saf (Öz) Şiirde Mistisizm (Gizemcilik)

- Tanrının ancak sezgi ve metafizikle kavranabileceğini savunurlar.
- Akıl ve mantık gerçeklere ulaşmakta yeterli değildir. Gerçeklerin derin bir sezgiyle aranabileceğini savunurlar.
- Bu akımda üzerinde en çok durulan kavram "sevgi"dir. İnsan Tanrı'ya ancak sevgiyle ulaşabilir.
- Mistisizmin önemli özelliklerinden biri de insanın gerçeği kendi iç dünyasında araması gerektiğidir.
- Mistik sanatçılar gizliliğe son derece önem verirler.

Önemli: Türk edebiyatındaki en önemli temsilcisi Necip Fazıl Kısakürek'tir.

Ahmet Hamdi Tanpınar (1901 - 1962)

- İstanbul doğumlu olan sanatçı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirmiştir.
- İstanbul Üniversitesinde Yeni Türk Edebiyatı profesörlüğü yaptı.
- Şiirlerinde sade bir dile yer vermiş ve hece ölçüsünü kullanmıştır.

- Başta şiir olmak üzere deneme, hikâye, roman ve edebiyat tarihi gibi alanlarda eser verdi.
- Şiirlerinde en çok “müzik, **rüya, hayal, zaman**, sonsuzluk, bilinçaltı” gibi kavramları kullandı.
- Türk edebiyatında Yahya Kemal ve Ahmet Haşim; Batı edebiyatında ise Valery'nin etkileri görülür.
- Eserlerinde insanın iç dünyasına yönelmiş, bilinçaltı ve monolog tekniğini kullanmıştır.
- Romanları birbirinin devamı niteliği taşıdığı için “**ırmak roman**” olarak adlandırılmıştır.
- Şiirlerinde şekilden çok ahenge önem vermiştir.

Önemli Eserleri

Şiir: Bütün Şiirleri

Deneme: Beş Şehir, Yaşadığım Gibi

Hikâye: Abdullah Efendi'nin Rüyalari, Yaz Yağmuru

Roman: Huzur, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Sahnenin Dışındakiler, Mahur Beste, Aydaki Kadın

Necip Fazıl Kısakürek, Takvimdeki Deniz

- Takvimdeki Deniz, Necip Fazıl'ın saf şiir anlayışıyla oluşturduğu şiirler arasında yer alır.
- Bu şiirde rüya, hayal ve iç huzurun aranması temaları üzerinde durmuştur.
- Şiirlerini mükemmelliğe yaklaştırma isteği olan şair bu şiirde hece ölçüsüyle ahenkli ve ses değeri güçlü olan bir şiir kaleme almıştır.
- Şiirde madde ve ruh arasındaki ilişkiyi anlatarak ruh halinin maddeye yansımalarını göstermeye çalışmıştır.
- Şair, özellikle estetik ve metafizik unsurlara yer vermesi açısından saf şiirin içinde kabul edilir.
- Şiirlerinde lirizm, mistisizm, gizem, büyü, rüya, hayal gibi kavramlara sıklıkla yer vermiştir.

Necip Fazıl Kısakürek (1905-1983)

1. İstanbul doğumludur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde okumuştur.
2. Paris'e gönderilen öğrenciler arasındadır. Ancak orada eğitimini yarıda bırakıp yurda dönmüştür.
3. **Ağaç ve Büyük Doğu** adında edebiyatımızın iki önemli dergisini çıkarmıştır.
4. Şiire Milli Mücadele yıllarında başladı. İlk şiirlerini Yeni Mecmua'da çıkardı.
5. Şiirlerinde hece ölçüsünü ve uyağı her zaman kullanmıştır.

6. Necip Fazıl Kısakürek, edebiyatımızda “**modern-mistisizmin** kurucusu” olarak kabul edilir.
7. Özellikle ilk şiirlerinde ahengi oluşturmak için hece ölçüsünü son derece etkili kullanmıştır.
8. Son dönem şiirleri hikemi (öğretici) tarzda kaleme almıştır.
9. Mistik ve sembolist bir şairdir.
10. Fransız şair Baudelaire'den aldığı gizem ve huzursuzluk gibi temaları şiirlerinde sıklıkla işlemiştir.
11. En önemli şiiri olan “**Kaldırımlar**” şiirinden dolayı “**Kaldırımlar Şairi**” olarak adlandırılmıştır.
12. Şiir dışında hikâye, roman ve tiyatro türünde de önemli eserler kaleme almıştır.

Önemli: Şiirle ilgili görüşlerine yer verdiği “Poetika” adlı yazısında şiiri “Allah'ı sır ve güzellik yolundan arama işi.” şeklinde tarif etmiştir.

Önemli Eserleri

Şiir: Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı, Çile

Öykü-Roman: Aynadaki Yalan, Çöle İnen Nur, Ruh Burkuntularından Hikâyeler, Birkaç Hikâye, Birkaç Tahvil

Tiyatro: Bir Adam Yaratmak, Tohum, Ahşap Konak, Künye, Reis Bey, Sabırtaş, Para, Namıdğer Parmaksız Salih

Diğer Eserleri: Kafa Kâğıdı, Ulu Hakan İkinci Abdülhamit Han

Ahmet Muhip Dıranas, Serenad

- Bu şiir ismini Batı'da kullanılan bir müzik teriminden almıştır.
- Şair bu şiirde bahar mevsimindeki güzelliklerle sevgiliye duyulan aşkı birleştirerek aktarmak istemiştir.
- Saf şiir geleneğinin önemli temsilcilerinden olan şair, ahenk öğelerini başarıyla kullanmıştır.
- Şiirin dilini son derece iyi kullanmış, dil mükemmelliğine ulaşmıştır.
- **Serenat kelimesinin anlamı;** gece, sevgilinin penceresi altında verilen küçük konser demektir.
- Faruk Nafiz Çamlıbel, Cahit Sıtkı Tarancı, Celal Sılay, Ercümen Behzat Lav, Feyzi Halıcı gibi birçok şair bu isimle şiir yazmışlardır.

Ahmet Muhip Dıranas (1908 - 1980)

- Sinop'ta doğan şair, İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde öğrenim gördü.

- Fahriye Abla, Kar, Evreni Sevmek ki..., Olvido, Selam, Köpük gibi şiirleriyle tanınmıştır.
- Şair; halk şiiri, divan ve Fransız şiirlerinden etkiler taşır.
- Saf (öz) şiir anlayışının önemli şairlerinden biridir.
- Yaşayan Türkçe ile yeni bir şiir dili oluşturmaya çalışmıştır.
- Geleneksel şiirimizle çağdaş şiir arasında bir köprü vazifesi görmüştür.
- Baudelaire sembolizminden etkilenecek şiirde sese, şekil mükemmelliğine önem vermiştir.
- Şiirlerinde hece ölçüsü ve uyak gibi ahenk unsurlarını kullanmıştır.
- Tevfik Fikret'in şiirlerini sadeleştirerek Kırık Saz adıyla yayımlamıştır.
- Eserlerinde aşk, mutluluk, yalnızlık, doğa, metafizik gibi konuları işlemiştir.

Önemli Eserleri

Şiir: Şiirler

Tiyatro: Gölgele, O Böyle İstemezdi

Nazım Hikmet Ran, Kerem Gibi

- Bu şiir Nazım Hikmet'in "835 Satır" adlı şiir kitabında yer almaktadır.
- Bu şiirde farklı bir biçimsel özellik kullanan şair, bu şekil özelliğiyle şiire yeni bir teknik getirmiştir.
- Serbest müstezattan etkilenen şair Türk edebiyatına basamaklı dize biçimin getirmiştir.
- Bu şiirde geniş kitlelere seslenmek amacıyla söylevci bir üslubu tercih etmiştir.
- Son derece başarılı bir kafiye ve durak anlayışıyla bu şiiri yazmıştır.
- Halk hikâyesi motiflerinden de yararlanmıştır.

Toplumcu-Gerçekçi Şiirin Özellikleri

1. Toplumcu şiirin en önemli özelliklerinden biri söylev üslubunun kullanılmasıdır.
2. Fütürizm akımının etkisiyle oluşmuş ideolojik bir şiirdir.
3. Biçim kaygıları yoktur. İçeriğe önem vermişlerdir.
4. Şiirlerde genel olarak halkın çektiği sıkıntılar, yoksulluk ve bunlara çözüm yolları ele alınmıştır.
5. Tüm insanlığın mutlu olacağı güzel bir geleceğe işaret eden bir şiir anlayışıdır.
6. Değindikleri konular ve kavramlar edebiyatımızda daha önce hiç kullanılmamıştır.

7. "Halkçılık, köycülük, hümanizm" gibi fikirler bu sanatçıları etkilemiştir.
8. Edebiyatı toplumu değiştirecek, güzele götürecek bir araç olarak görmüşlerdir.
9. Politik yaklaşımlarla işçi-işveren, emek, sömürü, ağa-köylü, ezen-ezilen gibi çatışma unsurlarını kullanmışlardır.

Nazım Hikmet ve Fütürizm

- İtalyan şair **Marinetti** tarafından kurulan Fütürizm akımı, 1909 yılında Figaro gazetesinde yayımladıkları bildiriyle düşüncelerini ortaya koymuşlardır.
- Bu akımın sanat anlayışında kural dışı anlatım ve otomatik yazı gibi biçimsel öğeler bulunmaktadır.
- Fütürizm akımı "gelecekçilik" anlamına gelmektedir.
- Noktalanma işaretlerine karşı çıkmışlardır.
- Bu anlayıştaki en önemli iki kavran "**makine ve hız**" sözcükleridir.
- Nazım Hikmet, Rus edebiyatının önemli fütürist şairi **Mayakovski**'den etkilenecek bu düşünceye şiirler kaleme almıştır.
- Fütüristler, sanatın durağanlığı değil, sürekli bir hareket içerisinde olması gerektiğini savunmuşlardır.

Önemli: Modern hayatın hareketliliğini, ilerlemeyi, değişimi ve hızı yücelten fütüristler, dünyayı yeniden düzenlemek istemişlerdir.

Nazım Hikmet Ran (1902 - 1963)

1. Selanik'te doğan şair, Cumhuriyet Dönemi toplumcu şiirin kurucusudur.
2. 1921 yılında Millî Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçmiştir.
3. Halk edebiyatı ve divan edebiyatının öğelerini de şiirinde kullanmıştır.
4. Serbest Müstezad biçiminde oluşturduğu basamak şiiriyle şiirimize yeni bir biçim kazandırmıştır.
5. Şiirde geniş kitlelere hitap etmek amacıyla hitabet (söylevci) üslubunu kullanmıştır.
6. Cumhuriyet Dönemi'nde toplumcu-gerçekçi şiir anlayışının ilk temsilcisidir.
7. Şiirimize serbest şiir anlayışını getirmiştir.
8. Şiirlerinde sosyalist bir dünya görüşü ve ideolojisi yansıtmıştır.
9. Şiirlerindeki içeriklerini siyasi ve ideolojik fikirlerine göre oluşturmuştur.
10. Edebiyatımızdaki ölçü, kafiye, mısra kümelenmesi gibi kuralları kullanmamıştır.
11. İlk şiir kitabı Güneşi İçenlerin Türküsü adıyla 1928 yılında Bakü'de yayımlanmıştır.
12. Şairin **835 Satır** adlı eseri ise 1929 yılında **Türkiye'de basılan ilk şiir kitabıdır.**

Önemli Eserleri

Şiir: 835 Satır, **Memleketimden İnsan Manzaraları**, Sesini Kaybeden Şehir, Taranta Babu'ya Mektuplar, Kuvayı Milliye Destanı, Kurtuluş Savaşı Destanı, Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı, Jakond, SI-YA-U, Varan 3 Benerci Kendini Neden Öldürdü...

Roman: Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim, Kan Konuşmaz, Yeşil Elmalar

Tiyatro: Ferhat ile Şirin, Kafatası, Unutulan Adam, İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu?

Masal: Sevdalı Bulut

Mektup: Piraye'ye Mektuplar, Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar, Cezaevinden Mehmet Fuat'a Mektuplar

Attila İlhan, Acı Ninni

- Bu şiir Attila İlhan'ın "Yağmur Kaçağı" adlı şiir kitabından alınmıştır.
- Attila İlhan, toplumcu gerçekçi şairlerden biridir.
- Bu şiirde toplumsal temalara yer vermiştir.
- Şair bu şiirinde insanların üzerine çöken tepkisizliği ele almıştır.
- Şiiri şekil bakımından incelersek noktalama işaretlerine fazla yer vermediğini görürüz.
- Şiirin genelinde büyük harf kullanılmamıştır.

Mavi Dergisi ve Mavicilerin Özellikleri

1. 1950'li yıllarda yayım hayatına başlayan Mavi Dergisi, Türk edebiyatında yeni bir oluşumun merkezi haline gelmiştir.
2. 1952-1956 yılları arasında Ankara'da 32 sayı olarak çıkan bu dergi etrafında birleşen sanatçılar "Maviciler" adlı bir hareketin oluşmasını sağlamıştır.
3. Maviciler topluluğunun en önemli sanatçısı Attila İlhan'dır.
4. Bu akım Garipçilere (I. Yeni) tepki olarak ortaya çıkmıştır.
5. Şiirde anlam açıklığına karşı çıkmışlardır.
6. Şiirlerinde zengin benzetmelerden yararlanmış, anlam derinliğine son derece önem vermişlerdir.
7. Garip Hareketi içerisinde özellikle Orhan Veli'nin şiir anlayışına tepki göstermişlerdir.

Mavicilerin Temsilcileri

- Attila İlhan,
- Ferit Edgü,
- Orhan Duru,
- Ahmet Oktay,
- Tahsin Yücel,
- Demir Özlü,
- Özdemir Nutku,
- Demirtaş Ceyhun

- Tarık Dursun K.

Cumhuriyet Dönemi'nin İlk Toplumcu-Gerçekçi Kuşağı Sanatçıları

- Bu kuşağa Nazım Hikmet kuşağı adı verilmiştir.
- İlhami Bekir Tez,
- Ercüment Behzat Lav,
- Hasan İzzettin Dinamo,
- Nail V.,
- Va-Nu

1940'lı Yılların Toplumcu-Gerçekçi Şairleri

- Hasan Hüseyin Korkmazgil,
- Ahmed Arif,
- Enver Gökçe,
- A. Kadir,
- Rifat Ilgaz,
- Ceyhun Atif Kansu,
- Ömer Faruk Toprak,
- Attilâ İlhan

Attila İlhan (1925 - 2005)

- Menemen'de doğan sanatçı, Cumhuriyet Dönemi'nin önemli şair ve yazarlarından biridir.
- Çeşitli gazete ve dergilerden yazan sanatçı, "Cebbaroğlu Mehmed" şiiriyle tanındı.
- Şairane bir anlatımı benimsemiştir.
- Garipçilerin şiir anlayışını Batı kırması olarak adlandırmıştır.
- Şiir hayatında toplumsal konularla başlayan şair sonraki şiirlerinde bireysel konulara ağırlık vermiştir.
- Şiirlerinde; bağımsızlık, adalet, özgürlük, halkçılık ve aşk gibi temaları ele almıştır.
- Maviciler topluluğunun en etkili sanatçısıdır.
- Garipçilerin şiirine tepki göstermiş, şiirde anlamın kapalı olması gerektiğini savunmuştur.
- Şiirlerinde büyük harf kullanmamış, noktalama işaretlerine çok az yer vermiştir.
- Kendine özgü bir şiir dili oluşturan sanatçı, çarpıcı benzetmeler ve sağlam bir üslupla şiir yazmıştır.
- Sinema eleştirmenliği ve senaryo yazarlığı yapmıştır.

Attila İlhan'ın Yazdığı Senaryolar

- Yalnızlar Rihtımı,
- Ver Elini İstanbul,
- Şoför Nebahat,
- Kartallar Yüksek Uçar,
- O Sarışın Kurt (Atatürk'ün hayatını anlatmıştır.)

Attila İlhan'ın Önemli Eserleri

Şiir: Duvar, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Ben Sana Mecburum, Bela Çiçeği, Elde Var Hüzün, Kimi Sevsem Sensin

Roman: Sokaktaki Adam, Kurtlar Sofrası, Sırtlan Payı, Dersaadet'te Sabah Ezanları

Deneme-anı-eleştiri: Hangi Batı, Batı'nın Deli Gömleği, II. Yeni Savaşı, Hangi Küreselleşme

Ahmet Kutsi Tecer, Deli Kızın Türküsü

Milli Mücadele yıllarında sevdiği genci savaşa yollayan ve bir daha ondan haber alamayan genç bir kızın büyük aşk hikâyesinin ele alındığı bu şiir, doğal söyleyiş ve halk kültürünü yansıtması açısından son derece önemlidir.

* Bu şiirin en önemli özelliği; kültürden, folklordan beslenmesidir.

* Son derece sade ve açık bir dille kaleme alınmıştır.

* Şiir, yoğun anlatımdan süsten uzaktır.

* Şiirin temasında görülen Anadolu'yu ve Anadolu insanını öne çıkarma anlayışı şairin en önemli özelliğidir.

* Ahmet Kutsi Tecer, bu şiirin hem biçimsel hem de temasını halk şiirinden almıştır.

* "Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir" geleneğine uygun olarak yazılmıştır.

* Bu şiirin kaynağını milliyetçilik ve folklor olarak gösterebiliriz.

* Şiir, hece ölçüsüyle yazılmış bir koşma örneğidir.

Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiirin Özellikleri

1. Hem söyleyiş özelliklerini hem de temasını halk geleneğinden almıştır.
2. Millî Edebiyat Dönemi'nde ortaya çıkan anlayışın Cumhuriyet Dönemi'ndeki devamıdır.
3. Folklor ve milliyetçilik gibi iki önemli kaynaktan beslenmiştir.
4. Bu anlayış "Memleket Edebiyatı" adıyla bilinmektedir.
5. Anadolu ve Anadolu'nun kültürü ve kahramanlıkları konu olarak seçilmiştir.
6. Öğretici şiirler kaleme alınmış; "Sanat, toplum içindir." görüşü benimsenmiştir.
7. Millî Mücadele yılları ve sıkıntıları işlenmeye devam edilmiştir.

8. Beş Hececiler, Arif Nihat Asya, Ahmet Kutsi Tecer, Kemalettin Kamu, Mithat Cemal Kuntay, Ömer Bedrettin Uşaklı, Zeki Ömer Defne, Behçet Kemal Çağlar, İbrahim Alaettin Gövsa, Orhan Şaik Gökyay, Necmettin Halil Onan bu anlayışla şiirler yazmışlardır.

Ahmet Kutsi Tecer (1901 – 1967)

- Kudüs'te doğmuş, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünü bitirmiştir.
- Edebiyat öğretmenliği, Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği, milletvekilliği gibi görevlerde bulunmuştur.
- Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şairler içerisinde "folklor"dan en çok yararlanan şairdir.
- Halk şiirinin biçimsel özelliklerine dayalı bir şiir anlayışı geliştirmiştir.
- Hece ölçüsü, halk şiiri nazım şekilleri, halkın konuştuğu sade dil şiirlerinin temelini oluşturur.
- Beş Hececiler etrafında şekillenen "Memleket Edebiyatı" anlayışına bağlı kaldı.
- İçten ve duygulu bir söyleyişle yazdığı memleket şiirleri ile tanındı.

Önemli: Sivas'ta Halk Şairleri Derneği'ni kuran şair; Aşık Veysel'i keşfederek Türk halkına ve edebiyatına tanıtmıştır.

Önemli Eserleri

Şiir: Şiirler, Bütün Şiirleri

Tiyatro: Köşebaşı, Bir Pazar Günü, Koçyiğit Köroğlu, Köylü Temsilleri, Satılık Ev

Arif Nihat Asya, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor

"Bayrak Şairi" olarak tanınan Arif Nihat Asya'ya ait olan bu şiir Adana'nın düşman işgalinden kurtuluşunun kutlandığı 5 Ocak törenleri için yazdığı bir şiirdir. Bağımsızlık, hürriyet gibi kavramlar üzerinden kaleme alınan bu şiir milliyetçilik temeline dayanan bir anlayışla kaleme alınmıştır.

"Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" şiiri Millî Edebiyat anlayışını yansıtan bir şiir anlayışına sahiptir. Halk şiirinin şekil özellikleri ile kaleme alınmıştır.

Arif Nihat Asya (1904 – 1975)

1. Çatalca'da doğan sanatçı, Adana başta olmak üzere birçok yerde edebiyat öğretmeni olarak çalıştı.
2. Türk edebiyatında "Bayrak Şairi" olarak tanınmaktadır.
3. Arif Nihat Asya'nın şiirlerinde hitabet üslubu öne çıkmaktadır.

4. "Bağımsızlık, hürriyet, meydan okuma" en çok kullandığı temalardır.
5. Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şiir kuşağının içerisinde yer alır.
6. Yurt güzellikleri ve destani milli şiirleriyle dikkati çekmiştir.
7. Şiirlerinde hecenin yazında aruzu ve serbest ölçüyü de kullanmıştır.
8. Rubaiyyat-ı Arif, Kıbrıs Rubailer, Nisan, Kova Burcu, Avrupa'dan Rubailer gibi eserlerle rubai türünde önemli şiirler yazmıştır.

Önemli: Adana'nın kurtuluş günü için kaleme aldığı "Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" adlı şiiri son derece önemlidir.

Önemli: Yahya Kemal ile birlikte Cumhuriyet Dönemi'nde önemli rubai türünde şiirler yazdı.

Önemli Eserleri

Şiir: Dualar ve Âminler, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Rubaiyyat-ı Arif, Heykeltıraş, Yastığımın Rüyası, Ayetler, Kıbrıs Rubailer, Nisan, Kova Burcu, Avrupa'dan Rubailer

Orhan Veli Kanık, Kitabe-i Seng-i Mezar

- Şiir, Süleyman Efendi adında sıradan bir insanın yaşamını sade, açık bir dille ele almıştır.
- Sıradan bir insan olan Süleyman Efendi'nin yoksul yaşamının yer aldığı bu şiir, Süleyman Efendi'nin hayatta hiçbir iz bırakmadan gidişini konu almaktadır.
- Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan bu şiir, beraberinde büyük yankılara da neden olmuştur.
- Orhan Veli, bu şiirden sonra eleştirilmiş, şiirin bu kadar basite indirgenmemesi gerektiği savunulmuştur.
- Orhan Veli bu şiirinde sıradan bir insanın yaşamını, serbest bir ölçüyle söz sanatlarına yer vermeden, açık bir anlatım kullanarak ve anlamı ön plana çıkararak ele almıştır.

Garipçiler Neden Eleştirilmiştir?

1. Sıradan insanların yaşamlarını ele aldıkları için,
2. Kafiye, redif, ölçü gibi öğeleri önemsiz gördükleri için,
3. Şiirde serbest ölçü kullandıkları için,
4. Anlamı ön plana çıkardıkları için,
5. Sanatlı ve süslü bir anlatımdan uzak durdukları için,
6. Gündelik yaşamdaki dili kullandıkları için eleştirilmiştir.

Garip Akımının (I. Yenicilerin) Özellikleri

1941 yılında üç arkadaşın ortak yayımladıkları "Garip" adlı şiir kitabında şiirle ilgili görüşlerini bir bildiri olarak yayımlayan bu topluluk şiirde bir devrim niteliği taşıyan bir anlayışı Türk edebiyatına getirmişlerdir.

1. Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat Horozcu tarafından oluşturulmuş bir akımdır.
2. Şairane söyleyişlerden kaçınan bu akımın öncüsü Orhan Veli Kanık'tır.
3. Geleneksel anlayışın tamamına karşı çıkmışlardır.
4. Sözcükleri gerçek anlamlarıyla kullanmış, anlamı ön plana çıkarmışlardır.
5. Kafiye ve ölçüyü gereksiz görmüş, serbest ölçüyü kullanmışlardır.
6. Şiirlerinde sıradan insanlara özgü gerçekleri ele almışlardır.
7. Akli ön plana almış duyguları geri planda bırakmışlardır.
8. Şiirin doğallığını bozduğunu öne sürdükleri söz sanatlarını kullanmamışlardır.
9. Şiirde her türlü sözcüğe, argo sözcüklere dahi yer vermişlerdir.
10. İmgeye, hayale karşı çıkmışlardır.

Garip Hareketinin Temsilcileri

- Orhan Veli Kanık
- Melih Cevdet Anday
- Oktay Rifat Horozcu

Orhan Veli Kanık (1914 – 1950)

- Garip hareketinin öncüsü olan şair, şiir anlayışına getirdiği yeniliklerle Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında bir çığı açmıştır.
- Şiir anlayışının ilk izlerini taşıyan şiirlerini "Varlık" dergisinde yayımladı.
- Şiirde geleneksel olan her şeye karşı çıktı ve serbest şiirler kaleme aldı.
- Şiirlerinde toplumsal yergiye yer verdi, esprili, nükteli şiirler kaleme aldı.
- Şiirde anlamın açık olmasını sağladı ve halkın konuştuğu dili, bazen argo sözcükleri şiirde kullandı.
- Şiiri birtakım kalıplardan, şairanelikten ve sanatlı söyleyişlerden kurtararak daha basit ve kısa şiirler yazdı.
- Kendisinden sonra gelen birçok şairi etkilediği gibi birçok sanatçı tarafından da eleştirildi.
- Şiirde anlamın kapalı olmasına, hece-aruz ölçüsünün kullanılmasına, söz sanatlarına, sanatlı bir anlatıma karşı çıktı.
- "Yaprak" adlı dergiyi çıkarmıştır.
- La Fontaine'nin fabllarını ve masallarını Türkçeye şiir şeklinde çevirdi.
- **Nasreddin Hoca** fıkralarını şiirleştirdi.

Önemli: Sıradan insanların günlük yaşamını ilk kez şiire taşıyan şair, Orhan Veli Kanık'tır.

Önemli Eserleri

Şiir: Garip, Vazgeçemediğim, Destan Gibi, Yenisi, Karşı, Bütün şiirleri

Çeviri: La Fontaine Masalları ve Fablları (Şiir şeklinde çevrildi.)

Manzum Fıkralar: Nasreddin Hoca Fıkraları

Oktay Rıfat Horozcu, Bir Şehri Bırakmak

Garip hareketinin önemli şairlerinden biri olan Oktay Rıfat Horozcu, "Bir Şehri Bırakmak" adlı şiirinde Garipçilerin şiir anlayışına uygun olarak sıradan insanları ve onların gündelik yaşamını ele almıştır.

Şiirde yer alan "çalgıcılar, balıkçı çocuk, satıcı kız" gibi sıradan insanlar, şiirin ana kahramanlarıdır. Onların yaşadıkları sıradan yaşantıları şiirine konu olarak seçmiştir.

Garipçilerin önemli özelliklerinden biri olan "şaşırtma" anlayışı bu şiirin son iki dizesinde kendini gösterir. Şiir, Garip anlayışının tipik bir örneği olarak kabul edilebilir.

Şiirde son derece sade ve gündelik dil dikkat çeker. Anlamın direk verilmesi, ölçü ve kafiyeye yer verilmemesi, söz sanatlarından kaçınılması şiirdeki yeniliklerin önemli bir göstergesidir.

Oktay Rıfat Horozcu (1914 – 1988)

- Garip Hareketi'nin üç sanatçısından biridir.
- İlk şiirlerini Varlık, Aile, Yaprak ve Yeditepe dergilerinde yayımlamıştır.
- Fransız edebiyatından çeviriler yapmıştır.
- Sanat hayatını ikiye ayırmak mümkündür. 1956 yılına kadar Garip anlayışıyla anlam açıklığına önem veren, sade bir dille, söz sanatlarından uzak bir şiir anlayışı benimsemiştir. 1956 yılında yayımladığı "Perçemli Sokak" ve 1958 yılında yayımladığı "Aşk Merdiveni" adlı şiir kitaplarıyla anlam kapalılığına yönelen bir şiir anlayışı oluşturmuştur.
- İlk şiirleri toplum için sanat anlayışını savunurken son şiirlerinde sanat için sanat anlayışına yönelmiştir.
- Aşk, çocukluk, yaşama sevinci, sıradan insanların yaşamı, günlük yaşamdan basit konuları şiirlerinde işlemiştir.
- Şiir dilinde Garipçilere bağlı kalmış halk diliyle şiirler yazmıştır.
- Roman, şiir ve tiyatro türünde önemli eserler kaleme almıştır.

Önemli Eserleri

Şiir: Güzelleme, Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler, Karga ile Tilki, Perçemli Sokak, Elleri Var Özgürlüğün, Koca Bir Yaz

Roman: Bir Kadının Penceresinden, Danaburnu, Bay Lear

Tiyatro: Kadınlar Arasında, Atlar ve Filler, Çil Horoz

İlhan Berk, Atımı İstedim Evin Göğü Gerindi

Bu şiir, II. Yeni şiirin anlayışını en iyi yansıtan şiirlerden biridir.

Şair bu şiirde;

- sözcüklerin şeklinde değişikliğe gitmiştir,
- dilde kullanılmayan ya da olmayan yeni sözcükleri kullanmıştır,
- cümlelerin söz dizimini bozmuştur,
- anlamı kapalı, anlaşılmayan bir şiir dili oluşturmuştur,
- hayal gücüne dayalı çok anlamlılığı şiire getirmiştir,
- sözcükler arasındaki anlamsal bağları koparmıştır.
- Şiirde kullanılan tema tamamen soyut bir şekilde kullanılmıştır.
- Bu şiirin başlığında olduğu gibi yeni temalar uydurmuştur.

İkinci Yeni Şiirinin Özellikleri

- Garipçilerin şiirde anlamın açık olması ilkesine karşı çıkmış ve onlara tepki olarak ortaya çıkmışlardır.
- Şiir için şiir anlayışıyla ortaya çıkan bu topluluk Servetifünun Dönemi'nin modern versiyonudur.
- Şiire birçok yenilik getirmiş, sözcüklerin şeklinde değişiklik yapmışlardır.
- Sözcükler arasındaki anlam bağlantısını koparmış, cümlelerin söz dizimini bozmuşlardır.
- Şiirlerinde çok anlamlılığa önem vermiş, dilde kullanılmayan ya da hiç olmayan sözcükleri kullanmışlardır.
- İmge ve söz sanatlarını çok yoğun bir şekilde kullanmışlardır.
- Şiirlerinde psikoloji ve bunalım hâkim olan iki kavramdır.
- İkinci Yeni şairleri her yönüyle birbirinden farklı görüşlerde olan şairlerdir.
- Şiiri herkesin istediği gibi anlayabileceği bir forma dönüştürmüşlerdir.
- Sürrealizm ve dadaizm akımlarından etkilenmişlerdir.

- Toplumcu şiirler birlikte önemini kaybetmişlerdir.
- Şiirde öyküleyici anlatımı, manzum hikâyeciliği reddetmişlerdir.

İkinci Yeni Şiirinin Temsilcileri

- Edip Cansever
- Cemal Süreya
- Ece Ayhan
- Sezai Karakoç
- Ülkü Tamer
- Turgut Uyar
- İlhan Berk
- Ç ... Kafiye için

İlhan Berk (1918 – 2008)

1. Nazım Hikmet etkisiyle başlayan şiir anlayışında daha sonra Garip şiirinden etkilenmiş, en son olarak da "İkinci Yeni" şiirinin en aşırı sanatçılarından olmuştur.
2. İlk kitabını Manisa Halkevi dergisinde yayımladı.
3. Şiirde tamamen anlamsızlığı savunmuştur.
4. Türk edebiyatında daha çok şiirleriyle tanınmıştır.
5. Batı'yı günü gününe takip etmiş, sürekli değişimi benimsemiştir.
6. Sürrealizm akımından etkilenerek otomatik şiir ve serbest yazı anlayışını kullanmıştır.
7. Şiirlerinde en çok "cinsellik ve maddecilik" temalarını işlemiştir.
8. İçerikten çok biçime önem vermiştir.
9. Deneme, günlük, otobiyografi türlerinde eserler vermiştir.

Önemli Eserleri

Şiir: Güneşi Yakanların Selamı, İstanbul, Günaydın Yeryüzü, Galile Denizi, Çivi Yazısı, Otağ, Mısırkalyoniğne, Şenlikname, Taşbaskısı, Deniz Eskisi, İstanbul Kitabı

Günlük: El Yazılarına Vuruyor Güneş

Anı: Bir Uzun Adam

Deneme: Şairin Toprağı

Cemal Süreya, Folklor Şiire Düşman

- Bu yazısını 1956 yılında "A" dergisinde yayımlamıştır.
- Halk edebiyatının taklit edildiğini, bunun yerine halk edebiyatından özümseme yoluyla yararlanması gerektiğini ifade etmiştir.

- Folklorun, halk deyimlerinin kalıplaşmış olduğunu söyleyerek bunları şiirde kullanmak şairini şiir anlayışını sınırlandırdığını ifade etmiştir.
- Folklor (kültür) şiirin kanat çırpmasına izin vermediğini söylemiştir.
- Folklor ve hal edebiyatı kaynaklarının tek yönlü olduğunu belirtmiştir.
- Çağdaş şairlerin bu anlayıştan kurtularak kelimeleri son derece etkili kullandıklarını ve bu dar kalıplar içinde kalmadan yeni bir anlayışla yazdıklarını belirtmiştir.

Cemal Süreya (1931 – 1990)

1. Asıl adı Cemalettin Seber olan sanatçı 1966 yılında çıkardığı "Papirüs" adlı dergiyle İkinci Yeni sanatçıları bir araya getirerek bu topluluğun oluşmasını sağlamıştır.
2. 1956 yılında "A" dergisinde yayımladığı "Folklor Şiire Düşman" başlıklı yazısında halk kültür ve değerlerinin, halk deyimlerinin şiiri sınırlandırdığını ve bunların kullanılmaması gerektiğini söyleyerek büyük bir tartışma ortamı oluşturmuştur.
3. Zengin bir birikimle kendine has bir söyleyişe sahiptir.
4. Şiirlerinde kullandığı yoğun imgelerle İkinci Yeni şiirinin öncü şairleri içerisinde yer alır.
5. Geleneğe karşı olmasına rağmen gelenekten de yararlanmıştır.
6. Sezgisel bir kurguyla oluşturduğu cinsellik temasına yer vermiştir.
7. "Üvercinka" adlı şiir kitabıyla "Yedi Tepe Şiir Armağanı" ve "Göçebe" adlı şiir kitabıyla TDK Şiir Ödülü'nü kazanmıştır.
8. **Önemli:** "Şapkam Dolu Çiçekle" ve "Folklor Şiire Düşman" başlıklı yazılarında poetikasını (şiirle ilgili görüşlerini) anlatmıştır.

Önemli Eserleri

Şiir: Üvercinka, Sevda Sözleri, Göçebe, Beni Öp Sonra Doğur Beni, Uçurumda Açan, Sıcak Nal

Deneme: Şapkam Dolu Çiçekle, Üstü Kalsın, Günübirlilik

Düzyazı: Folklor Şiire Düşman, On Üç Günün Mektupları, Uzat Saçlarını Frigya

Turgut Uyar, Büyüyüp Giden Hüzün'e

- Bu şiir "Divan" adlı kitabında yer almaktadır.
- Divan şiirinin biçimsel özelliklerini İkinci Yeni şiirinin anlayışıyla birleştirerek bu şiiri yazmıştır.
- Beyit nazım birimiyle oluşturulmuştur.
- Divan şiirinde olduğu gibi bireysel bir tema ele alınmıştır.

- Son derece kapalı bir anlatıma sahiptir.
- Sözcüklerin yan ve mecaz anlamları sıkça kullanılmıştır.

Turgut Uyar (1927 – 1985)

- Ankara’da doğmuş, çeşitli illerde subay olarak görev yapmış, ardından subaylıktan ayrılmıştır.
- Düzenlenen bir yarışmada Arz-ı Hal adlı şiiriyle ikinci olmuş ve edebiyat dünyasında tanınmaya başlamıştır.
- İkinci Yeni şairleri içerisinde Türk şiirini içerik ve biçim bakımından yenileştirmiştir.
- İlk dönem şiirleri bireysel temalı iken, ikinci döneminde toplum ve törelerle çatışan bireyin yenilgisini konu edinmiştir.
- Şiiri düzyazıya yaklaştırmaya çalışmıştır.
- Divan edebiyatı, halk şiiri ve Batı şiirinden edindiği birikimle kendine has bir şiir anlayışı oluşturmuştur.
- **Önemli:** Bütün şiirlerini “**Büyük Saat**” adlı kitapta toplamıştır.

Önemli Eserleri

Şiir: Arz-ı Hal, Türkiye’im, Dünyanın En Güzel Arabistan’ı, Tütünler Islak, Kayayı Delen İncir

Garipçiler (Birinci Yeni) ile İkinci Yeni Şiirini Garipçiler (I. Yeniler)

Ölçüye karşı çıkarak serbest ölçüyle yazdılar. Belli bir nazım birimi (beyit, dörtlük) kullanmadılar. Kafiye ve redife karşı çıkmışlardır. Sürrealizm ve dadaizm akımlarından etkilendiler. Şiirde edebi sanatlarla karşı çıktılar. Şairane bir söyleyişi reddettiler. Gündelik, sıradan bir halk dili kullandılar. Her türlü konuyu şiirde kullandılar. İkinci Yeni şiiri Garipçilere karşı ortaya çıkmış bir edebi topluluktur. Temsilcileri: Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat Horozcu Karşılaştırılması

Sezai Karakoç, Kapalı Çarşı Şiiri

Körfez/Şahdamar/Sesler adlı eserden alınan bu şiir, İstanbul’un tarihi mekânlarından birini anlatarak şiirin anlamından yararlanıp bir genelleme yapmaya çalışmıştır.

Şiirin şekil yapısı ve üslubu açısından değerlendirildiğinde bu şiir İkinci Yeni şiiriyle birçok yönden benzerlik gösterir. Şiirde ses tekrarları yapılarak yer yer sorgulama ve seslenişte bulunmuştur.

Sezai Karakoç (1933 – ...)

- Diyarbakır Ergani doğumludur.
- 33 yıl boyunca çıkardığı “Diriliş” adlı dergi edebiyatımız için son derece önemlidir.
- Şiirlerinde İslami düşüncüyü modern şiirin gerçeküstüçülüğüyle kaynaştırmayı başarmıştır.
- İşlediği temalar bakımından İslami geleneğe yer alan önemli şairler arasındadır. Türk edebiyatında
- Mehmet Akif ve Necip Fazıl gibi kendine özgü bir şiir anlayışı oluşturmuştur.
- Oluşturduğu İslami çizgideki şiir anlayışıyla sonraki kuşakları etkilemiştir.
- Şiirlerini yazarken evliya-enbiya menkıbelerinden yararlanmışır.
- “**Monna Rosa**, Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine” adlı son derece önemli şiirleri vardır.
- Mevlana, Yunus Emre, Şeyh Galip gibi şairlerin günümüzdeki sesi olmuştur.

Önemli Eserleri

Şiir: Körfez, Şahdamar, Hızır ile Kırk Saat, Taha’nın Kitabı, Gül Muştusu, Leyla ile Mecnun, Alın yazısı Saati, Monna Rosa, Gün Doğarken, Zamana Adanmış Sözler

Deneme-İnceleme: Yunus Emre, İslam’ın Dirilişi, Mehmet Akif, Yitik Cennet, Edebiyat Yazıları I-II-III

Mistik, Metafizik, Geleneğe Yaslanan Şiir Anlayışı

* Daha çok dini duyarlılığı ön plana çıkaran bu anlayış özellikle Mehmet Akif ile başlamış, Cumhuriyet Dönemi’ne geldiğinde Necip Fazıl Kısakürek ile devam etmiştir.

* Ardından Sezai Karakoç gibi şairlerinde İslami geleneğe bağlı temaları ele almasıyla birçok şair bu anlayışta şiir yazmaya başlamıştır.

* Kaynağını İslam inancı, gelenek ve toplumsal yaşamdaki ahlaki kurallardan alan bu şiir, metafizik unsurların ön plana çıkarılmasıyla son derece etkili bir anlayışa dönüşmüştür.

Mistik, Metafizik, Geleneğe Yaslanan Şiir Anlayışının Temsilcileri

- Necip Fazıl Kısakürek,
- Sezai Karakoç,
- Asaf Halet Çelebi,
- İsmet Özel,
- Cahit Zarifoğlu,
- Erdem Bayazit,
- Nuri Pakdil.

Cahit Zarifoğlu, Kayıt

- İslami gelenekten yararlanarak şiir yazan Cahit Zarifoğlu, bu şiirinde kapalı ve içe dönük bir anlatımla İslami düşüncüyü birleştirmiştir.
- Bu şiirde şair, imgili bir anlatıma başvurmuştur.
- Anlam kapalılığını ve çok anlamlılığı kullanmıştır.
- Bu şiir bir naat örneğidir. Hz. Muhammed'in övgüsü yapılmaktadır.
- Modern bir naat örneği olarak kaleme alınmıştır.

Cahit Zarifoğlu (1940 - 1987)

1. Ankara'da doğmuş, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir.
2. İslami geleneğin önemli isimlerinden biridir.
3. "Yedi Güzel Adam" (Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, Nuri Pakdil, Mehmet Akif İnan, Alaeddin Özdenören ve Ali Kutlay) içerisinde yer alır.
4. Şair, şiirlerinde tasavvuf, hayat, ölüm, günah, kaygı, rahmet gibi temaları ele almıştır.
5. Şiirlerinde imgeye yaslanan, çok anlamlı okumaya açık bir yapı kurmuştur.
6. Sezai Karakoç geleneğini devam ettiren şairlerdendir.
7. Şiirlerinde anlam kapalılığı açısından İkinci Yeni şiirinin izlerini taşımaktadır.
8. Maraş'ta çeşitli gazete ve dergilerde şiir ve hikâyeler yayımlamış ve burada "Açı" adlı bir dergi çıkarmıştır.
9. Şiirlerinde Dinsel inançları, Anadolu insanının acılarını, sevgilerini, toplumsal mutlulukları ve madde-ruh çatışmasını tema olarak kullanmıştır.

Önemli Eserleri

Şiir: İşaret Çocukları, Yedi Güzel Adam, Menziller, Korku ve Yakarış

Deneme: Bir Değirmendir Bu Dünya

Anı: Yaşamak

Hikâye: İns

Süreyya Berfe, Bağa Gidenin Türküsü

* Yalın ve içten bir söyleyişle kaleme alınmıştır.

* Bu şiir şairin "Gün Ola" adlı şiir kitabından alınmıştır.

* Şair, bu şiirinde halk şiiri geleneğinden yararlanarak Anadolu'nun bir köyündeki izlenimlerini aktarmıştır.

* Şiirde insan ile doğa birlikte ele alınmıştır.

* Doğa ayrıntılarıyla birlikte son derece güçlü bir şekilde okura sunulmuştur.

1960 Sonrası Toplumcu Şiir (İkinci Yeni Sonrası Toplumcu Şiir)

1. Yerleşik düzene eleştiri, sınıfsal sorunlar, kadın, doğa, kentleşme sorunları" gibi temaları işlemişlerdir.
2. Bu dönem sanatçıları bazen anlamı öne çıkaran şiirler yazmışlar bazen de İkinci Yeni gibi anlam kapalılığına yönelmişlerdir.
3. İkinci Yeni şiirine karşı bir manifesto (bildiri) yayımlamışlardır.
4. Kendilerini toplumun öncüleri gören 1960 sonrası toplumcu şairler Nazım Hikmet'i örnek almışlardır.
5. Geleneksel söyleyişten yararlanmış, üslupta aşırılıktan kaçınmışlardır.
6. Şiirde biçimden çok içeriğe önem vermişlerdir.
7. Marksist düşüncüyü Türkiye'de yaymaya çalışmışlardır.
8. Sloganik bir şiir dili geliştirmişlerdir.

1960 Sonrası Toplumcu Şiirin Temsilcileri

- İsmet Özel,
- Gülten Akın,
- Süreyya Berfe,
- Özkan Mert,
- Refik Durbaş,
- Atıf Behramoğlu,
- Nihat Behram

Süreyya Berfe (1942 - ...)

1. İstanbul'da doğdu, liseyi Çanakkale'de okudu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünden mezun oldu.
2. İkinci Yeni şiir anlayışına karşı çıktı.
3. 1960 sonrası toplumcu şairlerden biri olarak tanındı.
4. İlk dönemlerinde toplumcu gerçekçi şiirler yazdı. Sonraki dönemlerde insan ve doğa üzerine şiirler kaleme aldı.
5. Nabiga, Kasaba ve Şiir Çalışmaları adlı şiirleriyle ödüller kazandı.
6. "Seni Seviyorum, Foklar Söyledi Ben Yazdım" adlı şiir kitaplarında iki ya da üç dizeli kısa şiirler kaleme almıştır.

Önemli Eserleri

Şiir: Gün Ola, Savrulan, Hayat ile Şiir, Ufkun Dışında, Kalfa, Çıkrık, Her Gölge Titrer

Çocuk Kitapları: Çocukça, Eksik Alfabe

Haydar Ergülen, Fazla Balkon

* Bu şiirde modern yaşamın getirdiği şehirleşme olgusu çevresinde insanın doğal yaşamdan koparak binaların balkonlarına sıkışması ele alınmıştır.

* Geleneksel şiir ile modern şiirin yansımalarını birlikte sunmuştur.

* Bu şiirde öne çıkan temalar; şehirleşme ve kent kimliğidir.

* Şiirde farklı anlayışlar birlikte sunulmuştur.

Haydar Ergülen (1956 - ...)

1. Eskişehir’de doğan şair, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümünde Sosyoloji öğrenimi gördü.
2. 1980 sonrası Türk şiirinin önemli sanatçılarından biridir.
3. Şiirlerinde kapalı bir anlatım ve yergi yüklü bir dil kullanarak insanı anlatmıştır.
4. Klasik ve çağdaş şiirin birikimini ustaca birleştirmiştir.
5. Şair, tek bir şiir anlayışına bağlı kalmadan birçok anlayışın birlikte oluşmasını sağlayarak çok sesli bir şiir oluşturmuştur.
6. İdeolojik söylemlerden ve popülist düşüden uzak bir şiir anlayışı vardır.
7. İnsan-dünya ilişkisini, ölüm-yaşam çatışmasını sorgulayan şair; ölüm, yalnızlık, yabancılaşma gibi temaları işlemiştir.
8. “**Keder Gibi Ödünç**” kitabıyla Cemal Süreya Şiir Ödülü’nü kazanmıştır.
9. Duygu yoğunluğu yüksek şiirler kaleme almıştır.
10. İmgeci bir şair olup şiirlerinde çağrışım gücü yüksektir.

Önemli Eserleri

Şiir: Sırat Şiirleri, Karşılığını Bulamamış Sorular, Sokak Prensesi, Eskiden Terzi, 40 Şiir ve Bir..., Üzgün Kediler Gazeli, Ölüm Bir Skandal, Keder Gibi Ödünç

1980 Sonrası Türk Şiirinin Özellikleri

1. 1980 İhtilali ile birlikte ortaya çıkan bu dönemde edebiyatımızda büyük bir zihniyet değişikliği olmuştur.
2. Farklı şiir anlayışına sahip birçok sanatçı ortaya çıkmıştır.
3. Düzyazıya yaklaştırılan şiirde genellikle serbest ölçü kullanılmıştır.
4. İçerik geri plana atılmış, şiirde üslup ön plana çıkarılmıştır.
5. İdeolojik toplumcu şiirin önemini kaybettiği bu dönemde şiir, daha çok bireysel temalara yönelmiştir.
6. Kullanılan dil soyutlaşmış, anlam kapalılığı önemsizdir.
7. İdeolojik söylemlerden ve popülist düşüden uzak bir şiir anlayışı vardır.

8. Genellikle duygu yoğunluğu yüksek şiirler kaleme alınmıştır.
9. İkinci Yeni gibi şiirde sözcüklerin uzak çağrışımlarına yeniden yer verilmiştir.

1980 Sonrası Türk Şiirinin Temsilcileri

Tuğrul Tanyol, Haydar Ergülen, Metin Celal, Lale Müldür, Seyhan Erözçelik, Şavkar Altınel, Roni Marguiles, İhsan Deniz, Adnan Özer, Osman Hakan A., Akif Kurtuluş, Hüseyin Atlansoy, Enver Ercan, Turgay Fişekçi, Hüseyin Ferhad, Sina Akyol, Enis Batur, Şükrü Erbaş, Salih Bolat, Birhan Keskin, Ebubekir Eroğlu, Murathan Mungan, Küçük İskender, Metin Cengiz, Sunay Akın, Akgün Akova, Melisa Gürpınar, Ahmet Erhan, Yaşar Miraç

Hüseyin Atlansoy, Serseri

- İslami duyarlılığının ön plana alındığı bir şiirdir.
- Şiirde imgeli bir dil kullanmıştır.
- Anlam kapalılığına dayalı son derece açık bir dil kullanılmıştır.
- Şehirleşmenin insan hayatında meydana getirdiği olumsuzlukları anlatmıştır.

Hüseyin Atlansoy (1962 - ...)

- Eskişehir’de doğan sanatçı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünden mezun oldu.
- Geleneğe yaslanan mistik/metafizik anlayışın 1980 kuşağı şairlerinden biridir.
- Şiirlerinde İslami duyarlılığı ön plana almıştır.
- Sezai Karakoç geleneğini devam ettiren şairlerden biridir.
- Şiirlerinde İkinci Yeni şiirinde olduğu gibi imgeli ve kapalı bir anlatımı kullanmıştır.
- Geleneklerin ve değerlerin modernizm ile birlikte yaşadığı olumsuzlukları işlemiştir.
- Şiirlerinde mizahi bir üslubu kullanmıştır.

Önemli Şiirleri

İntihar İlacı, Balkon Çıkmazında Efendilik Tarihi, Şehir Konuşmaları, Kaçak Yolcu, İlk Sözler

Aşık Veysel Şatıroğlu, Uzun İnce Bir Yoldayım

1. “Uzun ince bir yoldayım” ifadesiyle ömür sürecini anlatmıştır.
2. İnsan yaşamını uzun ve ince bir yola benzetmiştir.
3. Son derece anlaşılır bir dil kullanılmıştır.
4. Hece ölçüsünü ve dörtlük nazım birimini kullanmıştır.
5. Konuşma dilinde yer alan sözcükleri aynen kullanmıştır.

6. Şiirde 8'li hece ölçüsü kullanılmış bir semai örneğidir.

Âşık Veysel Şatıroğlu (1894 - 1973)

- Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde doğmuş, 7 yaşından sonra gözlerini kaybetmiştir.
- Edebiyatımızda gönül gözü açık olan ender ozanlardan biridir.
- Cumhuriyet Dönemi halk şiirinin üstatlarından.
- Şiirlerinde hece ölçüsünü, dörtlük nazım birimini ve halkın gündelik dilini başarılı bir şekilde kullanmıştır.
- Gözlerini kaybettikten sonra babasının aldığı kırık bir sazla şiirle tanışan Âşık Veysel, daha sonra köye gelen birçok aşığı dinleyerek halk şiirine yöneldi.
- Ahmet Kutsi Tecer tarafından keşfedilerek tüm Türkiye'ye tanıtıldı.
- Türkiye'yi diyar diyar dolaşan âşık, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nda ilk şiirlerini okudu.
- Şiirlerinde toprak sevgisi, aşk, ayrılık, kaderci dünya görüşü, memleket sevgisi gibi temaları işledi.
- Doğaya, toprağa karşı özel bir ilgisi vardı ve şiirlerinde bunları kullandı.
- Şiirlerini Ümit Yaşar Oğuzcan derleyerek Dostlar Beni Hatırlasın adıyla yayımladı.

Önemli Şiirleri

Dostlar Beni Hatırlasın, Deyişler, Sazımdan Sesler

Cumhuriyet Dönemi Halk Şiirinin Özellikleri

1. İslamiyet öncesi ile devam eden halk şiiri Cumhuriyet Dönemi'nin de önemli bir şiir anlayışını oluşturur.
2. Saz eşliğinde söylenen şiir geleneği bu dönemde de devam etmiştir.
3. Dörtlük nazım birimi, hece ölçüsü ve sade dil anlayışıyla şiirler yazılmıştır.
4. Şiirlerde en çok 7'li, 8'li ve 11'li hece kalıpları kullanılmaya devam edilmiştir.
5. Dil, şekil ve şiirlerde kullanılan temalar halk kültürüne yöneliktir.
6. Şiirlerde en çok toplumsal olaylar, bireysel temalar ve halkın sıkıntıları ele alınmıştır.
7. Yarım veya tam kafiye ile redif kullanılmaya devam edilmiştir.
8. Anlamın açık olması önemsenmiş, söz sanatları fazla kullanılmamıştır.

Cumhuriyet Dönemi Halk Şiirinin Temsilcileri

- Âşık Veysel,
- Âşık Mahzuni Şerif,
- Yaşar Reyhani,
- Feymani,

- Abdurrahim Karakoç,
- Murat Çobanoğlu,
- Şeref Taşlıova,
- Neşet Ertaş,
- Muharrem Ertaş,
- Davut Sulari,
- Ali İzzet Özkan,
- Âşık Daimi,
- Sefil Selimi

Âşık Feymani, Anadolu'm

- Şair, Anadolu'ya duyduğu sevdayı dile getirmiştir.
- Özgün bir dille içinden geldiği gibi halk şiirinin zenginliklerinden yararlanarak Anadolu'yu ele almıştır.
- Şiirde dörtlük nazım birimi ve hece ölçüsü kullanılmıştır.
- Söz sanatlarının kullanıldığı bir halk şiiridir.
- Şair, sözcük tekrarlarını konunun muhtevasına göre seçmiş ve başarılı bir şekilde kullanmıştır.

Âşık Feymani (1942 - ...)

1. Osmaniye'nin Kadirli ilçesine bağlı Azaplı köyünde doğan şair Adana'da büyümüştür.
2. Asıl adı Osman Taşkaya'dır.
3. Âşıklık geleneği usta-çırak ilişkisine bağlı iken şair bu gelenek dışında büyümüş kendi kendini yetiştirmiştir.
4. Adana'da bir topluluk karşısında saz ile şiiri birleştiren ilk şairdir.
5. Bu yörede halk şiiri geleneğinin yaygınlaşmasını sağladı.
6. Dini-tasavvufi şiirler de kaleme alan şair, genel olarak aşk, ayrılık, gurbet, kaderden yakınma gibi temaları ele almıştır.
7. Feymani, diğer pek çok halk şairi gibi şiirlerini saz eşliğinde icra etmiştir.
8. İlk başlarda "Çoban Osman" mahlasını kullanan şair, bir gece rüyasında bir pirin kendisine "Feymani" ismiyle seslendiğini görmesi üzerine bu mahlası kullanmaya başlamıştır.
9. Her yıl Osmaniye'de kendisi adına "âşık Feymani Şenlikleri" düzenlenmektedir.

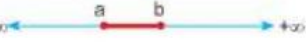

Önemli Şiirleri

Ahu Gözlüm, Gönül Sarayı, Sevgi Şehri

12. SINIF MATEMATİK NOTLARI

8.1 - Sayı Doğrusu ve Eşitsizlik Bölgeleri :

Evet bu kısımda da arkadaşlar verilen aralıkları sayı doğrusu üzerinde bölgelere ayırıp gösterelim hazır mısınız?

- ✓ $x \in (a, b)$ yani $a < x < b$ olup
- ✓ $x \in [a, b)$ yani $a \leq x < b$ olup
- ✓ $x \in (a, b]$ yani $a < x \leq b$ olup
- ✓ $x \in [a, b]$ yani $a \leq x \leq b$ olup
- ✓ $x \in (-\infty, a) \cup [b, \infty)$ olup

- ✓ $< \rightarrow$ küçük, $\leq \rightarrow$ küçük eşit, $> \rightarrow$ büyük, $\geq \rightarrow$ büyük eşit.
- ✓ $(a, b) \rightarrow$ yay parantez, yani a ve b dahil değil.
- ✓ $[a, b] \rightarrow$ Köşeli parantez, yani a ve b dahil.

8.2 - Eşitsizlik Özelliklerini Kavrama 1:

a ve b gibi iki sayı için üç durum vardır. Bu durumlar aşağıdaki gibidir.

1. $a = b$
2. $a > b$
3. $a < b$

$a \neq b$ olma durumunda eşitsizlik vardır.

- ✓ Eşitsizliklerin yönleri aynı ise taraf tarafa toplanırlar.
 $a < b$ ve $c < d$ ise $a + c < b + d$ dir.
- ✓ Eşitsizliğin her iki tarafına bir k sayısı eklenirse eşitsizlik yön değişmez.
 $a < b$ ise $a + k < b + k$ dir.

- ✓ Eşitsizliğin her iki tarafı pozitif k sayısıyla çarpılırsa, eşitsizlik yön değişmez.
 $k > 0$ ve $a < b$ ise $k \cdot a < k \cdot b$ dir.

- ✓ Eşitsizliğin her iki tarafı negatif n sayısıyla çarpılırsa, eşitsizlik yön değişir.
 $n < 0$ ve $a < b$ ise $n \cdot a > n \cdot b$ olur.

8.3 - Eşitsizlik Özelliklerini Kavrama 2:

Arkadaşlar bu kısım çok önemli ona göre,

- ✓ Eşitsizlik yönleri aynı iki değişkeni taraf tarafa toplayabiliriz.

$$\begin{array}{r} a < x < b \\ + \quad c < y < d \\ \hline a + c < x + y < b + d \end{array}$$

- ✓ Eşitsizlik yönleri aynı iki değişkeni çıkarmak istediğimizde $(-)$ ile çarpıp toplarız.

$$\begin{array}{r} a < x < b \\ - / \quad c < y < d \Rightarrow \quad \begin{array}{r} a < x < b \\ + \quad -d < -y < -c \\ \hline a - d < x - y < b - c \end{array} \end{array}$$

çarpılınca yön değiştirir. $a - d < x - y < b - c$ olur.

Çözümlü örnekleri dikkatlice inceleyin. Mantığı kavransanız çok kolay gelecektir.

8.4 - İkinci Değişkenin Aralığını Bulma:

Örneğin; $-2 < x < 3$ ve $2x + 3y = 5$ olmak üzere, y nin aralığını bulalım.

I. yol: x i y cinsinden bulup yerine yazalım.

$$2x + 3y = 5 \Rightarrow x = \frac{5-3y}{2} \text{ olur.}$$

$$-2 < x < 3 \Rightarrow -2 < \frac{5-3y}{2} < 3$$

$$-4 < 5 - 3y < 6$$

$$-9 < -3y < 1$$

$$3 > y > -\frac{1}{3}$$

II. yol: sınır değerlerini yerine yazıp y lerini bulalım.

$$x = -2 \Rightarrow -2 \cdot 2 + 3y = 5 \Rightarrow y = 3$$

$$x = 3 \Rightarrow 2 \cdot 3 + 3y = 5 \Rightarrow y = -\frac{1}{3}$$

y nin aralığı en küçüğü ile en büyüğü arasında olacaktır; $-\frac{1}{3} < y < 3$ bulunur.

İki farklı çözümü anladığınızı düşünüyorum arkadaşlar. Çözümlü örnekleri incelemeyi unutma!

8.6 - Eşitsizlik Problemleri:

Örneğin; x ve y pozitif tam sayıdır.

x liraya alınan bir mal y liraya satılmaktadır.

$$y = 3x - 100$$

bağıntısı olduğuna göre, bu satıştan kar edilmesi için x in en az kaç lira olacağını bulalım.

Bir satıştan kar elde ediliyorsa; satış fiyatı $>$ alış fiyatı

O halde; $y > x$

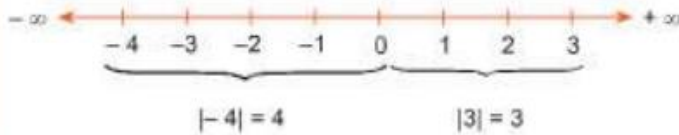
$$3x - 100 > x$$

$$2x > 100$$

$$x > 50 \quad x \text{ en az } 51 \text{ lira olur.}$$

9.1 - Mutlak Değerin Tanımı:

Sayı doğrusundaki bir sayının 0 (sıfır) a olan uzaklığına o sayının mutlak değeri denir.

Bir sayıyı mutlak değerden dışarı çıkarırken mutlak değer için işaretine bakılır. (-) ise (-) ile çarpılarak çıkarılır. (+) ise (+) ile çarpılarak çıkarılır.

Örneğin

$$|-5| = 5$$

$$|4| = 4$$

$$|1 - \sqrt{2}| = \sqrt{2} - 1$$

negatif

$$|\sqrt{3} - 2| = 2 - \sqrt{3}$$

negatif

$$|-\sqrt{2}| = \sqrt{2} \text{ olur.}$$

9.2 - Mutlak Değerli Değişkenler:

$$|x| = \begin{cases} x, & x > 0 \\ 0, & x = 0 \\ -x, & x < 0 \end{cases}$$

Mutlak değer içinde değişken yani x varsa, mutlak değerinin işaretini buluruz. (Nasıl bulunur diyorsunuz değil mi?) Bulunan işaretle değişken çarpılarak dışarı çıkarılır. Örneğin;

$$x < 1 \quad \text{ise} \quad \underbrace{|x-1|}_{-} = -x + 1$$

$$x > 2 \quad \text{ise} \quad \underbrace{|x-2|}_{+} = x - 2$$

$$x > 3 \quad \text{ise} \quad \underbrace{|3-x|}_{-} = -3 + x \text{ olur.}$$

Anlaşıldı değil mi arkadaşlar?

9.3 - Mutlak Değerin Özellikleri:

✓ $|-x| = |x|$

Örneğin;

✓ $|x-y| = |y-x|$

$$|2x-1| + |x-3|$$

✓ $|x \cdot y| = |x| \cdot |y|$

ifadesinin en küçük değerini bulalım.

✓ $\left|\frac{x}{y}\right| = \frac{|x|}{|y|}$

Bunun için her bir mutlak değerini içini sıfır yapan (kritik nokta) değer bulunur.

✓ $|x^n| = |x|^n$

$$\left. \begin{aligned} x = \frac{1}{2} &\Rightarrow \left|2 \cdot \frac{1}{2} - 1\right| + \left|\frac{1}{2} - 3\right| = |0| + \left|-\frac{5}{2}\right| = \frac{5}{2} \\ x = 3 &\Rightarrow |2 \cdot 3 - 1| + |3 - 3| = |5| + |0| = 5 \end{aligned} \right\} \text{ ise en küçük değeri } \frac{5}{2} \text{ dir.}$$

✓ $|x-a|$ nın en küçük değeri 0 dir.

$$x = 3 \Rightarrow |2 \cdot 3 - 1| + |3 - 3| = |5| + |0| = 5$$

✓ $|x-a| + |x-b|$ nin en küçük değeri bulunurken kökler bulunup yerine yazılır. Elde edilen sayılardan en küçük olanı alınır.

9.4 - $|f(x)| = a$ Denkleminin Çözümü:

$$|f(x)| = a \Rightarrow f(x) = a \text{ veya } f(x) = -a \text{ dır.}$$

Örneğin;

$$|2x-1| = 5 \text{ olsun. Çözüm kümesini bulalım.}$$

$$\begin{array}{l} 2x-1=5 \quad \text{veya} \quad 2x-1=-5 \\ 2x=6 \quad \quad \quad 2x=-4 \\ x=3 \quad \quad \quad \quad x=-2 \end{array}$$

$$\text{Ç.K} = \{-2, 3\} \text{ bulunur.}$$

Pratik örnek:

$$|3x+1| = 5 \text{ denklemini sağlayan } x \text{ değerleri toplamı kaçtır?}$$

Arkadaşlar bu soru tarzında (toplamı sorulmuş ise) mutlak değer için sıfır yapan değerlerin 2 katı değerler toplamını verir.

$$3x+1=0 \Rightarrow x = -\frac{1}{3} \text{ olduğundan, 2 katı } 2 \cdot \left(-\frac{1}{3}\right) = -\frac{2}{3} \text{ tür.}$$

9.5 - $|f(x)| = |g(x)|$ Denkleminin Çözümü :

$$|f(x)| = |g(x)| \text{ ise } f(x) = g(x) \text{ veya } f(x) = -g(x) \text{ tir.}$$

Örneğin;

$$|x+2| = |2x-3| \text{ denkleminin çözüm kümesini bulalım.}$$

$$\begin{array}{l} x+2=2x-3 \quad \text{veya} \quad x+2=-2x+3 \\ 5=x \quad \quad \quad \quad 3x=1 \\ \quad \quad \quad \quad \quad \quad \quad x=\frac{1}{3} \end{array}$$

$$\text{olup, buradan } \text{Ç.K} = \left\{\frac{1}{3}, 5\right\} \text{ bulunur.}$$

9.6 - $|f(x)| = g(x)$ Denkleminin Çözümü :

$|f(x)| = g(x)$ ise $f(x) = g(x)$ veya $f(x) = -g(x)$ tir.

Bu denklemlerde bulunan kökler $g(x)$ te yerine yazılır negatif yapan kökler alınmaz. Çünkü mutlak değerın sonucu negatif olmaz.

Örneğin;

$|x + 6| = 2x$ denkleminin çözüm kümesini bulalım.

$$x + 6 = 2x \quad \text{veya} \quad x + 6 = -2x$$

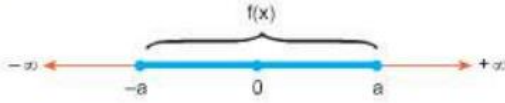
$$x = 6 \quad \quad \quad 3x = -6$$

$x = -2 \rightarrow$ olamaz. Çünkü $2x$ te yerine yazıldığında negatif yapıyor.

Ç.K = $\{6\}$ bulunur.

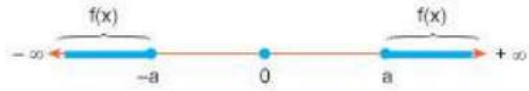
9.7 - $|f(x)| \leq a$ ve $|f(x)| \geq a$ Eşitsizliklerinin Çözümü :

$|f(x)| \leq a$ ise $-a \leq f(x) \leq a$ aralığındadır.

Mesela, $|x| < 2$ ise $-2 < x < 2$ dir.

$|f(x)| \geq a$ ise, $f(x) \geq a$ veya $f(x) \leq -a$ aralığındadır.

Mesela, $|x| \geq 3$ ise $x \geq 3$ veya $x \leq -3$ tür.

9.8 $a < |f(x)| < b$ Eşitsizliğinin Çözümü :

$a < |f(x)| < b$ ise
 $a < f(x) < b$ veya $a < -f(x) < b$ dir.

Örneğin;

$3 < |x + 1| < 6$ eşitsizliğinin en geniş çözüm aralığını bulalım.

$$\begin{array}{l} 3 < x + 1 < 6 \quad \text{veya} \quad 3 < -x - 1 < 6 \\ 2 < x < 5 \quad \quad \quad 4 < -x < 7 \\ \quad \quad \quad \quad \quad \quad -4 > x > -7 \end{array}$$

O halde; $(-7, -4) \cup (2, 5)$ aralığı bulunur.

10.1 - Üslü Sayı Tanımı :

Arkadaşlar banko soru geliyor. Öğrenmeye hazır mısınız?

n tane a nin çarpımına a nin n . kuvveti denir.

$$\underbrace{a \cdot a \cdot a \cdot \dots \cdot a}_{n \text{ tane}} = a^n \quad \cdot \quad a : \text{taban} \\ n : \text{üs}$$

Şeklinde gösterilir.

$$\underbrace{a + a + \dots + a}_{n \text{ tane}} = n \cdot a \text{ olur.} \\ a^n \neq n \cdot a \text{ eşit değildir.}$$

Pozitif sayıların bütün kuvvetleri pozitif, negatif sayıların tek kuvvetleri negatif, çift kuvvetleri pozitifdir, unutmayın sakın.

Örneğin;

$$\begin{array}{lll} 2^3 = 8 & (-1)^3 = -1^3 = -1 & (-2)^2 = +2^2 = 4 \\ 2^2 = 4 & (-2)^3 = -2^3 = -8 & (-3)^2 = +3^2 = 9 \\ 5^2 = 25 & (-5)^3 = -5^3 = -125 & (-5)^2 = +5^2 = 25 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} (-a^2) = -a^2 \\ (-a)^2 = a^2 \text{ dir.} \end{array}$$

$$\begin{array}{l} a^0 = 1 \quad (a \neq 0) \text{ sıfırdan farklı her sayının} \\ \text{sıfırıncı kuvveti } 1 \text{ dir.} \\ 2^0 = 1, 3^0 = 1, (-5)^0 = 1, (-7)^0 = 1 \text{ dir.} \end{array}$$

Çift kuvvetin parantezin içinde ya da dışında olmasına dikkat edelim.

10.2 - Üslü Sayılarda Toplama ve Çıkarma:

$$x \cdot a^n + y \cdot a^n - z \cdot a^n = a^n \cdot (x + y - z) \text{ dir.}$$

Üslü sayılarda toplama ve çıkarma yapılırken tabanı ve üssü aynı olan sayılar paranteze alınır. Nasıl mı yapılır? Yandaki örnekleri inceleyin arkadaşlar.

Örneğin;

$$2 \cdot a^n + 3 \cdot a^n = a^n(2 + 3) = 5 \cdot a^n$$

$$7x^3 - 4x^3 = x^3(7 - 4) = 3x^3$$

$$8x^5 + 4x^5 - 10x^5 = x^5(8 + 4 - 10) = 2x^5$$

$$3x^4 + 2x^4 - 3x^3 + 2x^3 = x^4(3 + 2) + x^3(-3 + 2) = 5x^4 - x^3 \text{ olur.}$$

Anlaşıldı değil mi?

10.3 - Üslü Sayılarda Üssün Üssü:

Üslü sayılarda üssün üssü alınırken üsler çarpılır ya da yer değiştirir. Çok önemli bir özellik arkadaşlar sakın unutmayın.

$$(a^n)^m = (a^m)^n = a^{n \cdot m} \text{ dir.}$$

$$(a^n)^m = a^{n \cdot m} \neq a^{n^m}$$

Örneğin; $(2^3)^2 = 2^6$, $2^{(3^2)} = 2^9$ dur.

Yani $2^6 \neq 2^9$ dur.

Örneğin;

$$(2^2)^3 = (2^3)^2 = 2^6$$

$$(2^x)^3 = (2^3)^x = 2^{3x}$$

$$(3^4)^3 = (3^3)^4 = 3^{12}$$

$$(x^2)^3 = (x^3)^2 = x^6$$

$$(a^n)^m = a^{(n^2)}$$

$$(a^3)^3 = a^9$$

10.4 - Üslü Sayılarda Çarpma ve Bölme:

Çarpma:

Üslü sayıları çarparken tabanları aynı ise üsler toplanır, üsler aynı ise tabanlar çarpılır. Üs veya tabanları eşit değil ise hiçbir işlem yapılamaz.

$$a^n \cdot a^m = a^{n+m}$$

$$a^n \cdot b^n = (a \cdot b)^n$$

Örneğin:

$$2^2 \cdot 2^3 = 2^{2+3} = 2^5$$

$$3^2 \cdot 3^3 \cdot 3^4 = 3^{2+3+4} = 3^9$$

$$2^x \cdot 2^2 = 2^{x+2} \text{ dir.}$$

Bölme:

Üslü sayılarda bölme yapılırken tabanları aynı ise üsler çıkarılır, üsleri aynı ise tabanlar aynı üs altında bölünür. Tabanlar ve üslerden ikisi de eşit değilse bölünemez.

$$\frac{a^n}{a^m} = a^{n-m}$$

$$\frac{a^n}{b^n} = \left(\frac{a}{b}\right)^n$$

Örneğin: $\frac{2^5}{2^3} = 2^{5-3} = 2^2 = 4$, $\frac{2^x}{2^2} = 2^{x-2}$

10.5 - Negatif Üs:

$$a^{-n} = \frac{1}{a^n} \text{ ve } \left(\frac{a}{b}\right)^{-n} = \left(\frac{b}{a}\right)^n$$

Örneğin:

$$3^{-1} = \frac{1}{3}$$

$$\left(\frac{2}{3}\right)^{-1} = \frac{3}{2}$$

$$3^{-2} = \frac{1}{3^2} = \frac{1}{9}$$

$$\left(\frac{2}{5}\right)^{-2} = \left(\frac{5}{2}\right)^2 = \frac{5^2}{2^2} = \frac{25}{4}$$

$$5^{-2} = \frac{1}{5^2} = \frac{1}{25}$$

$$\left(\frac{2}{3}\right)^{-3} = \left(\frac{3}{2}\right)^3 = \frac{3^3}{2^3} = \frac{27}{8} \text{ dir.}$$

10.6 - Basamak Sayısı:

A sayısı, m basamaklı olsun.

A . 10ⁿ sayısının basamak sayısı: n + m toplamıdır.

Örneğin: 2¹⁵ . 5¹⁵ . 197 sayısının kaç basamaklı olduğunu bulalım.

$$197 \cdot 2^{15} \cdot 5^{15} = 197 \cdot (2 \cdot 5)^{15} = 197 \cdot 10^{15}$$

3 basamaklı

ise 3 + 15 = 18 basamaklıdır.

11.1 - Üslü Denklemler 1 :

Üslü sayılarda tabanlar eşit ve aralarında eşitlik varsa, üsler eşit olur. Çok önemli bir özelliktir bu unutmayın sakın.

$$a^x = a^y \text{ ise } x = y \text{ dir. (} a \neq 0, 1, -1 \text{)}$$

Örneğin; $2^{3x+1} = 2^{x+5}$ ise x i bulalım.

$$3x + 1 = x + 5$$

$$2x = 4$$

$$x = 2 \text{ dir.}$$

Örneğin; $2^x + 2^{x+1} + 2^{x+2} = 56$ ise x i bulalım.

$$2^x + 2^x \cdot 2^1 + 2^x \cdot 2^2 = 56$$

$$2^x(1 + 2 + 4) = 56$$

$$2^x \cdot 7 = 56$$

$$2^x = 8 = 2^3$$

$$x = 3 \text{ tür.}$$

11.2 - Üslü Denklemler 2:

Evet üslü denklemlere devam ediyoruz, biraz soru tarzımızı değiştirelim, izleyin.

Örneğin; $6^x = 2^{x+1}$ olduğuna göre, 9^x ifadesinin değerini bulalım.

$$(2 \cdot 3)^x = 2^x \cdot 2$$

$$2^x \cdot 3^x = 2^x \cdot 2$$

$$3^x = 2 \Rightarrow (3^x)^2 = 2^2 \Rightarrow 9^x = 4 \text{ olur.}$$

Örneğin; $5^{x+1} = 15^x$ olduğuna göre, 3^x ifadesinin değerini bulalım.

$$5^x \cdot 5^1 = (3 \cdot 5)^x$$

$$5^x \cdot 5^1 = 3^x \cdot 5^x$$

$$5 = 3^x \text{ olur.}$$

11.3 - $a^n = b^n$ Denkleminin Çözümü:

$$a^n = b^n \Rightarrow \begin{cases} a = b, & n \text{ tek} \\ |a| = |b|, & n \text{ çift} \end{cases} \quad (a \text{ ve } b, 0, 1 \text{ ve } -1 \text{ den farklı olmak üzere})$$

Örneğin; $(2x+3)^7 = (x+5)^7$ denkleminin çözüm kümesini bulalım.

Üs tek olduğunda tabanlar eşittir.

$$2x+3 = x+5$$

$$x = 2 \text{ dir.}$$

$$\text{Ç.K} = \{2\}$$

Örneğin; $(3x-6)^{10} = (x+4)^{10}$ denkleminin çözüm kümesini bulalım.

Üs çift olduğundan; tabanlar mutlak değerce birbirine eşittir. (İki durumda inceleme yapılır.)

$$3x-6 = x+4 \quad \text{veya} \quad 3x-6 = -x-4$$

$$2x = 10$$

$$4x = 2$$

$$x = 5$$

$$x = \frac{1}{2}$$

$$\text{Ç.K} = \left\{ \frac{1}{2}, 5 \right\}$$

11.4 - $a^n = 1$ Denkleminin Çözümü:

$a^n = 1$ ise üç durum vardır.

I. $n = 0$ ve $a \in \mathbb{R} - \{0\}$

II. $a = 1$

III. $a = -1$ ve $n \in \mathbb{Z}_\text{çift}$ olmalıdır.

Örneğin; $(x+2)^{x+5} = 1$ denkleminin çözüm kümesini bulalım.

I. $x+5 = 0 \Rightarrow x = -5$

II. $x+2 = 1 \Rightarrow x = -1$

III. $x+2 = -1 \Rightarrow x = -3$ bu değer üste yerine yazıldığında üs çift olduğundan sorun yok. Dolayısıyla çözüm kümesi

$$\text{Ç.K} = \{-5, -3, -1\} \text{ bulunur.}$$

11.5 - $a^n = b^m$ Eşitliği (n ve m sıfırdan farklı):

Çok hoş bir soru tarzıdır bu arkadaşlar öğrenmeye çalışalım lütfen.

Örneğin; $2^x = 3^y$ eşitliğinde, x ve y sıfırdan farklıdır.

a) $2^{\frac{x}{y}}$ yi bulalım; $\rightarrow 2^{\frac{x}{y}} = 3^{\frac{y}{y}}$ her iki üs y ile bölünürse; $2^x = 3^y$ bulunur.

b) $3^{\frac{y}{x}}$ i bulalım; $\rightarrow 2^{\frac{x}{x}} = 3^{\frac{y}{x}}$ her iki üs x ile bölünürse; $2 = 3^{\frac{y}{x}}$ bulunur.

c) $2^{\frac{x+y}{y}}$ yi bulalım; $\rightarrow 2^{\frac{x}{y} + \frac{y}{y}} = 2^{\frac{x}{y} + 1} = \underbrace{2^{\frac{x}{y}} \cdot 2^1}_{3} = 3 \cdot 2 = 6$ dir.

d) $3^{\frac{x+y}{x}}$ yi bulalım; $\rightarrow 3^{\frac{x}{x} + \frac{y}{x}} = 3^{1 + \frac{y}{x}} = 3 \cdot \underbrace{3^{\frac{y}{x}}}_{2} = 3 \cdot 2 = 6$ dir.

11.6 - Bilimsel Gösterim:

Çok büyük veya çok küçük sayıları üstel olarak gösteririz.

Örneğin;

$$7.000.000 = 7 \cdot 10^6$$

$$100.000.000 = 10^8$$

$$0,0000001 = 10^{-7}$$

$$0,00025 = 25 \cdot 10^{-5}$$

Örneğin; $7 \cdot 10^6 = 70 \cdot 10^5 = 700 \cdot 10^4 = 0,7 \cdot 10^7 = 0,07 \cdot 10^8$ gibi.

$$25 \cdot 10^{-5} = 250 \cdot 10^{-6} = 2500 \cdot 10^{-7} = 2,5 \cdot 10^{-4} = 0,25 \cdot 10^{-3} \text{ gibi.}$$

Bilimsel gösterilmiş sayılarda virgöl sağa kaydırılırsa üs azalır, sola kaydırılırsa üs artar.

11.7 - Üslü Sayılarda Sıralama:

Üslü sayılarda; tabanlar eşit ise üssü büyük olan büyük, üsler eşit ise tabanı büyük olan büyüktür. Nasıl mı? İzleyin bakalım...

Örneğin;

$$2^{10} < 3^{10} < 4^{10} < 5^{10} \dots$$

Örneğin;

$$2^{10} < 2^{15} < 2^{20} < 2^{25} \dots \text{ gibi, anlaşıldı değil mi arkadaşlar?}$$

Örneğin; 2^{45} ile 8^{14} ü sıralamak için tabanlarını 2 yapalım.

$$8^{14} = (2^3)^{14} = 2^{42} \Rightarrow 8^{14} < 2^{45} \text{ tir,}$$

Üs veya tabandan en az biri eşit değilse eşitlemeye çalışılır. Eşitlenmiyorsa sıralayamayız.

11.8 - Üslü Eşitsizlikler:

Üslü sayının tabanı bileşik kesre çevrilir. Büyük olan sayının üssü de büyüktür.

Örneğin; $2^{3x+1} > 2^{2x+3}$ eşitsizliğinin çözüm aralığını bulalım.

$$\begin{aligned} 3x + 1 &> 2x + 3 \\ x &> 2 \text{ dir.} \end{aligned}$$

Örneğin; $\left(\frac{3}{4}\right)^{-x+3} > \left(\frac{3}{4}\right)^{2x-5}$ eşitsizliğinin çözüm aralığını bulalım.

Verilen sayıların tabanını negatif üs özelliği ile bileşik kesir yapalım.

$$\left[\left(\frac{4}{3}\right)^{-1}\right]^{-x+3} > \left[\left(\frac{4}{3}\right)^{-1}\right]^{2x-5} \text{ olur. Buradan,}$$

$$\begin{aligned} \left(\frac{4}{3}\right)^{x-3} &> \left(\frac{4}{3}\right)^{-2x+5} \text{ ise} \\ x-3 &> -2x+5 \\ 3x &> 8 \\ x &> \frac{8}{3} \text{ olur.} \end{aligned}$$

12.1 - Köklü Sayı Tanımı :

$n \in \mathbb{Z}^+$ ve $a \in \mathbb{R}^+ \cup \{0\}$ olmak üzere,

$$x^n = a$$

denklemini sağlayan x sayısına; a 'nın n . dereceden kökü denir ve

$$x = \sqrt[n]{a} \text{ ile gösterilir,}$$

$\sqrt[n]{a}$ köklü sayısı için; n : kök derecesi

a : kök içidir.

$$\sqrt[2]{a} = \sqrt{a} \rightarrow \text{"karekök a"}$$

$$\sqrt[3]{a} \rightarrow \text{"küp kök a"}$$

$$\sqrt[4]{a} \rightarrow \text{"4.dereceden kök a"}$$

✓ $\sqrt[n]{a}$ ifadesinin bir köklü (reel) sayı belirtmesi için; n çift iken $a \geq 0$ olmalıdır.

Örneğin; $\sqrt{x-1} \in \mathbb{R}$ ise $x-1 \geq 0$ dir.

$$\sqrt[3]{x+1} \in \mathbb{R} \text{ ise } x+1 \in \mathbb{R} \text{ dir.}$$

Kare kökün, kök derecesi 2 olduğundan kökün kuvveti yazılmaz.

12.2 - Kök Dışına Çıkarma:

Arkadaşlar buna çok dikkat edelim lütfen!

$$\sqrt[n]{a^n} = \begin{cases} |a|, & n \text{ çift} \\ a, & n \text{ tek} \end{cases} \text{ şeklinde kök dışına çıkar.}$$

$a < 0$ ise $\sqrt{a^2} = |a| = -a$
 $a > 0$ ise $\sqrt{a^2} = |a| = a$

Kök derecesi çift olduğunda kök dışına mutlak değer içinde çıkar. Kök derecesi tek olduğunda aynen dışarı çıkar.

Örneğin;

$$\begin{aligned} \sqrt{(-2)^2} &= |-2| = 2 & \sqrt{(\sqrt{2}-1)^2} &= |\sqrt{2}-1| = \sqrt{2}-1 \\ \sqrt[3]{(-2)^3} &= -2 & \sqrt{(1-\sqrt{2})^2} &= |1-\sqrt{2}| = -1+\sqrt{2} \\ \sqrt[4]{(-5)^4} &= |-5| = 5 \end{aligned}$$

Anlaşıldığını düşünüyorum.

12.3 - Köklü Sayılarda İşlemler:

Bu sayıları kök dışına çıkarabilmek, işlem yaparken çok önemlidir.

$$\begin{array}{llll} \sqrt{0} = 0 & \sqrt{36} = 6 & \sqrt[3]{0} = 0 & \sqrt[3]{-1} = -1 & \sqrt[4]{0} = 0 \\ \sqrt{1} = 1 & \sqrt{49} = 7 & \sqrt[3]{1} = 1 & \sqrt[3]{-8} = -2 & \sqrt[4]{1} = 1 \\ \sqrt{4} = 2 & \sqrt{64} = 8 & \sqrt[3]{8} = 2 & \sqrt[3]{-27} = -3 & \sqrt[4]{16} = 2 \\ \sqrt{9} = 3 & \sqrt{81} = 9 & \sqrt[3]{27} = 3 & \sqrt[3]{-64} = -4 & \sqrt[4]{81} = 3 \\ \sqrt{16} = 4 & \sqrt{100} = 10 & \sqrt[3]{64} = 4 & \sqrt[3]{-125} = -5 & \\ \sqrt{25} = 5 & & \sqrt[3]{125} = 5 & & \end{array}$$

Eğer yukarıdaki ifadeleri net bir şekilde anladıysanız sanırım geometri dersinde de biraz rahatlayacaksınız (Pisagor Amcam). Ne demek istediğimi anladınız mı?

12.4 - Rasyonel Üs:

Köklü ifadeyi üslü ifadeye dönüştürme.

$$\sqrt[n]{a^m} = a^{\frac{m}{n}}$$

Örneğin;

$$\sqrt[3]{2^5} = 2^{\frac{5}{3}}$$

$$\sqrt[4]{2^3} = 2^{\frac{3}{4}}$$

Örneğin;

$$2^{\frac{1}{3}} = \sqrt[3]{2}$$

$$2^{\frac{3}{5}} = \sqrt[5]{2^3} \text{ olur.}$$

Kök derecesini genişletme veya sadeleştirme:

$$\sqrt[n]{a^m} = n \cdot k \sqrt[n \cdot k]{a^m \cdot k} = \sqrt[n \cdot k]{a^{\frac{m}{k}}}$$
 (k, m ve $n \in \mathbb{Z}^+$)

Örneğin;

$$\sqrt[3]{2^2} = \sqrt[6]{2^4} = \sqrt[9]{2^6} = \sqrt[12]{2^8} = \dots \text{ genişletme}$$

$$\sqrt[36]{2^{12}} = \sqrt[18]{2^6} = \sqrt[9]{2^3} = \sqrt[3]{2} = \dots \text{ sadeleştirme}$$

12.5 - Köklü Sayılarda Toplama ve Çıkarma:

Köklü sayılarda toplama yapabilmek için, kök dereceleri ve içleri aynı olmalıdır.

Örneğin;

$$2\sqrt{3} + 3\sqrt{3} = 5\sqrt{3} \quad , \quad \sqrt{2} + \sqrt{3} \text{ toplanamaz.}$$

$$4\sqrt{5} + 2\sqrt{5} = 6\sqrt{5} \quad , \quad \sqrt{2} + \sqrt[3]{2} \text{ toplanamaz.}$$

Bazen de kök içleri eşitlenebilir.

Örneğin;

$$\begin{array}{cc} \sqrt{8} + \sqrt{32} & , & \sqrt{12} + \sqrt{27} \\ \underbrace{4 \cdot 2} + \underbrace{16 \cdot 2} & & \underbrace{4 \cdot 3} + \underbrace{9 \cdot 3} \\ 2\sqrt{2} + 4\sqrt{2} & = & 6\sqrt{2} \quad \quad \quad 2\sqrt{3} + 3\sqrt{3} = 5\sqrt{3} \end{array}$$

Örneğin;

$$5\sqrt{2} - 3\sqrt{2} = 2\sqrt{2} \quad , \quad \sqrt{5} - \sqrt{3} \text{ çıkartılmaz.}$$

$$3\sqrt{3} - \sqrt{3} = 2\sqrt{3} \quad , \quad \sqrt{2} - \sqrt[3]{2} \text{ çıkartılmaz.}$$

Bazen de kök içleri eşitlenebilir.

Örneğin;

$$\begin{array}{cc} \sqrt{32} - \sqrt{8} & , & \sqrt{27} - \sqrt{12} \\ \underbrace{16 \cdot 2} - \underbrace{4 \cdot 2} & & \underbrace{9 \cdot 3} - \underbrace{4 \cdot 3} \\ 4\sqrt{2} - 2\sqrt{2} & = & 2\sqrt{2} \quad \quad \quad 3\sqrt{3} - 2\sqrt{3} = \sqrt{3} \end{array}$$

12.6 - Köklü Sayılarda Çarpma ve Bölme:

Köklü sayılarda çarpma yapabilmek için çarpanların kök dereceleri birbirine eşit olmalıdır. Kök içleri farklı olabilir.

Örneğin;

$$\sqrt{2} \cdot \sqrt{6} = \sqrt{12}$$

$$\sqrt{2} \cdot \sqrt{5} = \sqrt{10}$$

$$\sqrt{3} \cdot \sqrt{7} = \sqrt{21}$$

Kök dereceleri eşit değilse genişletme yapılarak eşitlenir.

Örneğin;

$$\sqrt[3]{3} \cdot \sqrt{2} = \sqrt[2]{3^{1.2}} \cdot \sqrt[3]{2^{1.3}} = \sqrt[6]{3^2} \cdot \sqrt[6]{2^3} = \sqrt[6]{9} \cdot \sqrt[6]{8} = \sqrt[6]{72}$$

$$\text{Örneğin; } \frac{\sqrt{6}}{\sqrt{2}} = \sqrt{3} \quad , \quad \frac{\sqrt{12}}{\sqrt{6}} = \sqrt{2} \quad , \quad \frac{\sqrt{15}}{\sqrt{3}} = \sqrt{5}$$

Örneğin;

$$\frac{\sqrt{2}}{\sqrt[3]{2}} = \frac{3.2\sqrt{2^3}}{2.3\sqrt{2^2}} = \frac{6\sqrt{8}}{6\sqrt{4}} = \sqrt[6]{\frac{8}{4}} = \sqrt[6]{2}$$

13.1 - Köklü Sayının Eşleniği :

Köklü sayı	Eşleniği	Çarpımları
\sqrt{a}	\sqrt{a}	$\sqrt{a} \cdot \sqrt{a} = a$
$\sqrt{2}$	$\sqrt{2}$	$\sqrt{2} \cdot \sqrt{2} = 2$
$\sqrt{a} + \sqrt{b}$	$\sqrt{a} - \sqrt{b}$	$(\sqrt{a} + \sqrt{b}) \cdot (\sqrt{a} - \sqrt{b}) = a - b$
$\sqrt{3} + \sqrt{2}$	$\sqrt{3} - \sqrt{2}$	$(\sqrt{3} + \sqrt{2}) \cdot (\sqrt{3} - \sqrt{2}) = 3 - 2 = 1$
$a + \sqrt{b}$	$a - \sqrt{b}$	$(a + \sqrt{b}) \cdot (a - \sqrt{b}) = a^2 - b$
$3 + \sqrt{2}$	$3 - \sqrt{2}$	$(3 + \sqrt{2}) \cdot (3 - \sqrt{2}) = 3^2 - 2 = 9 - 2 = 7$
$\sqrt{a} + b$	$\sqrt{a} - b$	$(\sqrt{a} + b) \cdot (\sqrt{a} - b) = a - b^2$

13.2 - Paydayı Rasyonel Yapma 1 :

Paydanın eşleniği ile pay ve payda çarpılır. Amacımız paydayı kökten kurtarmak arkadaşlar.

Örneğin;

$$\frac{1}{\sqrt{2} + 1} = \frac{\sqrt{2} - 1}{2 - 1} = \frac{\sqrt{2} - 1}{1} = \sqrt{2} - 1$$

$$\frac{6}{\sqrt{3} - 1} = \frac{6(\sqrt{3} + 1)}{3 - 1} = \frac{6(\sqrt{3} + 1)}{2} = 3(\sqrt{3} + 1)$$

$$\frac{3}{\sqrt{2} - \sqrt{5}} = \frac{3(\sqrt{2} + \sqrt{5})}{2 - 5} = \frac{3(\sqrt{2} + \sqrt{5})}{-3} = -\sqrt{2} - \sqrt{5} \text{ olur.}$$

13.3 - Paydayı Rasyonel Yapma 2 :

Sevgili öğrenciler köklü sayılarda payda genellikle köklü olmaz paydayı eşleniği ile çarparak kökten kurtarmalıyız.

Örneğin:

$$\frac{1}{\sqrt{3}} = \frac{\sqrt{3}}{3}$$

$$\frac{1}{\sqrt{5}-\sqrt{3}} = \frac{\sqrt{5}+\sqrt{3}}{5-3} = \frac{\sqrt{5}+\sqrt{3}}{2}$$

$$\frac{3}{\sqrt{7}+2} = \frac{3(\sqrt{7}-2)}{7-4} = \frac{3(\sqrt{7}-2)}{3} = \sqrt{7}-2$$

13.4 $\sqrt{a \mp 2\sqrt{b}}$ İfadesini Kök Dışına Çıkarma:

$$\sqrt{a+2\sqrt{b}} = \sqrt{m} + \sqrt{n} \text{ dir.}$$

$$b = m \cdot n$$

$$a = m + n \text{ dir.}$$

Örneğin;

$$\sqrt{3+2\sqrt{2}} = \sqrt{2} + \sqrt{1} = \sqrt{2} + 1$$

$$\sqrt{5+2\sqrt{6}} = \sqrt{3} + \sqrt{2}$$

Anlaşıldığını düşünüyorum arkadaşlar.

$$\sqrt{a-2\sqrt{b}} = \sqrt{m} - \sqrt{n} \text{ dir. } (m > n)$$

$$b = m \cdot n$$

$$a = m + n \text{ dir.}$$

Örneğin;

$$\sqrt{6-2\sqrt{5}} = \sqrt{5} - \sqrt{1} = \sqrt{5} - 1$$

$$\sqrt{7-2\sqrt{12}} = \sqrt{4} - \sqrt{3} = 2 - \sqrt{3}$$

13.5 - İç İç Kökler:

$$\begin{aligned} \checkmark \sqrt[n]{\sqrt[m]{a}} &= m \cdot \sqrt[n]{a} \\ \checkmark \sqrt[n]{a \sqrt[m]{b}} &= n \cdot \sqrt[n \cdot m]{a^m \cdot b} \end{aligned} \text{ dir.}$$

Örneğin;

$$\sqrt[3]{\sqrt{2}} = \sqrt[6]{2}$$

$$\sqrt[3]{\sqrt[5]{3}} = \sqrt[15]{3}$$

$$\sqrt{\sqrt{2}} = \sqrt[4]{2}$$

Örneğin;

$$\sqrt{2\sqrt{2}} = \sqrt[4]{2^2 \cdot 2} = \sqrt[4]{2^3}$$

$$\sqrt[3]{3\sqrt{2}} = \sqrt[6]{3^2 \cdot 2} = \sqrt[6]{18}$$

$$\sqrt{2\sqrt[3]{2}} = \sqrt[6]{2^3 \cdot 2} = \sqrt[6]{16}$$

Örneğin ;

$$\sqrt[3]{2\sqrt{x}} = \sqrt[3]{3} \cdot \sqrt{2} \text{ eşitliğinde } x \text{ i bulalım.}$$

Çözüm:

öncelikle kök derecelerini eşitleyelim.

$$\sqrt[6]{2^2 \cdot x} = \sqrt[6]{3^2 \cdot 2} \cdot \sqrt[6]{2^1 \cdot 3}$$

$$\sqrt[6]{4x} = \sqrt[6]{9} \cdot \sqrt[6]{8}$$

$$\sqrt[6]{4x} = \sqrt[6]{9 \cdot 8}$$

$$4x = 9 \cdot 8$$

$$x = 9 \cdot 2$$

$$x = 18 \text{ dir.}$$

13.6 - Köklü Denklemler:

Arkadaşlar köklü bir denklemin nasıl çözüleceğini inceleyeceğiz. Örneklere dikkat ediniz.

Örneğin;

$\sqrt{2x+1} = 3$ denkleminde x i bulalım.

$$(\sqrt{2x+1})^2 = 3^2$$

$$2x + 1 = 9$$

$$2x = 8$$

$$x = 4 \text{ tür.}$$

Örneğin;

$\sqrt{3x+1} = 5$ denkleminde x i bulalım.

$$(\sqrt{3x+1})^2 = 5^2$$

$$3x + 1 = 25$$

$$3x = 24$$

$$x = 8 \text{ dir.}$$

Köklü denklemlerde bulunan kökler mutlaka kontrol edilmelidir. İlk denklemin sağlamayan kökler çözüm kümesine alınmaz.

14.1 - Oran - Orantı Tanımı ve İçler - Dışlar Çarpımı :

- ✓ En az biri sıfırdan farklı aynı cins iki çokluğun $\frac{a}{b}$ şeklinde yazılmasına oran denir.

$\frac{2 \text{ kg}}{5 \text{ kg}}$ oran, $\frac{3 \text{ elma}}{5 \text{ armut}}$ oran değil. **Not:** Oran birimsizdir.

- ✓ İki veya daha fazla oranın eşitliğine **orantı** denir.

$\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$ ikili orantı, $\frac{a}{b} = \frac{c}{d} = \frac{e}{f}$ üçlü orantı

- ✓ $\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$ orantısında içler - dışlar çarpımı $a \cdot d = b \cdot c$ dir.

Örneğin:

$\frac{2}{3} = \frac{4}{x}$ ise x i bulalım.

$$2x = 3 \cdot 4$$

$$2x = 12$$

$$x = 6 \text{ dir.}$$

Örneğin:

$\frac{x+1}{4} = \frac{5}{2}$ ise x i bulalım.

$$2x + 2 = 4 \cdot 5$$

$$2x + 2 = 20$$

$$2x = 18$$

$$x = 9 \text{ dir.}$$

14.2 - Her Orantının Bir Sabiti (k) Vardır:

Oran - orantı konusunun önemli bir kısmını oluşturur k sabiti, örnek tarzları bellidir. Sıkıntı yaşamazsınız.

$\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$ orantısının k gibi bir sabiti vardır.

$\frac{a}{b} = \frac{c}{d} = k$ ise $a = b \cdot k$

$c = d \cdot k$ dir.

$\frac{a}{b} = \frac{c}{d} = \frac{e}{f} = k$ ise $a = b \cdot k$

$c = d \cdot k$

$e = f \cdot k$ dir.

Örneğin: $\frac{x}{2} = \frac{y}{3}$ ve $x + y = 10$ ise x i bulalım.

$\frac{x}{2} = \frac{y}{3} = k$ ise $x = 2k$

$+ y = 3k$

$x + y = 5k$

$10 = 5k \Rightarrow k = 2$ dir. $x = 2k$ ise $x = 4$ olur.

Anlaşıldı değil mi arkadaşlar.

14.3 - Orantılı İfadelerin Pay ve Paydaları Toplanır:

Arkadaşlar bu kısma dikkat, önemli özelliklerdir bunlar sakın unutmayın.

$$\frac{a}{b} = \frac{c}{d} = k \quad \text{ise} \quad \frac{a+c}{b+d} = k \text{ dir.}$$

$$\frac{a}{b} = \frac{c}{d} = k \quad \text{ise} \quad \frac{ax+cy}{bx+dy} = k \text{ dir.}$$

$$\frac{a}{b} = \frac{c}{d} = k \quad \text{ise} \quad \frac{a^2+c^2}{b^2+d^2} = k^2 \text{ dir.}$$

$$\frac{a}{b} = \frac{c}{d} = k \quad \text{ise} \quad \frac{a}{b} \cdot \frac{c}{d} = k^2 \text{ dir.}$$

Orantıda pay ve paydalar toplanırsa orantı sabiti değişmez.

$$\text{Örneğin: } \frac{4}{2} = \frac{10}{5} = 2 \quad \text{ise} \quad \frac{4+10}{2+5} = \frac{14}{7} = 2 \text{ dir.}$$

14.4 - İki Farklı Oranda Ortak Değişken Varsa:

Örneğin:

$$\frac{x}{y} = \frac{2}{3} \quad \text{ve} \quad \frac{y}{z} = \frac{4}{5} \quad \text{olduğunda} \quad \frac{x}{z} \quad \text{yi bulalım.}$$

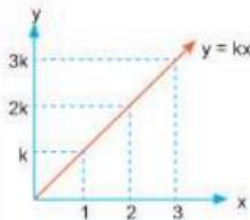
Ortak değişken y olduğu için y nin yerini her iki oranda eşitleyelim.

$$\left. \begin{array}{l} \frac{x}{y} = \frac{2 \cdot 4k}{3 \cdot 4k} = \frac{8k}{12k} \\ \frac{y}{z} = \frac{4 \cdot 3k}{5 \cdot 3k} = \frac{12k}{15k} \end{array} \right\} \begin{array}{l} x = 8k \\ y = 12k \\ z = 15k \text{ olur.} \end{array} \quad \text{Buradan} \quad \frac{x}{z} = \frac{8k}{15k} = \frac{8}{15} \text{ bulunur.}$$

14.5 - Doğru Orantı:

İki çokluktan biri artarken diğeri de artıyor ya da biri azalırken diğeri de azalıyorsa bu iki çokluk doğru orantılıdır denir ve y ve x doğru orantılı ise $\frac{y}{x} = k$ (k doğru oran sabiti) şeklinde yazılır.

Doğru orantı grafiği:

Örneğin;

Bir öğrenci 5 günde 300 soru çözebiliyorsa bu öğrencinin 2 günde kaç soru çözebileceğini bulalım.

Çözüm;

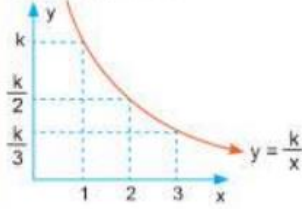
$$\begin{array}{r} 5 \text{ günde} \quad \rightarrow 300 \text{ soru} \\ 2 \text{ günde} \quad \rightarrow x \text{ soru} \\ \hline \text{D. O} \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 5x = 2 \cdot 300 \\ x = 120 \text{ bulunur.} \end{array}$$

Sadece orantılı deniyorsa doğru orantı anlaşılmalıdır.

14.6 - Ters Orantı:

İki çokluktan biri artarken diğeri azalıyorsa bu iki çokluk ters orantılıdır denir ve x ile y ters orantılı ise $x \cdot y = k$ (k ters oran sabiti) şeklinde yazılır. Ters orantı grafiği:

Örneğin; 5 işçi bir işi 12 günde bitiriyorsa 4 işçinin kaç günde bitirebileceğini bulalım.

Çözüm:

$$\begin{array}{l} 5 \text{ işçi} \rightarrow 12 \text{ gün} \\ 4 \text{ işçi} \rightarrow x \\ \hline \text{T.O} \\ 4 \cdot x = 5 \cdot 12 \\ x = 15 \text{ günde bitirir.} \end{array}$$

Ters orantıda karşılıklı sayıların çarpımları eşittir.

15.1 - Bileşik Orantı:

Bileşik orantıda iki veya daha fazla orantı bulunur. Bileşik orantıda daima yapılan iş bulunur. İşlerin oranı diğerlerinin çarpımının oranına eşittir.

Örneğin;

12 işçi, 10 m² halıyı günde 6 saat çalışarak 15 günde dokursa
15 işçi 20 m² halıyı günde 12 saat çalışarak x günde dokusun.
 x 'i bulmak için;

İşlerin oranı = diğerlerinin çarpımının oranı eşitliği vardır.

Burada iş halı dokumak olduğundan;

$$\begin{aligned} \frac{10}{20} &= \frac{12 \cdot 6 \cdot 15}{15 \cdot 12 \cdot x} \\ \frac{1}{2} &= \frac{6}{x} \Rightarrow x = 12 \text{ bulunur.} \end{aligned}$$

15.2 - Sayıların Arasındaki Bileşik Orantı:

Örneğin;

a sayısı b ile doğru, c ile ters orantılıdır.

$a = 3$, $b = 6$ iken $c = 4$ ise

$a = 2$, $b = 4$ iken c yi bulalım.

Doğru orantıda bölünür, ters orantıda çarpılırdı.

Çözüm;

$$\frac{a}{b} \cdot c = k$$

$$\begin{aligned} \frac{3}{6} \cdot 4 &= k \\ 2 &= k \end{aligned}$$

k 'yi yerine yazıp c yi bulalım.

$$\begin{aligned} \frac{2}{4} \cdot c &= 2 \\ c &= 4 \text{ bulunur.} \end{aligned}$$

15.3 - Doğru ve Ters Orantı Problemleri:

Örneğin:

Yaşları 4 ve 5 olan iki çocuk 90 yi yaşları ile orantılı paylaşırsa

büyük çocuğun kaç ı alacağını bulalım.

Küçük Ç Büyük Ç

$$\frac{a}{b} \Rightarrow a + b = 90$$

$$\frac{a}{4} = \frac{b}{5} = k \Rightarrow a = 4k \text{ ve } b = 5k \Rightarrow a + b = 9k = 90 \text{ ise } k = 10$$

$$b = 5k = 5 \cdot 10 = 50 \text{ dir.}$$

Sadece orantılı deniyorsa doğru orantı anlaşılmalıdır.

Örneğin:

Yaşları 3 ve 5 olan iki çocuk 24 cevizi yaşları ile ters orantılı paylaşırsa küçük çocuğun kaç ceviz alacağını bulalım.

3 yaşındaki Ç

5 yaşındaki Ç

$$a \quad b \quad \Rightarrow a + b = 24$$

$$3a = 5b = k \Rightarrow a = \frac{k}{3} \text{ ve } b = \frac{k}{5}$$

$$\frac{k}{3} + \frac{k}{5} = \frac{8k}{15} = 24 \text{ ise}$$

$$k = 45 \text{ olur. Küçük çocuk } \frac{k}{3} = \frac{45}{3} = 15 \text{ ceviz alır.}$$

15.4 - Teli Parçalara Ayırma Soruları ve Para Dağıtma Soruları:

70 cm uzunluğundaki bir tel 2 ile doğru 3 ile ters orantılı olacak şekilde iki parçaya ayrılıyor. Buna göre, uzun parçaların uzunluğu kaç cm dir?

$$\frac{x}{2} = 3 \cdot y = k \text{ için } x = 2k, y = \frac{k}{3} \text{ tür.}$$

$$x + y = 2k + \frac{k}{3} = 70 \Rightarrow \frac{7k}{3} = 70 \Rightarrow k = 30$$

Uzun Parça

$$x = 2 \cdot 30 = 60 \text{ cm dir}$$

Bir dede cebindeki 80 ₺ yi yaşları 8 ile 12 olan iki torununa yaşları ile orantılı olarak paylaştırıyor.

Buna göre, büyük çocuk kaç ₺ almıştır?

$$\frac{x}{8} = \frac{y}{12} = k \Rightarrow x = 8k, y = 12k$$

$$x + y = 8k + 12k = 80 \Rightarrow 20k = 80 \Rightarrow k = 4$$

$$\text{Büyük çocuk, } y = 12k = 12 \cdot 4 = 48 \text{ ₺ alır.}$$

15.5 - Oran - Orantıda Açılı Kullanma ve Kitap Okuma Soruları :

- ✓ Üçgenin iç açıları toplamı 180° dir.
- ✓ Dörtgenin iç açıları toplamı 360° dir.
- ✓ Bir üçgenin iç açıları 1, 2 ve 3 ile doğru orantılıdır. Buna göre, en küçük açı kaç derecedir?

$$\frac{A}{1} = \frac{B}{2} = \frac{C}{3} = k$$

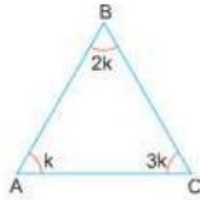
$$A = k, B = 2k, C = 3k$$

$$A + B + C = 180^\circ$$

$$k + 2k + 3k = 180$$

$$6k = 180 \Rightarrow k = 30^\circ \text{ dir.}$$

en küçük açı $A = k = 30^\circ$ dir.

- ✓ 290 sayfalık kitabı bir öğrenci 2 ve 3 ile ters, 4 ile doğru orantılı olarak 3 günde okuyor. Bu öğrencinin 1. gün kaç sayfa kitap okuduğunu bulalım.

$$\begin{array}{ccc} \text{1. gün} & \text{2. gün} & \text{3. gün} \\ a & b & c \Rightarrow a + b + c = 290 \\ \downarrow & \downarrow & \downarrow \end{array}$$

$$2a = 3b = \frac{c}{4} = k \Rightarrow a = \frac{k}{2}, b = \frac{k}{3}, c = 4k$$

$$\frac{k}{2} + \frac{k}{3} + 4k = 290 \Rightarrow \frac{29k}{6} = 290 \Rightarrow k = 60 \text{ dir.}$$

$$\text{1. gün } a = \frac{k}{2} = \frac{60}{2} = 30 \text{ sayfa kitap okumuştur.}$$

15.6 - Birbirini Döndüren Çark (Dişli) ve Yiyecek Soruları:

Örneğin;

Şekildeki A çarkı 3 tur attığında, B çarkı 5 tur atmaktadır. Çarklarda toplam 120 diş varsa A çarkında kaç diş olduğunu bulalım

Çözüm: A çarkında a diş, B çarkında b olsun. Çarklardaki diş sayısı ile tur sayısı ters orantılı olduğundan;

$$3 \cdot a = 5 \cdot b$$

$$\downarrow \quad \downarrow$$

$$5k + 3k = 120$$

$$8k = 120 \text{ ise } k = 15 \text{ ise } a = 5k = 75 \text{ diş vardır.}$$

Örneğin;

Bir izci kampında 20 izciye 30 gün yiyecek kadar yiyecek vardır.

5 gün sonra kamptan kaç izci ayrılırsa kalan yiyecek kalan izcilere 50 gün yeter?

Çözüm:

İzciilerin 5 gün sonra 25 günlük erzağı kalır

$$20 \text{ izciye} \rightarrow 25 \text{ gün yeten erzak}$$

$$x \rightarrow 50$$

T.O.

$$20 \cdot 25 = x \cdot 50 \text{ ise } x = 10 \text{ izci kalmalı yani } 20 - 10 = 10 \text{ izci ayrılmalı}$$

T E C V İ D (KUR'ÂN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA KURALLARI)

Kur'an okurken; harflerin '**mahrec**'lerine yani çıkış yerlerine dikkat ederek, her harfin hakkını vermek, durma- geçme, uzatma-kısaltma gibi kurallara uyarak güzel Kur'an okumayı öğreten ilime '**tecvîd**' denir. Tecvid öğrenmenin amacı, Allah'ın Kur'an'daki şu emrine uymaktır:

"Kur'an'ı 'tertil' üzere (açık açık, tane tane) oku!" (Müzzemmil Sûresi, 4)

A- MEDD (UZATMA) İLE İLGİLİ TECVİD KURALLARI

Med harfleri (ا و ی) ne zaman uzatılır.

(ا) :Elif sakın kendisinden önceki harfin harekesi üstün olursa

(و) :Vav sakın kendisinden önceki harfin harekesi ötre olursa

(ی) :Ya sakın kendisinden önceki harfin harekesi esre olursa

1-Medd-i Tabî (Normal uzatma):

Medd (uzatma) harfleri üçtür: (ا و ی) Bunlardan biri harekesiz olarak bir harfin önüne gelirse M. Tabî olur. Önüne geldiği harfi 'bir elif miktarı = bir parmak kalkacak kadar' uzattırır.

(و) ötreli bir harfi, (ی) esreli bir harfi, (ا) ise üstünlü bir harfi uzattırır.

Örnekler: فَمَا - بَصِيرٌ - وَمَاتُوا - قِيلَ - أُوتِينَا

Sebebi Med: 1 elif miktarından daha fazla uzatma gerektiren durumlardır.

Birincisi hemze, (ء), diğeri sükundur. Sükun cezm üzerine durmak demektir.

Sükun 2 çeşittir. Eğer şedde veya cezm şeklinde olursa, lazımî sükun olur. Bu sükûn çeşidi görünen sükundur. Harf üzerinde görünmeyen ancak herhangi bir nedenle (ayet sonu, durak işareti, soluğun yetmemesi vs.) harf üzerinde sükun değil de hareke olursa bu sükuna da arızî sükun adı verilir.

Hemze nedeniyle ortaya çıkan medler ikidir.

1- Medd-i Muttasıl (Bitişik Uzatma):

Bir kelimedede med harflerinden biri olur, yine aynı kelimedede hemze (ء) gelirse M. Muttasıl olur. En az 2, en fazla 4 elif miktarı uzatılır. *Örnekler:* - سوء - يثاء - جاء

2- Medd-i Munfasıl (Ayrı Uzatma):

Bir kelimedede med harflerinden biri olur, diğer kelimedede ise (ا) gelirse M. Munfasıl olur. En az 1, en fazla 4 elif miktarı uzatılır.

Örnekler: اني اخاف - يآأيها - ان ماله اخلده

Sükun Nedeniyle ortaya çıkan medler ise üçtür.

1- Medd-i Lâzım (Gereken Uzatma):

Bir kelimedede med harflerinden biri olur, sonra cezimli ya da şeddeli bir harf gelirse M. Lâzım olur. Mutlaka 4 elif miktarı uzatılmalıdır. *Örnekler:* ولا الضالين - الآن - الحاقّة -

2- Medd-i Ârız (Geçici Uzatma):

Bir kelimedede med harflerinden biri olur, sonraki harfe geçici olarak bir cezim verirsek M. Ârız olur. En az 1, en fazla 4 elif miktarı uzatılır.

Örnekler: يعلمون يعلمون - بصير بصير

3- Medd-i Lîn (Yumuşak Uzatma):

Bir kelimedede Lin harfleri olan (و) ile (ئ) cezimli olarak bulunur, sonra da cezimli bir harf gelirse M. Lîn olur. En az 1, en fazla 4 elif miktarı uzatılır.

Örnekler: قریش - والصيف - بالغيب

B- TENVİN (ت) ve SÂKİN NÛN (ن) İLE İLGİLİ TECVÎD

KURALLAR

1- İklâb (Dönüştürme):

Tenvin ya da sakin nundan sonra, (ب) harfi gelirse İklâb olur. Tenvin ya da sakin nun,

(م) harfine dönüşür, dudaklar hafifçe bastırılarak ses genizden getirilir ve 1,5 harf miktarı tutulur.

Örnekler: من بعد مم بعد - سميع بصير سميع بصير

2- İdgâm-ı Bilâ Gunne (Gunnesiz –sesi genizden getirmeden- dönüştürme):

Tenvin ya da sakin nundan sonra (ل ر) harflerinden biri gelirse İ. Bilâ Gunne olur. Tenvin ya da sakin nun bu harflere dönüşür.

Örnekler: من لدنك - من ربهم - هدى للمتقين

3- İdgâm-ı Maal Gunne(Gunneli -sesi genizden getirerek- dönüştürme):

Tenvin ya da sakin nundan sonra (يمو) harflerinden biri gelirse İ. Maal Gunne olur.

Tenvin ya da sakin nun bu harflere dönüşür. Bu esnada 1,5 harf miktarı tutularak gunne yapılır.

Örnekler: ومن يعمل - فضلا من الله - ومن نعمه - مالا وعدده

4- İzhâr (Belli ederek okuma):

Tenvin ya da sakin nundan sonra altı tane ‘boğaz harfi’nden (ا ح خ ع غ ه) biri gelirse, izhâr olur. Tenvin ya da sakin nun belli edilerek okunur.

Örnek: حلیم - من خوف - من عمل - من غير - منه
من امن غفور

5- İhfâ (Gizleyerek Okuma):

Tenvin ya da sakin nundan sonra, (yukarıda sayılan harflerin dışında bulunan) 15 tane harften biri gelirse ‘ihfâ’ olur. İhfâ harfleri: س ش ص ض ط ظ ف ق ك
ت ث ج د ذ ز

Nun harfi gizlenerek, dil nun harfinin çıktığı yere değmeden 1,5 harf miktarı tutularak okunur.

Örnekler: عن صلاتهم - غني كريم من ذكر - انت السلام ومنك السلام

C- SAKİN MİM (م) İLE İLGİLİ TECVİD KURALLARI

1- İdgâm-ı Misleyn Maal Gunne (Aynı harflerin gunneli olarak birbirine dönüştürülmesi):

Sâkin mim’den sonra yine harekeli (م) harfi gelirse; şeddeli olarak, sesi genizden getirek

1,5 harf miktarı tutulur. Örnekler: اطعمهم من - عليهم مؤصدة

2- Şefevî İhfâ (Dudak İhfâsı):

Sâkin mim'den sonra (ب) harfi gelirse; dudaklar hafifçe bastırılarak ve 1,5 harf miktarı tutularak gunneli bir şekilde okunur.

Örnekler: ربههم بهم - هم به - ترميهم بحجارة

3- İzhâr (Belli ederek okuma):

Sâkin mim'den sonra; mim ile be'nin dışındaki harflerden biri gelirse; mim harfi tutulmadan belli edilerek okunur.

Örnekler: هم فيه - صلاتهم ساهون - وامراته

D- İDGAM (Bir harfi diğerine katma)

1- İdgâm-ı Misleyn (Aynı harflerin birbirine dönüştürülmesi):

Bir harf önce cezimli, sonra harekeli olarak ard arda gelirse İ. Misleyn olur ve sanki tek harfmiş gibi şeddeli okunur. Örnekler: ربحت تجارتهم - او و ونصرو فما

Eğer bu harfler (م) ve (ن) ise gunneli olarak ve 1,5 harf miktarı tutularak okunur.

Örnekler: اطعمهم من - من نار

2- İdgâm-ı Mütecâniseyn (Aynı cinsten olan harflerin birbirine dönüşmesi):

Çıkış yerleri aynı fakat sesleri farklı olan harflerin birbirine dönüşmesine İ. Mütecâniseyn denir. Üç grupta incelenir:

a- (ط - د - ت) grubu. Örnekler: ما عبدتم - احطت - اثقلت دعوا الله

b- (ظ - ذ - ث) grubu. Örnekler: اذ ظلمو - يلهث ذلك

c- (ب - م) grubu. Örnekler: يابنى اركب معنا

3- İdgâm-ı Mütekarribeyn (Çıkış yerleri yakın olan harflerin birbirine dönüşmesi):

Çıkış yerleri ve sesleri yakın olan harflerin birbirine dönüşmesidir. İki grupta incelenir:

a- (ل - ر) grubu. Örnekler: قل رب

b- (ق - ك) grubu. Örnekler: الم نخلقكم

E- ELİF LÂM TAKİSİ (ال) İLE İLGİLİ TECVİD KURALLARI

1- İdgâm-ı Şemsiyye (Lâm harfinin okunmaması):

(ل) takısından sonra okunuşları (ل) 'a yakın olan 14 harften biri gelirse İ. Şemsiyye olur. (ل) harfi okunmaz, sonraki harf şeddeli okunur.

Bu harfler: ت - ث - د - ذ - ر - ز - س - ش - ص - ض - ط - ظ - ل - ن

Örnekler: والشمس - والتين - والصلاة - والطيبات

2- İzhâr-ı Kameriyye (Lâm harfinin okunması):

(ل) takısından sonra okunuşları (ل) 'a uzak olan 14 harften biri gelirse İ.Kameriyye olur.

(ل) harfi okunur. Bu harfler: أ - ب - ج - ح - خ - ع - غ - ف - ق - ك - م - و - ه - ي

Örnekler: والقمر - والعصر - والكتاب

F- DİĞER TECVÎD KURALLARI

1- Kalkale (Sarsarak okuma):

(قطب جد) harflerinden biri kelimenin ortasında ya da sonunda cezimli olarak gelirse Kalkale olur. Bu harfler çıkış yerinden sarsılarak kuvvetlice söylenir.

Örnekler: ملحق - اطعمهم - وقف - اجمعين - احد

2- Hükmür Râ (Râ harfinin kalın ya da ince okunduğu yerler):

* (ر) harfi üstün ya da ötreli ise kalın okunur. (Sâkin –cezimli ya da harekesiz- olduğunda ise bir önceki harfe, o da sakirse daha önceki harfe bakılır; bunlar üstün ya da ötreli ise yine kalın okunur.)

Örnekler: رحمة - نصر الله - وانحر - امر

* (ر) harfi esreli ise ince okunur. (Sâkin -cezimli ya da harekesiz- olduğunda ise bir önceki harfe, o da sakirse daha önceki harfe bakılır; bunlar esreli ise yine ince okunur.)

Örnekler: رزق - واصبر - ذكر - قدير

3- Lafzatullâh (Allah kelimesinin 'lam' harfinin kalın ya da ince okunduğu yerler):

Söze (الله) kelimesi ile başladığında, ya da bir önceki harfin harekesi üstün ya da ötre olduğunda 'kalın' okunur.

Örnekler: الله اكبر - والله - امر الله - رسول الله

Önceki harf esreli olduğunda ise ince okunur.

Örnekler: بالله - من دون الله - الله - ذكر الله

4- Zamîr (Kelime sonlarındaki (ه) harfinin uzatılıp uzatılmayacağı):

* Zamir'den bir önceki harfi harekeli ise, uzatılır:

Örnekler: ماله - امره - اله

* Zamir'den bir önceki harf sâkin (cezimli ya da harekesiz) ise, uzatılmaz.

Örnek: منه - اله - فيه

5- Sekte (Nefes almadan bir müddet durma):

Kur'an okurken sesi kesip bir miktar durduktan sonra okumaya devam etmeye sekte denir.

Kur'anda dört yerde sekte yapılarak okunur:

1- Kehf Sûresi'nin 1. âyetinde: عوجا O قيما

2-Yâsîn Sûresi'nin 52.âyetinde: من مرقدنا --- هاذا

3- Kıyâme Sûresi'nin 27. âyetinde: وقيل من --- راق

4- Mutaffîfîn Sûresi'nin 14. âyetinde: گلابل --- ران

G- VAKIF ve VAKIF KURALLARI (Kur'an'daki durak işaretleri ve

nasıl durulacağı)

Kur'an'da âyet sonlarında duraklar olduğu gibi âyet içerisinde de virgül mahiyetinde duraklar vardır. Bunlar; (ج - ص - ز - ق - قف - ع -) - لا - م - ط

Özet olarak bu duraklardan (لا) işaretinde durulmamalı, (م - ط - قف) işaretlerinde ise durulmalıdır. Diğer işaretlerde ise; durulmasına da geçilmesine de izin verilmiştir.

Vakıf (Durma) Kuralları:

1- Durak işaretlerinde durulurken genellikle kelimelerin son harflerine 'cezim' verilir.

Örnekler: يعلمون , قدير قدير

(Durak olmayan yerlerde nefes yetmemesi sebebiyle durulmuşsa; bir kaç kelime geriden alınarak okumaya devam edilir.)

2- Üzerinde iki üstün bulunan bir kelimedede durulurken; üstünlerin biri atılır ve Â şeklinde bir elif miktarı uzatılarak durulur.

Örnekler: خيرا! خيرا! , فضلا فضلا

3- Üzerinde iki ötre ve iki esre bulunan bir kelimedede durulurken; yine cezim verilerek durulur.

Örnekler: بصير بصير , من نار من نار

4- Üzerinde durulan kelimenin son harfi ‘yuvarlak te’ (ة) ise noktaları atılarak ‘he’ olarak durulur.

Örnekler: زكاة زكاة صلاة صلاة

5- Üzerinde durduğumuz kelimenin son harfi uzatılıyor ise; biz de uzatarak dururuz.

Örnekler: امنو - ربنا ظلمنا - جنتي

H- HARFLERİN MAHRECLERİ (Harflerin çıkış

yerleri)

(أ) Elif : Boğazın sonunda göğüse bitişik olan yerden çıkar.

(ب) Be : İki dudağı birbirine vurup kuvvetlice söylenmesiyle çıkar.

(ت) Te : Dil ucunun üst dişlerin ortasına vurulmasıyla çıkarılır.

(ث) Se : Dil ucunu üst dişlerden biraz dışarı çıkararak ‘peltek’ olarak

söylenir.

(ج) Cim : Dil ortasının üst damağa vurulmasıyla çıkartılır.

(ح) Ha : Boğazın ortasından boğaz hafifçe sıkılarak çıkarılır.

(خ) Hı : Boğazın girişinden boğaz hırıldatılarak çıkarılır.

(د) Dal : Dil ucu üst ön dişlerin ortasına vurularak çıkarılır.

(ذ) Zel : Dil ucu üst dişlerin başlarından biraz dışarı çıkarılarak ‘peltek’

olarak söylenir.

(ر) Rı : Dil ucunun biraz arkasını üst ön dişlerin dibine vurularak

çıkartılır.

(ز) Ze : Dil ucu ön dişlerin uçlarına değerek çıkarılır.

(س) Sin : Dil ucu iki alt ön dişlerin başlarına yakın yere vurularak çıkarılır.

(ش) Şin : Dil ortasını üst damağa yapıştırarak çıkar.

(ص) Sad : Dil ucunu ön dişlerin yarısına dokundurarak çıkar.

(ض) Dad : Dilin yan tarafını sağ veya soldaki üst yan dişlere vurarak çıkarılır.

(ط) Tı : Dil ucu üst ön dişlerin etlerine yakın olan yere vurularak çıkarılır.

(ظ) Zı : Dil ucu üst ön dişlerin başlarından dışarı çıkarılarak söylenir.

(ع) Ayın : Boğazın ortasından boğaz hafifçe sıkılarak çıkarılır.

(غ) Gayın : Boğazın girişinden yumuşak bir şekilde çıkarılır.

(ف) Fe : Ön dişlerin ucu ile alt dudağın içinden çıkarılır.

(ق) Kaf : Dil kökünü damağa vurarak çıkarılır.

(ك) Kef : Dilin üst damağa değmesiyle Kaf'ın çıktığı yerin az daha aşağısından çıkarılır.

(ل) Lam : Dilin ucunu damağa vurarak çıkarılır.

(م) Mim : Dudak içleri birbirine hafifçe vurularak çıkarılır.

(ن) Nun : Dilin ucu ile üst ön dişlerin dibine yakın olan damaktan çıkarılır.

(و) Vav : Dudakların öne doğru toparlanmasıyla çıkarılır.

(هـ) He : Boğazın sonunda göğüse bitişik olan yerden çıkarılır.

(ی) Ye : Dilin ortasını üst damağa vurarak çıkarılır.

Arapça rakamlar: ١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩ ١٠

Örnekler: 368 ٣٦٨ , 421 ٤٢١

No: Turgutlu Müftülüğü web sitesinden indirilmiştir. Med harflerinin uzatma durumları ve sebebi med konusu ile yeni sayfa düzeni www.dinkulturuplatformu.com tarafından yapılmıştır.

1. ÜNİTE DİNLER TARİHİNE GİRİŞ

1. Dinin Tanımı

Din; varlığı kabul edilen **üstün bir güce karşı duyulan kalbî bağlılık ve teslimiyet duygusu** ile bu bağlılığın gerektirdiği davranışları (ibadetleri) yerine getirmektir.

Kur'an-ı Kerim'de Din Kavramı:

- Yüce Allah ile kulları arasındaki karşılıklı ilişkiyi ifade eder.
- Doksan beş yerde çeşitli anlamlarda kullanılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de Din Kelimesinin Çeşitli Anlamları	
Örf ve âdet	• "Firavun dedi ki: 'Bırakın Musa'yı öldüreyim de, Rabbine yalvarsın bakalım. Çünkü ben onun sizin dininizi (hayat tarzınızı) değiştireceğinden yahut yeryüzünde fesat çıkaracağından korkuyorum.'" (Mü'min suresi, 26. ayet.)
Hesap ve ceza günü	• "Allah hesap gününün (ahiretin) malikidir." (Fatıha suresi, 4. ayet.)
Kanun ve kurallar	• "...(Yusuf) Kralın dinine göre kardeşini yanında alıkoyamazdı. Meğerki Allah dilemiş olsun." (Yûsuf suresi, 76. ayet.)
Kulluk, itaat	• Göklerdeki ve yerdeki herkes ister istemez ona boyun eğmişken ve ona döndürülüp götürülecekken onlar Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? (Âl-i İmrân suresi, 83. ayet.) • "(Ey Muhammed!) Şüphesiz biz o Kitab'ı sana hak olarak indirdik. Öyle ise sen de dini Allah'a has kılarak O'na kulluk et. (Zümer suresi, 2. ayet.)
İnanç ve ibadet	• "Sizin dininiz size, benim dinim de banadır." (Kâfirûn suresi, 6. ayet.) • "Rabbi ona "Teslim ol" dediğinde "Âlemlerin Rabbine teslim oldum" demişti. İbrahim bunu kendi oğullarına da vasiyet etti, Yakub da öyle: "Oğullarım! Allah sizin için bu dini (İslâm'ı) seçti. Siz de ancak müslümanlar olarak ölün" dedi (Bakara suresi, 131-132. ayetler.)
Sorumluluk	• "Allah, sizin için dinde zorluk yaratmadı..." (Hac suresi, 78. ayet.)

*** Kur'an-ı Kerim'de İslam dışındaki dinler, hatta **Mekkeli müşriklerin inançları bile din olarak adlandırılır**. Fakat **dinsizlik gibi bir kavramdan veya anlayıştan Kur'an'da hiç söz edilmez**. Buradan yeryüzünde dinsiz bir toplumun bulunmadığı veya **dinsiz olmanın insanın doğasına aykırı olduğu sonucu** çıkarılabilir.

"Allah katında din, İslam'dır." (Âl-i İmrân suresi, 19. ayet.)

- Kur'an-ı Kerim de geçen "ed-dîn", Allah'ın (c.c.) tarih boyunca gönderdiği tek din olan İslam için kullanılır.
- İslam "İnsanlığın evrensel ve daimi dini" olan mutlak dindir.
- Mutlak din, Yüce Allah'ın bütün insanlara gönderdiği; esas

İslam Âlimlerinin Din Tanımları

Müslüman âlimlerin dinî tanımlarken üç hususu göz önünde bulundurdıkları görülür:

1. Dinin kaynağı Allah'tır (c.c.),
2. Din, vahiy kaynaklıdır,
3. Dinin dünya ve ahirete ilişkin yönü vardır

İslam Geleneğinde Din Tanımları

Cürcânî

Din, akıl sahiplerini Peygamberin bildirdiği şeyleri kabule çağıran ilahî bir düzenlemedir.

Tahanevî

Din, akıl sahiplerini kendi iradeleriyle halde salaha, ahirette felaha sevk eder.

Muhammed İkbâl

Din, inanç olarak içtenlikle kabul edildiği ve tam manasıyla kavrandığı takdirde, karakter ve kişiliği büsbütün değiştirebilecek güçte bir genel hakikatler sistemidir.

Ömer Nasuhi Bilmen

Din, Allah'ın bir kanunudur ki Allah bunu peygamberleri vasıtasıyla insanlara lütuf ve ihsan buyurmuştur. Bu kanun, insanları hayra götürür; insanlar, bu ilahî kanun hükümlerine kendi tercihleriyle uyarlarsa doğru yolu bulmuş, hidayete ulaşmış olurlar.

(bk. İsmail Çalışkan, Kur'an'da Din Kavramı, s. 34-39, 226; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, s. 17.)

Batılı Din Bilimcilerin Din Tanımları

Batı'da Çeşitli Disiplinlere Göre Yapılan Din Tanımları

Teolojik Tanımlar

- Din, Tanrı'ya imandır.
- Din, manevi varlıklara imandır.

Ahlaki Tanımlar

- Din, iyi bir hayata götüren vesiledir.
- Din, duyguyla karışık ahlaklıdır.

Felsefi Tanımlar

- Din, sonsuz bir ilgidir.
- Din, beşeri bir yansıtmadır.

Psikolojik Tanımlar

- Din, derin manevi tecrübenin bir türüdür.

Sosyolojik Tanımlar

- Din, değerlerin muhafazasıdır.

Batılı Din Bilimcilerinin Yaptığı Din Tanımları

Max Müller (Maks Müller)

- Din; insanın sonsuzu kavramasını sağlayan, akıl ve mantığa tabi olmayan zihnî bir meleke veya yetenektir.

Rudolf Otto (Rudolf Otto)

- Din; insanın kutsal saydığı şeylerle olan ilişkisidir.

Feurbach (Foyerbah)

- Din; dua, kurban ve inançla kendini gösteren bir arzudur.

Mircea Eliade (Mirsa Eliyade)

- Din; hayatın anlamını veren, öte dünya arayışını sağlayan ve model ortaya koyan bir tecrübedir.

2. Kurumsal Bir Yapı Olarak Din

- Kurumsal bir yapı olarak din; inancı, ibadeti, ayini, hukuku, sanatı, yorumu ve geleneği içerir.

1. "Din, insanların mutlu bir hayat sürmesini amaçlayan Tanrı'nın veya din kurucularının kutsal kitaplarda yer alan sözlerinden, insanların bu amacın gerçekleşmesi için yaptıkları davranışlardan ve oluşturdukları kurumlardan meydana gelen bir sistemdir."

2. "Din, ferdî ve içtimai yanı bulunan, fikir tatbikat açısından sistemleşmiş olan, inananlara bir yaşama tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü etrafında toplayan bir kurumdur."

3. Dinin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi

- Din insanoğlunun **tarih boyunca sorduğu en temel sorulara cevaplar verir.**
- Aşkın, yüce bir varlığa inanan insan diğer insanlara ve tabiata karşı davranışlarında kendini kontrol eder. Yalnızca kendili çıkar ve menfaatlerini gözetmez.
- Din insanın sığınma, güvenme ve yakarma duygusunu karşılar.
- **İçine düştüğü yalnızlık ve çaresizlik karşısında insana ümit, teselli ve güven sağlayan bir sığınaktır.**
- İnsanın yaptığı yanlışlıklar nedeniyle içine düştüğü **vicdan azabını hafifletecek ve kendisini affettirecek** bir güce olanın ihtiyacını karşılar.
- **Vicdan duygusunu harekete geçirerek,** insanı kötülükten alıkoymaya ve iyiliğe teşvik etmeye çalışır.
- İnsanın sosyal ve doğal çevreyle uyum içinde yaşamasını sağlar.
- İnsanları iyiye ve güzele iletme konusunda **hukuki ve ahlaki ilkeler ortaya koyar.**
- **Toplumsal yapının tesisini ve devamını sağlar.**

4. Dinler Tarihinin Tanımı, Konusu ve Metodu

Dinler Tarihi ; tüm dinlerin tarihini, inanç, ibadet, ahlak sistemlerini ve dinî kurumlarını inceleyen bir bilim dalıdır.

Dinler Tarihinin Tanımı, Konusu ve Metodu

Konusu: Mensubu bulunan veya bulunmayan geçmişte veya günümüzde yaşayan tüm dinler Dinler Tarihi'nin konusudur.

Metodu: Dinler Tarihi, dinleri **tarafsız bir şekilde** oldukları gibi tasviri (betimleyici) bir yöntemle, duygular ve **ön yargılardan bağımsız** bir şekilde ele alıp inceler. Dinleri mukayese ederken onları hak, batıl, doğruluk, yanlışlık ve üstünlük bakımından değerlendirmeye tabi tutmaz.

5. Dinler Tarihinin Temel Kaynakları

- Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler, Hıristiyanlar, Sabîiler ve Mecusilerden söz edilmesi Müslüman âlimleri diğer din ve inançlar hakkında araştırma yapmaya ve onlarla ilgili eserler ortaya koymaya yönlendirmiştir.

Müslüman âlimlerin dinler ile ilgili yazdıkları bazı eserler:

- 1- Gazzâlî: **er-Reddü'l-Cemîl**
- 2- Bîrûnî: **Tahkîku Mâ li'l-Hind**
- 3- Ebu'l-Meâli Muhammed b. Ubeydullah: **Beyânü'l-Edyan**
- 4- İbn Hâzım: **Kitâbu'l-Fasl fi'l-Milel ve'l-Ehvâi ve'n-Nihal**
- 5- Şehristânî: **el-Milel ve'n-Nihal**

Dinler Tarihi ile ilgili bazı eserler:

- 1- Şemseddin Sami: **Esatir**
- 2- Ahmet Mithat Efendi: **Tarih-i Edyan**
- 3- Mahmud Es'ad b. Emin Seydişehri: **Tarih-i Edyan**
- 4- Es'ad Efendi: **Tarih-i Edyan**
- 5- M. Şemseddin Günaltay: **Tarih-i Edyan**
- 6- Hilmi Ömer Budda: **Dinler Tarihi**
- 7- Ömer Rıza Doğrul: **Yeryüzünde Dinler Tarihi**
- 8- Annamarien Schimmel: **Dinler Tarihinin Giriş**

Batı'nın dinler ile ilgili çalışmaları:

- Avrupa devletlerin laikleşmesi sonucunda dinî konuların öğretilmesi ve araştırılması kilisenin tekelinden çıkmış ve bu durum dinler tarihi çalışmalarına hız kazandırmıştır.
- Dinler tarihi araştırmaları zaman zaman başka amaçlar için de kullanılmıştır.
- Dünyanın çeşitli bölgelerinde sömürgeleri ve yoğun ticari ilişkileri bulunan Avrupalı ülkeler, kendi çıkarlarına hizmet edecek, Doğu dilleri, kültürleri ve dinleri konusunda uzmanlara ihtiyaç duymuştur.
- Bu uzmanların ortaya koyduğu çalışmalar sayesinde sömürülen halkların üzerinde hâkimiyet kurmak daha kolaylaşmıştır.

6. Dinleri Öğrenmenin İslam Açısından Önemi

- Kur'an'da Allah (c.c.) katında tek dinin İslam olduğu belirtilmekle diğer dinlerin varlığı bir olgu olarak kabul edilmiştir.
- Diğer dinlere mensup insanların güzel davranışları övülürken kötü davranışları yerilmiştir.
- Müslümanlar daha önce kendilerine kitap verilen Yahudi ve Hıristiyanların düştüğü hatalara düşmemek için onların dinlerini ve tarihlerini tanımaya yönelmişlerdir.

Dinler Tarihi'nin ortaya koyduğu veriler şu açılardan önemlidir:

- İslam'a karışmış hurafelerin tespit edilebilmesi
- Diğer din mensuplarıyla sağlıklı iletişim kurulabilmesi
- İslam'ın diğer diğer din mensuplarına daha iyi anlatılabilmesi
- Din hizmetlerinin daha verimli hâle getirilmesi

7. Dinlerin Coğrafi Dağılımı

İslam

- Müslümanlar Ortadoğu olmak üzere, Afrika'da, Asya'da, Avrupa'nın bazı kesimlerinde yaşamaktadır.
- Müslümanlar günümüzde yaklaşık olarak **1,5 milyar nüfusa** sahiptir.

Yahudilik

- Bugün başta İsrail olmak üzere Amerika'da ve dünyanın diğer bölgelerinde dağınık vaziyette yaşamaktadırlar.
- Günümüzde **20 milyon civarında Yahudi** bulunmaktadır.

Hıristiyanlık

- En yaygın olduğu bölge Avrupa'dır. Kuzey Amerika'nın çok büyük bir kısmı, Güney Amerika'nın kıyı kesimleri ve Avustralya'nın büyük çoğunluğu Hıristiyan'dır. Afrika ve Asya'da da önemli bir Hıristiyan nüfus bulunmaktadır.
- Günümüzde **Hıristiyanlar yaklaşık 2,2 milyar** nüfusa sahiptir.

Hinduizm

- Hinduizm **dünyada en çok mensubu bulunan dinlerden** biridir. **Hindular 700 milyon** civarındadır.
- **Hindistan nüfusunun % 80'i Hindu'dur.** Pakistan, Bangladeş, Nepal ve Endonezya'da Hindular bulunmaktadır.

Budizm

- **Yayılmacı bir karaktere sahip olan Budizm**, günümüzde Hindistan, Çin, Tayland, Japonya, Burma (Myanmar), Seylan, Vietnam, Singapur, Tayvan, Tibet, Kore gibi Güney Asya ve Uzak Doğu ülkelerinde yer almaktadır.
- Sayıları **500 milyon** civarındadır.

Konfüçyanizm

- Konfüçyanizm **1912 yılına kadar Çin'in resmî dini** olmuştur.
- Büyük bir kısmı Çin'de olmak üzere, Kore, Vietnam, Tayland, Tayvan ve Japonya'da **350 milyon civarında Konfüçyanist** yaşamaktadır.

Sihizm

- Günümüzde Sihlerin büyük çoğunluğu Hindistan'ın Penjab bölgesinde yaşamaktadır. Sayıları **25 milyon** civarındadır.

Taoizm

- Büyük çoğunluğu Çin'de olmak üzere, Tayvan, Hong Kong, Kore, Japonya ve Vietnam gibi Asya ülkelerinde yaklaşık **20 milyon Taoist** yaşamaktadır.

Mecusilik

- Mensuplarının büyük çoğunluğu İran'da ve Hindistan'ın Bombay bölgesinde, geri kalanı ise Afganistan, ABD, Kanada ve Azerbaycan'da yaşamaktadır. Sayıları **150 bin** civarındadır.

FIKİH OKUMALARI DERSİ ÖZET

TEMİZLİK VE NAMAZ

TEMİZLİK

“Ey elbisesine sarılıp örtünen (Resûl!), kalk ve (insanları) uyar ve sadece Rabbini yücelt, elbiseni temiz tut, murdar şeylerden uzak dur...”

İslam dini getirdiği hükümlerle insanların dünya ve ahiret hayatında mutlu olmalarını arzulamıştır. Bundan dolayı temizliğin her türünü dinî yükümlülük kapsamında kabul etmiştir. Maddi temizliği farz kılmış, bu konuda mükelleflere birtakım görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Dinimiz, getirdiği hükümlerle temiz insan, temiz çevre, temiz toplum ve temiz kalp anlayışını korumak ve geliştirmek istemektedir. Temizlikle iman arasında sıkı bir ilişki vardır. Kirlilik imanla bağdaşmayan bir durumdur. Peygamberimiz hadislerde temizliğin imanın yarısı olduğunu söylemiş, İslam’a yeni girenlere Kelime-i şehadet getirmelerini ve gusül abdesti almalarını emretmiştir. Bu uygulama da imanla temizlik arasındaki tamamlayıcı ilişkiye işaret etmektedir.

Temizliğin nasıl olması gerektiği dinimizde açıklanmış; beden, elbise ve çevrenin dinin ve aklın pis kabul ettiği şeylerden temizlenmesi maddi ve hakiki temizlik olarak kabul edilmiştir. İnsanın bireysel olarak bedeninin ve elbisesinin temiz olması yeterli görülmemiş, evinin ve çevresinin de temiz olması istenmiştir. Bir başka temizlik türü de kalbin kötü duygulardan arındırılması olan manevi temizliktir. Sadece maddeden ibaret olmayan insanın sağlığı ve mutluluğu için dinimizde manevi temizlik de şart koşulmuştur.

Kur’an’da Peygamberimiz’in özelliklerinden ve görevlerinden bahsedilirken tezkiyeden de bahsedilmiştir. **Tezkiye, insanların şirk, günah, cehalet gibi çirkin düşünce ve davranışlardan temizlenip arınmasıdır.** Maddi temizlik olmadan manevi temizliğin (tezkiye) olması mümkün değildir.

Maddi Kirlilik

Aslen veya geçici olarak temiz olmayıp hijyen kurallarına aykırı olan şeye pis yani **“necis”** denilir. Dinin pis olduğunu kabul ettiği nesnelere birinin bulaştığı şey de “kirli” ve “pis” kelimeleriyle ifade edilir. Pislik taşımayan nesnelere dinen temiz yani **“tahir”** olarak kabul edilir.

İslam'a göre bir şeyin pis veya temiz sayılmasında temel ölçü, **ibadet temizliğine** engel olup olmamasıdır. Buna göre ibadet temizliğine engel olan maddeler pis, olmayanlar ise temizdir.

NOT: Şuna dikkat etmek gerekir ki bir maddenin ibadet açısından temiz sayılması, her durumda o maddenin yenilip içilmesinin helal olması anlamına gelmez. Mesela, içine zirai mücadelede kullanılan bir ilaç karışmış bulunan bir su ile abdest alınabilir. Ancak sağlığa zararlı olduğu için bu suyun içilmesi haramdır.

Dinen necis sayılan maddeler ana hatlarıyla şöyledir: Kan, domuz eti, sarhoş edici içecekler; insan ve hayvanlara ait idrar ve dışkı necistir. Etinin yenmesi ister helal isterse haram olsun, akıcı kanı olan kara hayvanlarından olup dinî usule uygun biçimde boğazlanmadan ölen veya öldürülen hayvanların etleri de necistir.

Manevi Kirlilik

Dinimiz bazı durumları maddi boyutunun ötesinde, hükmen kirlilik kabul etmiştir. Din, bu gibi durumları kirlilik kabul ettiği için dindar insan böyle hallerde kendisini manen kirli hisseder. Bu gibi durumlarda olanlar madden temiz olsalar bile dinin önerdiği özel temizlik şekilleriyle temizlenmedikçe kirli sayılırlar. **Hükmi kirlilik, abdestsizlik veya cünüplük sebebiyle insanda meydana geldiği varsayılan kirlilik hâlidir. Bu, hades terimiyle ifade edilir.** Hades ise büyük hades ve küçük hades olmak üzere ikiye ayrılır. Cünüplük, hayız ve nifas gibi hükmi kirlilikler büyük hades; abdest gerektiren hükmi kirlilik de küçük hadestir. Büyük hükmi kirlilikten gusül ile küçük hükmi kirlilikten de abdest ile temizlenilir. Suyun bulunmaması veya bulunduğu hâlde kullanma imkanının olmaması hâlinde her ikisinden temizlenme yolu ise teyemmümdür.

Maddi ve Hakiki Temizlik

Maddi ve hakiki temizlik; beden, elbise ve namaz kılınacak yeri dolayısıyla çevreyi necasetten temizlemektir. Maddi ve hakiki pislikten temizlenmek için önerilen başlıca yollar şunlardır: **Su ile yıkama, suda kaynatma, ateşe sokma, silme, ovalama, kurutma, kazıma, üzerine toprak serpmeye, içindeki suyun tamamını veya bir kısmını boşaltma, kimyasal yapısını değiştirme (istihâle), tabaklama ve boğazlama.**

Maddi kirlilik söz konusu olduğunda kişisel temizlik hususunda istibrâ ve istincâ kavramları öne çıkmaktadır.

İstibrâ, küçük abdest bozduktan sonra idrar yolunda kalabilecek idrarın tamamen kesilmesi için bir süre beklemektir. Özür hâli dışında, vücuttan idrar sızıntısı olduğu sürece abdest geçerli olmaz. Bunun için son damlaların kesildiğinden emin olmadan abdeste başlanmamalıdır. İdrarın vücuttan iyice çıkması için bir süre beklemek, biraz hareket etmek, yürümek ve öksürmek gibi istibra yöntemlerine başvurulabilir.

İstincâ, büyük abdest bozduktan sonra temizlenme işlemidir. Günlük hayatın bir parçası olan bu temizlik, fertlerin sağlığı, insani ilişkileri ve ibadet hayatı bakımından önemlidir. İstincânın su ile yapılması esastır. Suyun bulunmadığı durumlarda ise temizliğe ve sağlığa elverişli araçlarla yapılması gerekir. İstincâ sol elle yapılır. Bu esnada suyun ve diğer temizlik malzemelerinin israfından kaçınılmalıdır. Su ile temizlendikten sonra kurulanmak temizlik ve sağlık açısından önemlidir.

Manevi ve Hükmi Temizlik

Manevi veya hükmi temizlik, abdest almak ve cünüplükten temizlenmektir. Bu durumda olan kimselerin madden ve hükmen temiz olabilmesi için dinin önerdiği temizlik şekli olan abdest ve gusül almaları gerekir. Abdesti olmayan kimse, bu iş için elverişli olan suyu kullanarak ve şartlarına uygun olarak abdest aldığı anda küçük hadesten temizlenmiş olur. Cünüp olan kadın ve erkek, hayız kanı kesilen, lohusalığı sona eren kadın gusül abdestini şartlarına uygun olarak aldığı anda büyük hadesten arınmış olur. Büyük hades ve küçük hades durumunda gusül ve abdest almak imkânsız olursa bunlara alternatif olarak teyemmüm adı verilen özel ve sembolik mahiyet taşıyan hükmi temizliğe başvurulur.

Özürünün Abdesti

İbadetler ve temizlik bakımından özürlülük; devamlı burun kanaması, idrarı tutamama, devamlı kusma, devamlı kanayan yarası olma gibi abdesti bozan ve kısmen süreklilik taşıyan bedenî rahatsızlıkların bulunma durumudur. Bunların sonucunda meydana gelen rahatsızlıklara **özür (mazeret)** adı verilir. Akıntısı bulunan kadınlar ile tıbbi cihazlara bağlı olarak tedavi gören hastalar bu gruba dahildir. Abdesti bozan şeyler konusunda özürli kimseler için özel hükümler getirilerek bu kimselerin ibadet etmesine fırsat tanınmıştır. Bu durumlardan biriyle karşı karşıya kalan kimseler, mazeretleri en az bir namaz vakti boyunca

devam edip sonra her vakit içinde en az bir kere nüksettiği zaman özür sahibi sayılırlar. Özür sahibi olanlar her vakit için abdest alır, iki vakit arasında mazereti dışında bir sebeple abdesti bozulmadığı sürece her türlü ibadeti yapabilirler. Ancak vaktin çıkmasıyla abdestlerini yenilemeleri gerekir. Özür sebebi olan durum bir tam vakit görülmediği zaman özür durumu biter ve kişi normal kimseler gibi hareket eder.

Kadınların Özel Halleri

İslam, hak ve yükümlülükler ve Allah'ın hükümlerine muhatap olma bakımından kadınla erkek arasında bir ayırım yapmamıştır. Allah'a sunulacak ibadetler, emir ve yasaklarına karşı gösterilecek itaat ve bunun sonucu elde edilecek mükâfatlar bakımından kadınla erkek arasında bir fark yoktur. Kadınların fizyolojik yapılarından kaynaklanan özel durumları vardır.

Bu durumlar, fıkıh ilminde kadınlar için özel hükümler konulmasını gerekli kılmıştır. İlmihal dilinde “kadınların özel hâlleri” denilince; “**hayız**”, “**nifas**” ve “**istihâze**” gibi kadınlara ait ve onların fizyolojisinden kaynaklanan üç özel durum kastedilir. Bunları öğrenmek **farz-ı ayndır** ve bu hususlarda ebeveynlere büyük sorumluluk düşmektedir.

Hayız, ergenlik çağına giren sağlıklı bir kadının döl yatağından hastalık ve lohusalık dışında belirli aralıklarla ve bir süre kan gelmesidir. Bu durum kadınlarda ergenlikten menopoz dönemine kadar her ay devam eder. Dilimizde bu durumu ifade etmek için “**âdet hâli**”, “**aybaşı**” gibi ifadeler kullanılır. **Hanefi mezhebine göre âdet hâli üç günden az, on günden çok olmaz. Şâfiî mezhebine göre ise bu süre en az bir gündüz ve bir gecedir (yani 24 saattir). En fazla ise 15 gündür.**

Nifas (Lohusalık)

Nifas, doğumdan sonra gelen kandır. Bu kanın gelmesiyle kadında bazı ibadetleri yapmaya engel olan hükmi kirlilik durumu oluşur. Dilimizde bu duruma lohusalık, nifas hâlindeki kadına da lohusa denir. Hayızlı kadın gibi lohusa da madden temiz sayılır.

Lohusalık hâli, Hanefilere göre alt sınırı olmamakla birlikte, **en çok kırk gün sürer.** Peygamberimiz bir hadisinde; “Lohusaya (azami) kırk gün müddet tayin edilmiştir. Kırk gün sonunda temizlenirse (ne ala!) Aksi halde (lohusa), namaz kılmak için o kırk günü aşmaz.” buyurmuştur. Şâfiî mezhebinde ise **bu süre en çok altmış gündür.**

Hayızlı ve Nifaslıya Ait Dinî Hükümler

1-Gusül gerekmesi ve cinsel ilişkinin yasak olması: Hayız ve nifas durumunda olan kadınların bazı ibadetleri yapmaları ve cinsel ilişkiye girmeleri haramdır. Bu durumları sona eren kadınların gusül almaları gerekir. Hayız ve nifas durumundaki kadınların namaz, oruç ve hacda tavaf gibi ibadetleri yapmaları; Kur'an'ı eline alarak okumaları caiz değildir.

2- Kadının âdet görmeye ergen sayılması: Genç kız âdet görmeye başlayınca ergen sayılır ve namaz, oruç, hac, zekât gibi dinî emir ve yasakların muhatabı olur.

3-Namazdan muaf tutulma ve orucu erteleme: Hayızın bu iki ibadetin ifasına engel bir mazeret sayıldığında fıkıh bilginleri görüş birliğine varmıştır. Hayız süresince terk edilen namazların kaza edilmesinin gerekmediği, oruçların ise temizlendikten sonra tutulacağı (kaza edileceği) hususlarında da görüş birliği vardır.

İstihâze

İstihâze, rahmin içindeki damarlardan hayız ve nifas hâli dışında ve bir hastalık veya yapısal bozukluk sebebiyle gelen kana denilir. İstihâze, kadının âdet ve lohusalık dışındaki kanamalarının adıdır. Bir başka ifade ile istihâze ile kastedilen, kadının adet ve lohusalık dışındaki kanamaların tümüne verilen addır. Adet çağı içerisinde bulunan kadının, üç günden az ve on günden fazla gördüğü, doğum yapan lohusanın 40 günden fazla gördüğü, 9 yaşından küçük kızların veya menopoz dönemindeki kadınların gördükleri kanlar istihâze kanıdır.

NOT: İstihâze kanı, dinmeyen burun kanaması, tutulamayan idrar veya bir yaradan sürekli kan akması gibi bir özür hâlidir. Bu durumda olan kadının sadece abdesti bozulur. O, gerekli maddi-bedenî temizliği yapar, elbisesine kan bulaşmasına karşı tedbir alır. Özürlü kimselere tanınan ruhsat ve muafiyetlerden yararlanır

A DINNER WITH FRIENDS

A) Yabancı kelimelerin anlamlarına sözlükten bakarak parçayı çeviriniz.

be	cooking	wrong	dinner	see
asks	restaurants	doorbell	should	parked
car	realize	drives	late	and
door	month	minutes	house	their

Emma and Jerry have dinner plans tonight. Emma and Jerry and their friends take turns _____ dinner for each other in their homes.

"It's Sam and Jill's turn to cook dinner, right?" Emma _____.

"No," Jerry says, "dinner is at Sarah and Tim's _____ tonight."

"Are you sure?" Emma asks. "Maybe we should call someone."

Jerry thinks about it. "I'm sure," he replies. "Next month, dinner is at Sam and Jill's. This _____, Sarah and Tim are the hosts."

Emma is not so sure, but she decides to trust Jerry.

Emma _____ Jerry drive to Sarah and Tim's home. The house looks dark. Emma rings the _____. Nobody answers.

Jerry is embarrassed. "I guess you were right. Dinner must _____ at Sam and Jill's tonight."

Emma sighs. Now they are _____.

Jerry _____ to Sam and Jill's house. They are 10 _____ late for dinner.

But Sam and Jill's house is also dark! Sam's _____ is not in the driveway. Jerry knocks on the _____ and rings the doorbell. Nobody answers.

"I guess we _____ go home and call someone," Jerry decides.

Jerry drives home. As they turn the corner and _____ their house, Emma and Jerry notice several cars _____ in front. All of their friends are standing in their yard.

Jerry and Emma _____ who is hosting tonight's dinner!

"We were both _____!" Emma laughs. "The dinner isn't at Sam and Jill's house. And it isn't at Sarah and Tim's house."

"The _____ is at our house!" Jerry sighs.

Emma and Jerry explain _____ mistake to their friends.

"Tonight, we are going to have dinner at another friend's house," Jerry adds. "Let's all go to Mrs. Smith's House, one of our favorite _____. Dinner is on us!"

B) Aşağıdaki kutudan doğru kelimeleri bularak boşluklara yazınız.

mistake	restaurant	friends	month	driveway
trust	dinner	minutes	home	favorite

1. It is a place where people live. What is it? _____

2. It is something you like the most. What is it? _____

3. There are 60 of these in one hour. What are they? _____

4. It is the biggest meal of the day. What is it? _____

5. These are people you like. Who are they? _____

6. It is where some people park their car at home. What is it? _____

7. It is a place you go to eat. What is it? _____

8. It is when you can depend on someone. What is it? _____

9. August is one of these. What is it? _____

10. It is something you did wrong. What is it? _____

READ THE INSTRUCTIONS

A) Yabancı kelimelerin anlamlarına sözlükten bakarak parçayı çeviriniz.

While	brings	instructions	the	television
to	new	wrong	know	phone
can	calls	picture	angry	and
remember	my	box	read	offers

Jerry and Emma order satellite television. The deliveryman _____ the receiver (a special box that connects the television with the satellite). The deliveryman _____ to hook up the satellite receiver to Jerry's television. "That's okay," Jerry says. "I _____ do it myself."

"Just be sure to _____ the instructions," the deliveryman replies.

"Don't worry," Jerry tells him. "I know what to do."

Jerry gets to work. He opens the _____ and sets the instructions aside. He attaches the cables _____ the television and plugs it in. He turns on the television. There is no picture.

Jerry scratches his head.

"Maybe you plugged it in _____," Emma suggests.

"I'm sure I _____ how to hook up a satellite receiver," he explains. "This one must be broken."

Jerry _____ the satellite company to complain.

The customer service representative gives Jerry _____, but it still doesn't work.

"Are you sure you plugged _____ cables in correctly?" the representative asks. "It is very common for customers to plug them into the television incorrectly."

Now Jerry is _____.

"I know what to do!" he exclaims. "I'm sure I hooked it up correctly. The receiver is broken! You must send a _____ one right away."

_____ Jerry argues with the representative, Emma quietly reads the instructions for the satellite. She notices that the red cable plugs into the right side of the television, _____ the blue cable plugs into the left.

Emma looks at the back of the _____. She sees that the cables are plugged into the wrong sides. Emma quickly switches the cables and a _____ appears on the television.

Jerry is surprised and very embarrassed!

"Ummmm...never mind, _____ my wife fixed it," he tells the representative. "Sorry about that!" He hangs up the _____.

Emma laughs, "Maybe next time you will _____ to read the instructions!"

B) Aşağıdaki kutudan doğru kelimeleri bularak boşluklara yazınız.

wife	instructions	sorry	customers	angry
television	broken	deliveryman	back	satellite

1. You watch movies, shows, and the news on this. What is it? _____

2. This person brings items to your house. Who is he? _____

3. It describes something that doesn't work. What is it? _____

4. It is something you read to learn how to do something. What is it? _____

5. It is a feeling when you are mad. What is it? _____

6. It is something we say to apologize. What is it? _____

7. It is the opposite of "front". What is it? _____

8. These people purchase items from stores. Who are they? _____

9. It is a man-made object that orbits Earth. What is it? _____

10. This is what we call a married woman. What is it? _____

JERRY AND THE SPIDER

A) Yabancı kelimelerin anlamlarına sözlükten bakarak parçayı çeviriniz.

Escapes	Not	The	Stands	There
Kitchen	His	Afraid	Hugs	Fear
Be	Spiders	Was	He	Says
Asks	Its	Up	Wall	Jumps

Emma does _____ like spiders. Actually, she is terribly afraid of spiders. In fact, she is so afraid of _____, she cannot even go into a room when she knows _____ is a spider inside.

Jerry does not like spiders, either. Actually, he is terribly _____ of spiders too. But he tries to _____ strong for Emma. Even though he is terribly afraid of spiders, _____ tries to act brave.

Today, Emma cleans the guest bathroom. She sees a spider on _____ wall, screams, and runs out! "There is a huge spider in the bathroom," she tells Jerry. "It _____ this big!" Emma holds her arms out to show the size. "You must get rid of it!" Emma _____ on a chair in the kitchen.

Jerry shakes with _____. He is scared of spiders, but he knows what he has to do. "I will handle it," Jerry _____. He takes off his shoe and enters the bathroom! Jerry sees the spider as it climbs _____ the wall. Jerry is brave. He takes a deep breath and lifts _____ shoe into the air. He brings his shoe down on the _____ just as the spider runs away! Jerry can't take this anymore. He _____ and runs out of the room as the spider _____ under the cabinet, where it is safe.

Jerry shivers. He hates spiders! He puts his shoe on and joins Emma in the _____.

"Well?" Emma _____. "Did you handle the spider?"

"Let's just say this spider had the run of _____ life...," Jerry answers.

Emma _____ Jerry. "Great, honey! Thanks so much!"

"Oh, don't mention it...," Jerry replies.

B) Aşağıdaki kutudan doğru kelimeleri bularak boşluklara yazınız.

Escape	Honey	Spider	Bathroom	Brave
Guest	Shoes	Kitchen	Afraid	Cabinet

1. It means "to have courage." What is it? _____
2. This person visits your home. Who is it? _____
3. It is a cupboard. What is it? _____
4. It is an insect with eight legs. What is it? _____
5. It is a room in a house that usually has a toilet, sink, and shower or bathtub. What is it? _____
6. It is where you cook at home. What is it? _____
7. People wear these on their feet. What are they? _____
8. It is a feeling when you are scared. What is it? _____
9. It is a name you call a loved one. What is it? _____
10. It means "to get away to safety." What is it? _____

A LITTLE HELP

A) Yabancı kelimelerin anlamlarına sözlükten bakarak parçayı çeviriniz.

late	and	soon	glasses	when
assistant	answers	runs	help	asks
works	about	she	dials	talk
phone	her	for	room	to

Emma works as a personal _____ for a top executive. Emma likes her job, except for one thing: Kathleen. You see, Emma is not the only personal assistant _____ this executive. Kathleen also _____ there, and Kathleen is not a good employee. Emma works hard as a personal assistant. Emma is productive, responsible, and speedy. She _____ phone calls, types letters, schedules meetings, and completes everything her boss _____ her to do. Kathleen, on the other hand, is careless and lazy. She is often _____ to work and takes long lunch breaks. While at work, she regularly talks to her boyfriend on the _____. She makes Emma's job more difficult. Today, Emma _____ Kathleen prepare for a very important meeting at a client's office. Emma and Kathleen arrive early _____ make sure everything is ready. Unfortunately, nothing is in place! Emma panics! The meeting starts _____! She quickly sets up the _____ and prepares the presentation on the computer. Meanwhile, Kathleen checks out the view ("We should get to know our clients!" she explains). Emma is almost done when _____ realizes there are no speakers in the room for the presentation. Emma asks Kathleen to call the secretary _____ the speakers. While Kathleen sits at a desk and _____ the phone, Emma leaves to get water and drinking _____. Just as Kathleen hangs up the phone, Emma _____ in with dozens of glasses and a full pitcher of water.

"Well?" Emma asks. "Did you _____ to the secretary? Is she bringing the speakers?"

"She says she can't _____," Kathleen sighs. "Nothing I said could change her mind." Kathleen leans back in her chair and pops _____ gum.

"Some people just don't know what it means to work," Kathleen continues. "Don't you just hate it _____ people aren't being helpful?"

B) Aşağıdaki kutudan doğru kelimeleri bularak boşluklara yazınız.

responsible	employee	secretary	client	pitcher
speedy	lazy	boss	meeting	assistant

1. This person helps someone else. Who is it? _____
2. This person works in an office. Who is it? _____
3. This is a customer. Who is it? _____
4. It is a container that holds liquid to drink. What is it? _____
5. It is an appointment. What is it? _____
6. It means you are reliable and do what you are supposed to do. What is it? _____
7. It means fast or quick. What is it? _____
8. It is when someone does not like to work. What is it? _____
9. This person works for another person. Who is it? _____
10. This person tells workers what to do. Who is it? _____

1. KÜLTÜR VE MEDENİYET KAVRAMLARI

Kültür, Bir milletin dinî, ahlaki, hukuki, iktisadi, lisanî, akli birikimlerinin bir bütünüdür. (Ziya Gökalp) Kültür: Bir topluluğun kendine has davranış ve yaşayış tarzının olmasıdır. Ör; Misafire ikramda bulunmak, kültürümüzün temel ilkelerindedir. Çay ikram etmek ise kültürümüzdeki bu ilkenin, günlük hayata dair bir davranış olarak ortaya çıkmasıdır.

Kültürün özellikleri şunlardır: 1) İnsan ürünüdür. 2) Zihnî ve manevidir. İnsan zihninin görüş, anlayış ve değerlendirme tarzını yansıtır. 3) Tarihî süreçte oluşur. 4) Toplumun olmadığı yerde kültür de yoktur. 5) Her toplumun bir kültürü vardır. 6) Kültürü oluşturan unsurlar arasında sürekli etkileşim vardır. 7) Kültür kendi içinde bir bütünlük ve tutarlılık gösterir. 8) Dışarıdan aldığı unsurlar konusunda seçicidir. 9) Değişkendir. 10) İnsanın ihtiyaçlarına göre şekillenir.

Kültürün manevî unsurları inanç, dil, değerler, gelenekler, sanat anlayışı ve dünya görüşüdür. **Kültürün maddî unsurları** ise mimari, her türlü araç-gereç, giysi ve yazılı eserlerdir.

Medeniyet Kavramı: Medeniyet, Arapça m-d-n kökünden türemiştir. Et-temeddün kelimesi Türkçedeki medeniyet kelimesinin karşılığıdır. Ayrıca medeniyet anlamında el-hadâre kavramı da kullanılmaktadır. Medeniyet, Osmanlı döneminde umrân, ma'mûr ve i'mâr gibi farklı kelimelerle ifade edilmiştir. Medeniyet ilk defa İngilizcedeki civilisation kelimesine karşılık 1838 yılında kullanılmıştır.1 Kelimenin kullanımı zamanla yerleşerek terim hâline gelmiştir. Günümüz Türkçesinde aynı anlamda uygarlık kelimesi de kullanılmaktadır. Medeniyet kavramı, Müslüman filozoflar ve âlimler tarafından da kullanılmıştır. Farabi'nin Medinetü'l-Fâdila ve İbn Haldun'un Mukaddime adlı eserlerinde medenî kavramı yer alır.

İbn Haldun'a göre insan, doğası gereği medenî bir varlıktır. İbn Haldun umran kavramını ele aldığı Mukaddime adlı eserinde bir medeniyet teorisi kurar. Organik bir varlık olan insan nasıl ki doğar, büyür ve ölürse insanın inşası olan medeniyetler de doğar, büyür, gelişir ve ölür. Bir medeniyetin ölmesi, yerine bir başkasının geçmesi demektir. Hâkim medeniyetin iktidarını ve meşruiyet gerekçesini kaybetmesi, mevcut insan ihtiyaçlarına kurum ve kuruluşlarıyla artık cevap veremez hâle gelmesindedir.

Medeniyet Kavramının Tanımları: "Medeniyet, kültürün yükselmesiyle oluşan ve evrensel nitelik taşıyan olgudur." (Ziya Gökalp) "Medeniyet, tanımı itibarıyla bütün insanlığa hitap eden tarih olgusudur. İnsanın sadece fiziki ya da fizyolojik ihtiyaçlarına cevap veren bir sistem olmakla kalmaz. Aynı zamanda manevî-ahlaki, metafizik ve kültürel

isteklerini de karşılamak amacını taşır. İnsanı bütün cepheleriyle ele alır." (Sezai Karakoç)

Modern olmayan ya da az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlar "Medenî" olabilir mi? "Günümüzde 'modernleşme' ile 'medeniyet' kavramlarının eş anlamlı olduğu algısı oluşmuştur. Bu nedenle medeniyet kavramı, 'ileri ve model alınması gereken toplum' anlamında kullanılmaktadır. Batı merkezli bu yeni anlayışa göre toplumlar, 'gelişmiş ülke', 'az gelişmiş ülke' ve 'gelişmekte olan ülke' gibi tanımlarla sınıflandırılmaktadır. Bu yaklaşımda medeniyeti Batı'ya mahsus bir olgu olarak sunma çabası görülmektedir." Toplumların "gelişmiş", "az gelişmiş" ve "gelişmekte olan" şeklinde sınıflandırılmasının amaçlarını ve nedenlerini yorumlayınız.

Kültür ve Medeniyet Arasındaki Farklar: Sosyolog ve antropologların bir kısmı medeniyet ve kültür kavramlarını eş anlamlı olarak kullanır. Ancak iki kavramın farklı anlamlarda kullanımı daha yaygındır.

Ziya Gökalp'e göre kültür ile medeniyet ayrı ayrı kavramlardır. Kültür, hars demektir. Hars millidir, medeniyet ise evrenseldir. "Ahmed Cevdet Paşa'ya göre 'medeniyet' toplu hâlde yaşamanın gereğidir ve insan, doğası gereği zaten medeniyete yatkındır. Medeniyet, toplumların göçebelik ve yerleşik aşamasından sonra üçüncü ve son aşamasını oluşturur. Bu merhaleye ulaşmanın temel şartı insanın kemale erdirilmesidir ki bu da ancak eğitimle mümkündür... Büyük medeniyetler ulum ve sanayileri, maarifleriyle kıtaat-ı arzda yer değiştirirler.' Medeniyeti geline benzetiyor Paşa, diyar diyar dolaşan bir geline."

2. İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Bir inanç sistemi olarak İslamiyet, İslam kültür ve medeniyetinin kaynağıdır. Bu medeniyet, Hz. Âdem'e (a.s.) vahyin gelişimiyle başlar. İlk insan Allah'ın (c.c.) hitabı ile terbiye olmuş ve iman nuru ile aydınlanmıştır. Bu nedenle insanlık tarihi, ikellikten medeniyete doğru bir ilerleme değil; medeniyetin kaynağından sapma ve ona yeniden dönülmesi şeklinde biçimlenmiştir. Müslümanlar tebliğ, fetih ve ticaret yoluyla diğer kültür ve medeniyetler ile sürekli ilişki içinde oldular. Farklı toplumların tecrübelerinden ve medenî birikimlerinden -tevhid ilkesine zıt düşmemesi koşuluyla- yararlandılar.

3. İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN KAYNAKLARI

İslam medeniyeti, İslam dinini kabul eden halkların birlikte oluşturduğu medeniyetin ortak adıdır. Bu medeniyetin gelişiminde özellikle Arapların, İranlıların, Türklerin, Hintlilerin ve Afrikalıların katkısı büyüktür. İslam medeniyetinin özü, tevhiddir. Vahiy geleneğine göre İslam medeniyetini oluşturan iki ana unsur vardır: vahiy ve aklı-

selim Onu sadece insani çabaların bir ürünü ya da vahyin tabii bir sonucu olarak değerlendirmek doğru değildir.

3.1. Akl-ı Selim, insanın hüküm ve kararlarında doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırma yetisidir. Allah (c.c.), Akl-ı selimin, fitratına yabancılaşmayan insanları koruyacağını vaat eder. Hz. Peygamber (s.a.v.) de bir hadisinde akıllı bireyi “nefsini kontrol altına alan kimse” olarak tanımlamıştır. Doğruyu eğriden ayırabilen akl-ı selim sahibi kişi, vicdanının sesini dinler. Akl-ı selim sahibi insanın özelliklerinden biri de özgüven sahibi olmasıdır. Diğer insanların ve kültürlerin birikimlerinden istifade etme konusunda iletişime açık olur. Akl-ı selim; efsaneleri, çelişkili sözleri ve iddiaları reddeder. Bu nedenle Müslümanlar, ispat ve de-lillere dayalı bilgiye önem vermişlerdir. Bir yandan araştırmalar sonucu ortaya çıkan yeni bilgilere bir yandan da değişime açık olmuşlardır.

Kur’an’da “ulü’l-elbâb” (Haşr suresi, 2. ayet), “ulü’n-nüha” (Zümer suresi, 9. ayet) ve “ulü’l-ıbsâr” (Taha suresi, 54. ayet) ifadeleriyle açıklanan ve Türkçeye “akıl sahibi” olarak çevrilen, akl-ı selim sahibi insanların ortak özellikleri belirtilir. “Müminin ferasetinden sakınınız. Zira o, Allah’ın (c.c.) nuru ile bakar.” (Tirmizi, Tefsir, 16) hadis-i şerifde ifade edilen Allah’ın (c.c.) nuruyla bakmak, Allah’ın (c.c.) müminlere bahsettiği bir imkân olarak hakla batılı ve iyile kötüyü birbirinden ayırt etme yeteneğidir.

3.2. Kur’an ve Sünnet İslam kültür ve medeniyetinin ana kaynakları Kur’an-ı Kerim ve sünnettir. Kur’an-ı Kerim ve sünnetin önemi “ (Ey Muhammed!) Her ümmetin kendi içinden üzerlerine bir şahit göndereceğimiz, seni de onların üzeri - ne bir şahit olarak getireceğimiz günü düşün. Sana bu kitabı; her şey için bir açıklama, doğru yolu gösteren bir rehber, bir rahmet ve Müslümanlar için bir müjde olarak indirdik.”(Nahl suresi, 89. ayet.) ayeti ile ifade edilmiştir. Böylece ilim, insanı Allah’a (c.c.) götüren faydalı bir araç hâline geldi. Müslümanların bu çabaları sadece şer’i ilimlerle sınırlı kalmadı. Matematik, tıp, coğrafya, astronomi, kimya ve dil bilimleri gibi alanlarda da mevcut medeni birikimi miras olarak aldı. Bu ilimlere yenilerini ekleyerek medeniyet mirasına yeni boyutlar kattı.

Kur’an bize insanın varoluş nedenini, aklın önemini ve işlevini, toplumsal kuralları açıklar. İnsanın Allah (c.c.) ile, kendi cinsiyle ve diğer mahlûkatla ilişkilerinin ölçülerini belirler. Aile, toplum ve devlet düzeni gibi hayatın her alanında insana rehberlik eder. Kur’an ve sünnet, ideal insan modelini tanımlar. Bu sayede Müslümanlar, ilişkilerinde ifrat ile tefrite düşmekten sakınır ve hayatı ölçülü biçimde yaşarlar.

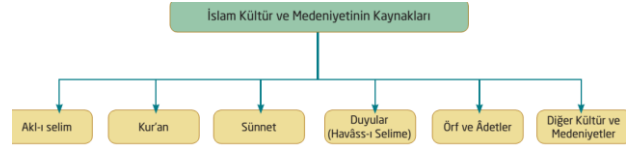
H. Peygamber (s.a.v.), Kur’an’da Müslümanlar için üsve-i hasene (güzel örnek) olarak tanımlanır. Sünnet, İslam kültür ve medeniyetinin müracaat kaynağı olarak önemini her dönemde korumuştur.

3.3. Beş Duyu (Havâss-ı Selîme) Havâs, his (duyu) kelimesinin çoğuludur. Duyular, görme, işitme, tatma, koku alma ve dokunma olmak üzere beş tanedir. İslam kaynaklarında beş duyu, bilgi elde etme yollarından biri olarak kabul edilir. İslam’a göre güvenilir bir kaynak olabilmesi için beş duyunun gerekli şartları taşıması gerekir.

3.4. Örf ve Âdetler Toplumda genel kabul gören ve sürekliliği olan sosyal davranış biçimleri ile yerleşik uygulamalara örf denir. Daha çok hukuki sonuçların belirlenmesinde dikkate alınan normlardır. Diğer kültür ve medeniyetlerle etkileşimde neyin alınıp kabullenilebileceği meselesinde seçici bir tutum izlenmiştir. Bu seçimde, belirleyici kriter tabii ki Kur’an ve sünnet olmuştur. İslamiyet faydalı örflerin devamında sakınca görmemiştir. İslam hukukunda, hakkında Kur’an ve sünnette doğrudan hüküm bulunmayan, ancak dine, akla ve toplumun faydasına ters düşmeyen örf ve âdetler uygulamada delil kabul edilir

3.5. Diğer Kültür ve Medeniyetler Hz. Muhammed’e (s.a.v.) ilk vahyin geldiği coğrafyada birbiriyle bağlantılı dört kültür ve medeniyet havzası bulunmaktaydı. Bu medeniyet havzaları şunlardır: • Yunan-Roma terkibi • Sami ve İran terkibi • Hindu terkibi • Uzak Doğu terkibi

İslam kültür ve medeniyetinin doğduğu bölge; Yunan-Roma, Hindu ve Uzak Doğu terkiplerinin doğrudan etki ve egemenlik alanları dışında yer almaktaydı. Sami ve İran terkiplerine ise komşuydu. İlerleyen zamanlarda İslam kültür ve medeniyeti, bu havzalarda yaşamış toplumların birikimini almış ve bu birikimi dönüştürerek devam ettirmiştir

VIII. yüzyıldan itibaren Müslümanlar, Antik dünyanın bilim ve düşünce eserlerini İslam dünyasının ortak ilim ve kültür dili olan Arapçaya aktarmışlardır. Böylece İslam ilim ve düşüncesine dayalı olarak gelişen yeni ve özgün medeniyet anlayışı, asırlar boyu evrensel medeniyet kervanının öncüsü olmuştur.

İslam, hikmet prensibinden hareketle Müslümanları, insanlığın ortak evrensel mirasına sahip çıkmaya teşvik eder. "Hikmet (ilim) mü'minin yitik malıdır nerede bulursa alır." Hadis. İslam'ın getirdiği değişim, Önceki birikimin Kur'an ile sünnet ışığında yeniden yorumlanması, güncellenmesi ve batıl inançlardan arındırılması şeklinde gerçekleşmiştir.

Dünyada VIII-XVIII. yüzyıllar arasında etkin olan kültür ve medeniyet, İslam kültür ve medeniyetidir. Bu süreçte ilmin, ticaretin ve çeşitli sanatların geliştiği Bağdat, Kurtuba,

İslâm Kültür Ve Medeniyeti Dersi (2017-18) ÜNİTE II. İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN ESASLARI (ÖZET)

1. İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNİN ESASLARI

Medeniyetler, kendilerine özgü esaslar sayesinde birbirlerinden ayırt edilirler. İslam kültür ve medeniyeti tevhid, hürriyet, ilmîlik, özgünlük, yerellik, evrensellik ve sulh esasları üzerine kuruludur.

1.1 Tevhid İslam, tevhidî yani bütüncül bir evren anlayışına sahiptir. Tevhid anlayışının Müslümanların hayatına etkilerinden bazıları şu şekilde sıralanabilir: • Şirkin reddedilmesi, • Her işte yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasının gözetilmesi, • şehrin merkezinde mescidin bulunması, • Hayata bakışta din, dünya ve ahiret ayırımının olmaması, • Ezanın yeryüzünde tevhidin sembolü olarak yankılanması "Sözlükte "tevhid"; birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma anlamlarına gelir. Terim olarak ise "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed onun resulüdür." anlamına gelen "La ilahe illallah, Muhammedün resulullah" cümlesine kalp ile inanıp dil ile söylemek demektir." Tevhid'in karşıtı şirktir."

Peygamberler tevhid mücadelesinin öncüsüdür. Hak olanı yüceltme, batı olanı ortadan kaldırma amacıyla yapılan her türlü gayret, tevhid mücadelesini ifade eder.

1.2. Hürriyet Hürriyet kişinin irade gücünü kullanabilmesidir. Özgürlüğün gerçekleşmesi, insanın yaratıcısına ve diğer varlıklara karşı sorumluluklarını yerine getirmesi şartına bağlıdır. İslam kültür ve medeniyeti insanı kula kul olmaktan kurtararak özgürleştirir. Yalnız Allah (c.c.) karşısında eğilerek O'na itaat etmek, -kişiyi kendi nefsi dahil- köleleştiren her türlü gücün baskısı ve boyunduruğu altına girmekten korur. İslam insanın özgür olduğunu vurgularken, onun ahlaki ilkelerden sorumlu olduğunu bildirir; amaçsız, değerlerden yoksun, başboş bir özgürlüğün olamayacağını öğretir.

İslam kültür ve medeniyetinde hürriyetin hayata etkileri şu şekilde sıralanabilir; • İslam; inanç, düşünce ve ifade özgürlüğünü tanır. • İslam; savaşlarda dahi kadın, çocuk ve yaşlıların öldürülmesine, esirlere kötü muamelede bulunulmasına izin vermez. • İslam, sınıflı bir toplum yapısını reddeder. • İslamiyet insan özgürlüğünü kısıtlayan baskıcı yöneti anlayışlarını reddeder.

1.3. İlmîlik Bilginin ilim değeri kazanabilmesi için temel ölçüt, Allah'ın (c.c.) kitabına uygun olmasıdır. İslamiyet, yeryüzünde insanlığı ilme sevk eden ve ilim tahsilini ibadet sayan yegâne dindir. Kur'an'da yaklaşık yedi yüz elli yerde

ilim ve onunla eş anlamlı kavram kullanılmıştır. İlmî çalışmalarda gösterilen gayret; mantı, kelam, felsefe, hadis, tefsir, fıkıh, tarih, dil, fizik, kimya, matematik, tıp ve astronomi gibi ilimlerin gelişmesini sağlamıştır. Medeniyeti kimliğini, bilginin kullanım ve yorumlama yöntemi belirler. Bilginin medeniyetteki işlevi, insanlara kendi dünya görüşünü kazandırmasıdır.

1.4 Özgünlük İslam kültür ve medeniyeti karşılaştığı İran, Yunan ve Hint gibi medeniyetlerden aldıklarını İslam potasında eritmişti. Devraldığı mirasın, tevhide uygun olanını kullanmış, aykırı olanını ise ya ıslah etmiş ya da reddetmişti. İslam medeniyet eklektik, taklitçi ya da öykünmecî tutum içinde olmamıştır.

1.5. Yerellik İslamiyet, Kültürel asimilasyona karşı çıkar. Örf ve adetler, İslam hukukunun dört temel kaynağı olan Kur'an, sünnet, icma ve kıyastan sonra gelen kaynakları arasında yer alır. Mecelle'de, bu konu "Örf ile tayin, nass ile tayin gibidir" şeklinde ifade edilmiştir. İslam insanların günlük yaşantısına doğrudan karışmaz. Kendi ilkelerini ortaya koyar, bu ilkeler çerçevesinde insanlara serbestlik tanır. Endülüs İslam medeniyet ile Hint İslam medeniyeti birbirinin aynısı olmadığı gibi, birbirinden farklı da değildir. Yavuz Sultan Selim, İslam birliği için Arapçayı resmi dil olarak benimsemek istemiş; ulema "Biz sizleri kabileler halinde yarattık ki tanışsınız" (Hucurat suresi, 13. ayet) ayetini okumuş; "Allah'ın ayetlerine karşı mı geleceksin?" sözüyle uyarınca Sultan bundan vazgeçmiştir.

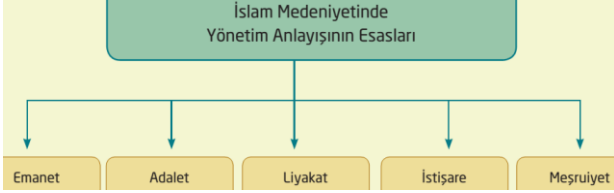
1.6 Evrensellik İslam kültür ve medeniyeti kaynağı, içeriği ve mesajı itibarıyla evrenseldir. Kur'an-ı Kerim, "Ey İnsanlar", "Ey Âdemoğulları" hitabıyla başlayan birçok ayett sınıf, ırk, cinsiyet, toplum ayrımı yapmaksızın, bütün insanlara olduğunu beyan eder. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) son peygamber olması, İslamın insanlığın kıyamete kadar bütün ihtiyaçlarına cevap vereceği anlamına gelir. Hz. Peygamber (s.a.v.) ile devam eden vahiy geleneği, hayatı içindeki uygulamalarıyla evrenseldir. Mazlum ve mağdurların, din, milliyet ayrımı gözetmeden yardıma layık görülmesi, İslam medeniyetini evrensel kılan uygulamalardandır.

1.7. Sulh İslam, "selam" kökünden gelen barış ve esenlik anlamına gelir. İslamiyet ilke olarak sulhu tercih etmiş olsa da gerektiğinde can ve malın korunması için savaşa izin vermiştir. İslam'da sulh ve cihad birbirini tamamlayan iki olgudur. Hz Muhammed (s.a.v.), peygamberliği boyunca müşrikleri güzel söz ve yumuşaklıkla İslam'a davet ett Medine döneminde şehrin yerlileri olan Evs ve Hazreç

kabileleri ile Musevi kabileler arasında barışı sağladı. Mekkeli müşriklerle Hudeybiye Antlaşması ile sulhu sağladı. Müslümanlar fethettikleri hiç bir ülkede din birliği siyaset gütmemişler, dinî çoğulculuğu sosyal bir esas olarak kabul etmişlerdir.

2. İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNDE YÖNETİM ANLAYIŞININ ESASLARI

İslam'da yönetim, erdemli toplumu oluşturacak yöntemleri uygulama faaliyetidir. Hz. Muhammed (s.a.v.) döneminde devleti kurumsallaşması başlamış; İslam tarihinin ilerleyen dönemlerinde bu kurumsallaşma gelişerek devam etmiştir.

2.1 Emanet İslam kültür ve medeniyetinde emanet, korunması istenen maddî ve manevî bir sorumluluktur. Kişinin kullanıp sahibine iade etmek üzere aldığı eşyanın emanet olması gibi, yönetim yetkileri olan hizmet makamları ve kamu malları da birer emanettir. İslam kültür ve medeniyetinde yönetim yalnızca yönetenlere emanet edilmemiştir. Yönetenlerin denetlenmesinden, yönetilenler sorumlu tutulmuştur. Yönetimin hem yönetene hem de yönetilene emanet edilmesi ideal bir toplumun hedefidir. Hadis-i şerifte “Cihadın en üstünü zalim sultana karşı doğruyu söylemekti.”²⁵ buyurulmuştur. Hz. Ebu Bekir (r.a.) döneminde “eğer adaletten ayrılırsam beni uyarınız” deyince sahabe, “seni kılıçlarımızla düzeltiriz” diye kendisini uyarılmışlardır.

2.2. Adalet İnsan onurunun korunması ihtiyacından hukuki düzenlemeler ortaya çıkmıştı. İnsanlık, adaletle yönetilme arayışı içinde olmuş ve adalet, mülkün temeli kabul edilmişti. “Adalet, “davranış ve hükümde doğru olmak, hakka göre hüküm vermek, eşit olmak, eşit kılmak” gibi mânalara gelir. İslam’ın herkese eşit şartlarda uygulanmasını istediği adalet, bir ibadet gibi kabul edilmektedir. Kuran-ı Kerim’de fertlere, hakimlere ve yöneticilere, adil olmaları emredilir. “Ey iman edenler, adalet titizlikle ayakta tutan hakimler ve Allah için şahitlik eden kimseler olun. O hükmünüz ve şahitliğiniz velev ki kendinizin veya ana ve babalarınızın ve yakın hısımlarınızın aleyhine de olsun. İsterse onlar zengin veya fakir bulunsun.

Nisa suresi, 135. ayet. Hadis-i şerif; “Hiçbir gölgenin bulunmadığı bir günde Allah (c.c.), yedi zümreyi kendi (arşının) gölgesinde barındırır ki, bunların ilki adaletle hükmeden ve âdil davranan yönetidir.”³¹ buyurulmaktadır.

2.3. Liyakat Lâyık olma, uygunluk, yetenek, yeterlilik gibi anlamları olan bir terimdir. İslam kültür ve medeniyetinin esaslarından olan liyakat, kişinin iman sahibi, adil, ahlaklı, ileri görüşlü, anlayışlı, sabırlı, dayanıklı, maharetli gibi vasıflara sahip olmasını ifade eder. Yöneticilerin belirlenmesinde diplomalar, ustalık, kalfalık, uzmanlık gibi ehliyet ifade eden belge ve unvanların yanında kişilerde liyakati bulunması önceliklidir.

Kur’an’daki “Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder...”³³ ayetile, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) “İş, ehli olmayan kişilere verilince kıyamet bekle, kıyameti kopması pek yakındır.”³⁴ hadisi, yöneticilerin seçiminde gösterilen hassasiyete işaret eder.

2.4. İstişare Yönetimde işlerin karşılıklı danışılarak karara bağlanmasına ve yürütülmesine istiare denir. “...işleri, aralarında şûrâ (danışma) ile olanlar...” Şûra suresi, 38. Ayet ve “...İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artı Allah’a tevekkül et, (ona dayanıp güven)...” 37 ayetleriyle hayata istiare anlayışının yön vermesi gerektiği vurgulanır. Resûl-i Ekrem (s.a.v.), belirleyici önemdeki her kararı ashâbı ile istiare ederek almıştı. Bunlar arasında Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarının çeşitli aşamaları, Bey’atürrıdvân ve Hudeybiye Antlaşması örnek verilebilir.

2.5. Meşruiyet Meşruiyet; genel ahlak ve hukuka uygun olmak anlamındadır. Meşruiyet, ilahi kanunun üstünlüğüne dayanır. 39 Bu hususta Kur’an’ın hükmü açıktı: “Ey iman edenler! Allah’a itaat edin. Peygamber’e itaat edin ve sizden olan ulu’l-emre (idarecilere) de. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah’a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resûlüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir.” Nisâ suresi, 59. Ayet Yapılan istiareler sonucu seçilmiş olan yönetici meşruiyet kazanmış olur. Meşruiyet kazanmış olan “ulu’l-emre” (yöneticilere) uymak zorunludur.

• KELAM DERS NOTLARI

Kelamın Sözlük Anlamı

- Belirli söz, yazı ya da işaret.
- Sözün kendisi değil onun ifade ettiği mana veya fikir.

Mutezile, kelamın birinci anlamını kabul ettiğinden kelimullahın ezeli olma özelliğini inkar ederek Kur'an'ın mahluk olduğunu savunmuşlardır. Ehl-i sünnet ise ikinci tarifi kabul ederek kelam; zihinde oluşan 1 bir fikirdir diyerek Kur'an'a Kelamullah : derken, söz ve yazıyı değil sözün/ibarenin 1 ihtiva ettiği emirleri kast etmişlerdir. Böylece "Kur'an mahluk değildir" demişlerdir.

1.1. Konusuna Göre Kelamın Tarifi

1.1. Konusuna Göre Kelamın Tarifi

İman altı esas olarak belirlenmiştir. **üç esas (usul-i selase)** olarak ifade olunur ki bunlar; Allah'a, peygamberlere ve ahirete imandır. Bu üç esas kaynaklarımızda **ilahiyat, nübüvvet ve semiyat** şeklinde ifade edilir

Kelam ilmi konusuna göre;

- Allah'ın zatından, sıfatlarından,
- Peygamberliğe ait meselelerden,
- Yaratılış ve ahiret (mebde ve mead) itibarıyla yaratılmışların (mümkinat) hallerinden,

İslam ilke ve esaslarına göre bahseden ilim, diye tarif edilmiştir **Kelam ilminin konusuna göre tanımını ya parken /slami ilke ve esas/ara göre hare- 1 ket etmesi'' prensibinden kastedilen kelam ilminin metodunu felsefenin metodundan ayırmaktır.**

1.2. Gayesine Göre Kelamın Tarifi

: Kelam ilmi;

- akli ve nakli delillere dayanarak İslam inançları ile ilgili ortaya çıkabilecek şüpheleri ortadan kaldırmaya,
- anılan inanç ilkelerini açıklamaya,
- ispat etmeye çalışan bir ilimdir.

Kelam ilminin **üç temel** görevi ve gayesi ; vardır. İslam dininin inanç esaslarını akli ve ı nakli delillerle;

- ispat etmeye çalışmak,
- şüpheleri izale etmek,
- inanç esaslarını açıklamak.

Kelam ilminin ele aldığı konular temel olarak üç başlık altında incelenir

1. Mesai!: Ana konular. inanç ilkelerini kapsar. UsOl-i Selase bu başlık altında incelenir. Bunlar; ilahiyat, nübüvvet ve semiyattır.

2. Vesail: Yardımcı konular. Ana konuların anlaşılmasına yardımcı olan konulardır. Gazali ile birlikte mantık ilminin bazı konularının kelam alimleri tarafından kabul edilmesiyle "malum", yani "beşer tarafından bilinen her şey" kelamın konusu olmuştur.

3. **Makasid:** Amaçlar.

Kelam ilminin gayesi, insana dünya ve ahiret mutluluğu sağlamaktır.

Kelam ilmi sayesinde insan, takliti imandan tahkiki bir inanca ulaşır.

- Kelam ilmi sayesinde insan, İslam inançlarına ters düşen sapık akım ve cereyanlardan, her çeşit hurafe ve batıl inançlardan kurtulur.
- Kelam ilmi insanın, inanç ile ilgili şüphelerden kurtulmasına yardımcı olur.
- Kelam ilmi, ortaya atılan kasıtlı şüphe ve itirazları göğüsleyerek İslam inancını sarsıntıya uğramaktan korur.
- Kelam ilmi, diğer dini ilimler için bir temel oluşturur.

Kelam ilmi, Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olan insanı yetiştirmeyi amaçlar

İlahiyat; A/lah'ın varlığı, birliği, sıfatları ve fiileri, yaratıp var etmesi ve tüm varlık alemiyle ,

ilişkisi konu edinilir.Nübüvvet; Vahye, meleklerle iman ve ilahi 'kitaplara iman incelenir. Semiyat; Melek, cin, şeytan gibi görünmeyen varlıklar. kıyamet ve ahiret(hesap, cennet, cehennem vb.) konuları işlenir

- KELAM İLMİNİN .DİĞER İSİMLER

1 a. el-Fıkhu'l-ekber

Fıkhi; "Kişinin lehinde ve aleyhinde olan şeyleri bilmesidir." şeklinde tarif eden Ebu Hanife, kelim ilmi sahasında yazmış olduğu kitabına *El-Fıkhu'-'Ekber* adını vermiştir. Bundan dolayı kelim ilmi bu isimle anılmıştır.*İmam-ı Azam'ın bu fıkıh tanımı onun kelim ilmini fıkıhtan üstün tuttuğunu gösterir*

Akaid

Tevhit ve Sıfatlar İlimi

Usulü'd-din iman ve inanca taalluk eden konulardır. Kelam ilmi, dinin aslını oluşturmuş inanç ilkelerini kendisine konu edindiği için bu isimle adlandırılmıştır

- **Nazar ve istidlal ilmi** Kelam ilmi, metod itibarıyla tefekkürü, düşünmeyi ve akıl yürütmeyi esas aldığı için bu isimle adlandırılmıştır.
- **Kelam** "söz" anlamına gelen kelam ismi verilmiştir.

4. KELAM İLMİNİN KAYNAKLAR!

Kur'an-ı Kerim: Akıl:

- **Vacip;** aklın başka türlü olmasını kabul etmediği, zorunluluk ifade eden hükümlerdir. Örneğin; alemin bir yaratıcısının olması zorunludur.
- **Mümkün;** varlığına ya da yokluğuna hükmedebileceğimiz şeydir. Mesela bir masanın varlığı ya da yokluğu mümkündür.
- **Akli imkansızlık/muhal;** iki zıttın bir arada bulunması, örneğin bir cismin aynı zamanda hem hareket etmesi hem de sabit halde bulunması imkansızdır

5. KELAM İLMİNİN ORTAYA ÇIKMASININ NEDENLERİ

Harici Sebepler

- **Yabancı Unsurların İslam Toplumuna Girmesi**
- **Felsefenin Etkisi**

Eski Yunan ilimlerini Arapçaya tercüme faaliyeti Emevîlerin son dönemlerinde başlamış, Abbasi halifelerinden Mansür (ö. 158/775), Harun Reşid (ö. 193/809) ve Memün (ö. 218/833) döneminde devam etmiştir. Halid b. Yezid b. Muaviye b. Ebî Süfyan (ö. 861/705) Dönemi'nde başlamıştır. Bu ilk dönemde daha çok tıp, kimyave astronomiye ilgi duyulmuş ve bu tür eserler tercüme edilmiştir.

Felsefi anlamda ilk tercüme, halife Mansür Dönemi'nde yapılmıştır. Mansür zamanında önce Mantık ilmi Arapçaya tercüme edilmiştir. Mantığı Arapçaya ilk tercüme edenin İbn el-Mukaffa olduğu söylenir.

Arapçaya tercümesi yapıldı. Tercüme faaliyetlerinin yürütülmesi için Beytü'l-Hikme kurulmuştur. Bu çeviri faaliyetleriyle Müslümanlar Yunan felsefesiyle doğrudan ilişki içine girmişlerdir.

Tercüme faaliyetleri sonucunda ilk İslam filozofları yetişmiştir. Bunlar arasında Kindi (ö. 252/866), Farabi (ö. 339/950) ve İbn-i Sina'yı (ö. 428/1037) sayabiliriz

Kelam ile felsefenin yakınlaşmasından en fazla etkilenen/er Mutezili alimler olmuşlardır. Bir yandan felsefenin getirdiği tartışmalar karşı İslam inancını savunurken diğer taraftan felsefi metodu benimseyerek onu İ kelama dahil etmiştir.

- **Dahili Sebepler**
- Dini metinlerin Yorumlanması(Kur'an ve Sünnet Metinleri)
- Müslümanlar

Müslümanların refah seviyelerinin yükselmesiyle ilmi araştırmalara yönelmeleri arasında da bir ilişki vardır insanlar ekonomik durumlarının gelişmesiyle dinin teorik kısmının araştırılması işine yoğunlaştılar. Akaid ilmi de bu durumda nasibini almış, böylece kelam ilminin gelişmesinde bir etki oluşturmuştur.

Kelam ilminin ortaya çıkmasında Müslümanlar arasındaki siyasi çekişmeler de önemli bir rol oynamıştır. Hz. Peygamber'in vefatından sonraki Kırtas Olayı, hilafet tartışmaları, Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonraki siyasi çekişmeler, iç savaşlar bunların sonucunda ortaya çıkan soru ve sorunlar ile bunlara verilen cevaplar kelam ilminin oluşmasında etkili olmuştur.

Kırtas Hadisesi Peygamber'in vefatından sonraki dönemlerde hilafet meselesi ile ilişkilendirildiği için bir ayrışma konusu olmuştur. "Kırtas" kağıt demektir. Hz. Peygamber'in, vefatıyla neticelenen son hastalığında, rahatsızlığının şiddetli olduğu bir anda yanında bulunan ashabına; "Bana bir kağıt ve kalem getirin, size bir yazı yazdırayım ki benden sonra sapıklığa düşmeyesiniz", buyurmuştur. Orada bulunan ashaptan bir kısmı Hz. Peygamber'in bu emir ve arzusuna uyulmasını isterken, Hz. Ömer'in de içinde yer aldığı bir grup, burada bir vahiy durumunun olmadığını, yani o esnada Hz. Peygamber'e yeni bir vahyin gelmiş bulunmadığını, dolayısıyla yazdırmak istediği şeyin vahiy olmayıp, hastalığının şiddetlendiğini anlayınca ümmetine olan düşkünlüğünün bir tezahürü olarak böyle bir istekte bulunduğunu düşünmüşlerdir. Bundan dolayı onu rahatsız etmemek için kağıt, kalem getirilmemiş ve neticede herhangi bir şey yazılmamıştır. Hz. Peygamber de bu arzusunu yenilememiş ve konu kapanmıştır.

Şia'ya göre kağıt getirilse Resulullah buraya Hz. Ali'nin ! imam olduğunu yazacaktı. Şia, Resulullah'a bilinçli olarak kağıt ve kalem getirilmediğini iddia etmiştir. Bu ve benzeri delilleri kullanan Şia mezhebi imametın nass ile belirlenmesi gerektiğine inanırken ehl-i sünnet ile ihtilafa düşmüştür. Hilafet/imamet tartışmaları kelam ilminin ortaya çıkmasını etkilemiştir.

Hz. Ösriyan'ın şehadeti ve daha sonrasında ortaya çıkan Cemel ve Sıffin olayları sonucunda ortaya çıkan kelam problemleri de kelam ilminin ortaya çıkışı ve gelişimini etkilemiştir. Bu olayların sonucunda şu problemlere cevap aranmıştır:

Büyük günah işleyen kişi (mürtekib-i kebire)nin dindeki durumu

- ***İmanın tanımı, mahiyeti, iman-amel ilişkisi meselesi.***

3, Kader ve irade hürriyeti sorunu: ayrışmaları beraberinde getirmiştir.

- ***İnsanın düşünen varlık olması gerçeği (ve sosyal sebepler)***

BAŞLANGIÇ DÖNEMİ İNANÇ GRUPLARI VE KELAM İLMİNİN GEÇİRDİĞİ EVRELER

1: BAŞLANGIÇ DÖNEMİ İNANÇ GRUPLARI

- **Havaric** "harici" sözcüğünün çoğul şekli olup, gerek dini gerek siyasi konularda aşırı görüşleri ve faaliyetleri olan bir fırkadır. Hasımları tarafından Hz. Ali'ye karşı gelen ve cezaatından uzaklaşanlar" anlamında bu isimle anılırken, kendileri, Havaric ismini "kafirlerin arasından çıkarak Allah'a ve Peygamberi'ne hicret edenler, kafirlerle her türlü bağı koparanlar" anlamında yorumlanmıştır.

Müslümanlar arasında ortaya çıkan ilk itikadi fırka hariciliktir. Sıffin Savaşı'nda Hz. Ali'yi destekleyen bir grup savaşın sonlarında gündeme gelen Hakem Olayı ile birlikte desteğini çekerek ayrılmıştır. Hariciler, "La hükme illa lillah" (Hüküm yalnızca Allah'a aittir.) sloganıyla ortaya çıkmış, Hakem Olayı'nı kabul ettiği için Hz. Ali'yi de reddetmiş ve belli bir süre sonra da itikadi boyut kazanmış bir gruptur.

Hariciliğin ortaya çıkmasında;

- İslam toplumundaki hızlı kültür değişiminin,
- Göçebe hayattan yerleşik hayata geçişin getirdiği problemlerin,
- Kureyşin merkez otoritesine karşı oluşan tepkilerin
- Hz. Osman'ın kendi yönetimindeki bazı uygulamaların,

Haricilere göre İslam'ın en ideal uygulaması Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer dönemlerinde gerçekleşmiştir. Hz. Osman, hilafetinin son altı yılındaki uygulamalarıyla, Hz. Ali de Muaviye karşısındaki haklı davasını hakeme götürmeyi kabul ettiği için küfre düşmüşlerdir. Haricilerin üzerinde ittifak ettikleri konular şunlardır:

- Halife olmak için Kureyşli olmak diye bir şart yoktur ve köle bile olsa ilim ve cesaret sahibi her Müslüman halife olabilir. Zalim imama başkaldırı caizdir. Hilafet şer'i bir mecburiyet değildir. ihtiyaçtan dolayı lüzumludur. Yani amel imanın cüzüdür.
- Haricilere göre amel ve iman birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğu için büyük günah işleyen bir kimse

İslam dairesi dışına çıkmış olur *Hariciliğin en belirgin özelliği taassup sahibir olmaları, zühde, takvaya çok önem vermeleri : ve kendi dışındaki/eri Müslüman kabul etme meleridir.* Haricilerin Diğer İsimleri:

- **Şürat:** Allah yolunda savaşıp onun rızası için canla- rını ve mallarını satan ve Allah'ın da bunları cennet karşılığında satın aldığı kimselerdir.
- **Marika:** Hasımları onları bir hadis rivayetine daya- narak "dinden çıkanlar" anlamında "Marika" diye isimlendirmişlerdir.
- **Muhakkime:** "Allahtan başka hüküm koyacak yok- tur." sloganını kullandıklarından dolayı böyle isim- lendirilmişlerdir.
- **Vaidiyye:** Kendi anlayışlarına uymayan ve günah işleyenleri tekfir etmelerinden dolayı bu şekilde anıl- mışlardır.
- **Haruriye:** Sıffin Savaşı'ndan sonra Harura denilen bir bölgeye çekildikleri için bu isim verilmiştir.

Farklı düşüncelerinden dolayı Hariciler; Haruriye, Ezarika, Necedat, Sufriyye, Acaride, Sealibe, lbaziyye gibi kollara ayrılmışlardır. Bu fırkalar içerisinde en ılımlı kolu oluşturan lbaziyye varlığını günümüze kadar sürdürmüştür. Bu fırka ehl-i sünnete yakınlığı ile bilinir. Günümüzde lbaziler daha çok Fas, Tunus, Cezayir, Madagas- kar, Zengibar ve um·man Sultanlığı'nda yaşamaktadırlar.

• Şia

Şia, sözlükte, "ortaya çıkıp insanlar arasında yayılmak" anlamına gelen "şuyu" kökünün, "başkasının taraftarı ol- mak" manasıyla bağlantılı olarak "fırka, cemaat, taraftar" anlamlarına gelmekte. *Şia*, "Zeyd b. Ali'yi yüzüstü bırakıp öldürül- r meye terk edenler" anlamında "Rafazi" ota- : rak da isimlendirilmiştir. Bu isimlendirme kü- 1 çültücü bir muhtevayı ifade etmektedir. Onlara göre imamet konusu hem ayetlerle hem de Hz. Peygamber'in vasiyetiyle sa- bit olmuştur ve her ikisi de Hz. Ali için gerçekleşmiştir. imamet, halkın seçimine bırakılmamıştır. Bundan dola- yı Ali'den önce hilafet makamına gelenlerin yönetimleri meşru değildir.. Şiiliğin ana kolları şunlardır;

- Zeydiye
- İsmailiye
- [sna Aşeriye-İmamiye

İmamiye İran'ın resmi mezhebidir. Günümüzde Şiilik denildiği zaman imamiye ekolü anlaşılır. İmamların sa- yısının on iki olduğuna inandıkları için "İsna aşeriye" ola- rak da isimlendirilmişlerdir. İmamiye ekolüne göre dinin temel esasları beştir. Bunlar; tevhit, nübüvvet, imamet, ahiret ve adalettir. İmamiye'nin Bazı Görüşleri:

- **Reca:** Buna göre ahir zamanda mümin veya kfür bir takım kişiler dün- yaya geri döndürüleceklerdir.
- **Mehdi:** 12. imam mehdi olarak gelecektir.
- **Beda:** "Allah'ın belli bi- çimde vuku bulacağını haber verdiği bir şeyin, daha sonra farklı şekilde gerçekleşmesini" ifade eder. Yaygın görüşe göre Cafer-i sadık, kendisinden son- ra oğlu İsmail'in imam olacağını söylemiş fakat ken- disini hayatta iken İsmail vefat etmiştir. Bunun üzerine Allah'ın, daha önce haber verdiği şeyden sarf-ı nazar ettiğini söyleyerek İsmail için evvelce belirttiği hususun ilahi kayna<lı olduğunu iddia etmiştir.
- **imamet:** imametın nass ve tayin ile olduğuna inanıp insanların seçimine bırakılmadığını söylerler. imam- lar masumdurlar. Yani "İsmet" sıfatına sahiptirler.
- **Takiye:** ""baskı ve tehlikenin bulunması halinde kişinin gerçek inanç ve fikirleri- ni gizleyip çevresindeki insanlara uyum sağlaması" şeklinde tanımlanır.

Şianın diğer önemli bir ekolü olan Zeydiye ise İmamiye- nin dördüncü imamı Ali Zeynelabidin'in oğlu Zeyd'i imam kabul eder. Günümüzde Zeydiler Yemen'de yoğun olarak yaşamaktadırlar. Zeydiler, imamet konusundaki görüşleriyle diğer Şii fırka- lardan ayrılırlar;

- Zeydilere göre Hz. Peygamber isim ve şahıs belirte- rek kimseyi imam olarak tayin etmemiştir.
- Haşimoğullarına mensup, ilim, cesaret ve takva sahibi bir kimse imametini ilan ederek ayaklanırsa imamlığı hak etmiş olur.
- İmamlar masum (günahsız) değildir.
- İmamların sayısı on iki değildir.

İsmailiye ekolü ise Cafer-i Sadık'ın ölümünden sonra imametın oğlu İsmail'e ve onun soyundan gelenlere ait olduğunu iddia eder. İsmaililer, Fatımi Devleti'nin kurul- masıyla güçlenmişler, ancak bu devletin yıkılmasıyla za- yıflamışlardır.

- **Mürcie**

Mürcie'ye göre büyük günah işleyen dinden ve imandan çıkmaz. Genel olarak Hariciliğe karşı bir tepki olarak doğan Mürcie, Müslümanlar arasında yaşanan siyasi çatışmalara karışanlar ve bunun sonucunda ölen ve öldürülenleri tekfir edenler karşısında sessiz kalmayı tercih etmiştir. Mürcie Hz. Osman, Hz. Ali ve Sıffin ile Cemel olaylarına karışanları tekfir etmemiş, onların ve büyük günah işleyenlerin durumlarını Allah'ın vereceği karara bırakmış, bunların cennetlik veya cehennemlik oldukları konusuna görüş belirtmemiş bir gruptur.

Mürcie, büyük günah işleyenin ahirette ceza zalandırılıp cezalandırılmayacakları konusunda bir görüş belirtmedikleri için "Şükkat (Şüpheciler)" diye de isimlendirilmiş/erdir.

NOT:

Mürcie mezhebi Orta Asya'da ve Horasan'da yayılmıştır. Mezhep Türklerin İslamlaşmasında önemli rol oynamıştır. Ayrıca Maturidiliğin sistemleşmesinde de bazı fikirlerle önemli rol oynamıştır. *Hasan b. Muhammed İbnü'l-Hanefiyye'nin Kaleme aldığı "Kittü'l-İrca" adlı eser Mürcie ile ilgili ilk eserdir.* Mürcie'nin bazı konulardaki görüşleri şunlardır:

iman: iman, "marifet/bilgi ve tasdikten ibarettir", iman artmaz ve eksilmez. sadece "dil ile ikrar" şeklinde tanımlayanlar da vardır.

Büyük Günah İşleyenlerin Durumu:

iman-Amel ilişkisi: **imanda istisna:** Mürcie mezhebi imanda istisnayı kabul etmemektedirler. Yani bir kişinin "inşallah müminim" demesinin imanda şüphe oluşturacağını bundan dolayı da böyle bir ifadenin kabul edilmeyeceğini belirtirler.

1.4. Cebriye

Cebriye, insanlara ait fiillerin oluşmasında kulun seçim hakkının ve kudretinin bulunmadığını, tek failin Allah olduğunu savunanların" müşterek ismidir. Mezhebin öncüleri Cehm bin Safvan (ö.128/745) ve Ca'd b. Dirhem'dir.

Cebriyenin Belli Başlı Kelami Görüşleri:

- iman Allahı bilmek, küfür ise onu bilmemektir, buna göre iman, ilim ve marifetten ibarettir.
- Kur'an ve sünnette geçen tüm isim ve sıfatları inkar ederler. Allah'ı yarattıklarının sıfatıyla nitelemek doğru değildir. Cebriye bu görüşü Müşebbiheye ve Mücessimeye karşı geliştirilmiştir.
- Allahın kelam sıfatı da kadim değil, hadistir. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim mahluktur, yani yaratılmıştır. "Kur'an'ın yaratılmışlığı" konusunda ilk konuşan kişi Ca'd b. Dirhem'dir.
- Cennet ve cehennem geçicidir ebedi değildir. Çünkü hiçbir şey ebedi olarak kalmayacaktır, Kur'an-ı Kerimde bazı ayetlerde geçen ebedilikten maksat uzun süre kalmaktır.
- Ahirette Allah'ı görmek, mümkün değildir.
- Kabir azabı yoktur.
- Ahirette şefaet söz konusu değildir.

Cehmiye 'ye diğer adıyla Cebriye denmesinin asıl nedeni, insan eliyle gerçekleşen fiillerin gerçekte Allaha ait olduğu ve insanın işlediği fiili yapmaya mahkum olduğu görüşüdür

- **Kaderiyye** Kaderiyyeye göre insan hür ve bağımsız iradesiyle hareket eder. Fiillerini kendi gücüyle yapar. Kurucuları Ma'bed el-Cüheni, Gaylan ed-Dimeşki ve Katade'dir. Görüşleri:

- Allah'ın ezeli bir sıfatı yoktur.
- Allah'ın gözle görülmesi imkansızdır.
- Allah'ın kelamı hadistir.
- Allah, kullarının fiillerini yaratıcı değildir.
- İman artmaz ve eksilmez.
- imam Kureyş'ten olmak zorunda değildir.
- Büyük günah işleyen fasıktır.
- NOT:,,

- **Sıfatiye** " İlahi sıfatların Allah'a nisbetini benimseyenler" anlamın- da Sıfatiye, Allah'a sıfat nispet eden bütün firkaları içine alan şemsiye bir terimdir. Aynı anlamda Ehl-i İsbat ve Müsbite tabirleri de kullanılır *Allah'a sıfat nisbetini reddedenlere ise Müfatr ve Muattıla adı verilmiştir.*

Sıfatiye *Ashabu'l-Hadis Küllabiyye Kerramiye Müşebbihe Mücessime Ashabu'l-Hadis* Hadisçiler, hadis taraftarları" anlamına gelir. Allah'ın sı- fatlarını konu edinen müteşabih nasları lafzi ve zahiri anlamları ile kabul etmeyi esas alır

- 1-<üllabiye

Abdullah b. Sa'd b. Küllab el-Basri (ö. 240/854)'nin gö- rüşlerini benimseyenlere verilen addır. İbn Küllab Allah'ın isim ve sıfatlarının zatı ile beraber kadim olduklarını sa- vunuştur. Aynı şekilde Allah'ın yed, nefis, vech gibi sı- fatları olduğunu ve bunların zatla ilişkisinin ayniyet veya gayriyet ilişkisi şeklinde olmadığını kaydetmektedir

- Müşebbihe ve Mücessime

"Allah'ı yaratıklara veya yaratıkları Allah'a benzeten ya- hut bu sonuçları doğuran inançları benimseyenler" diye tanımlanır. Allah'ın sıfatlarını ispat noktasında ileri giden Haşeviye mensuplarınca gerçek- leştirilmiştir.

Müşebbihe ile paralellik arz eden akımlardan biri de, "Al- lah Teala'yı cisim olarak düşünüp onun üç boyutlu oldu- ğunu kabul eden kimselerden oluşan topluluk" anlamına gelen Mücessime tabiridir.

- Kerramiye:

Kurucusu Muhammed b. Kerram'dır. imanın ikrardan ibaret olduğunu söyleyen Kerramiyye'ye göre Allah arşa mekan tutmuştur dolayısıyla *o* cisimdir fakat bilinen cisim gibi değildir.

1.7. Mutezile

kelamın kurucusu olarak kabul edilmektedir. Geliştirdikleri bu metot ile kelamı ilk defa sistemleştirmişlerdir. "Mutezile" kelimesi, sözlük anlamı itibariyle "ayrılanlar", "uzaklaşanlar", "bir köşeye çekilenler" vb. anlamlara gel- mektedir *Mutezile kendisini tevhit ve adalet ehl-i olarak tanımlamaktadır. Mutezile ismi ehl-i sünnet : tarafından bu ekol için "büyük çoğunluktan 1 ayrılanlar " anlamında olumsuz bir anlamda verilmiştir.*

Mutezile mezhebinin ortaya çıkmasında etkili olan bazı faktörler şunlardır:

- Müslümanlar arasında meydana gelen ihtilaflar ve bu ihtilafların yol açtığı ayrılıklara çözüm arayışı.
- Yabancı unsurların Müslümanlara yönelttikleri saldırı- rılara karşı İslam inancını savunma isteği.
- İslam dinini fethedilen topraklara yayma arzusu
- Felsefi kitapların Arapçaya çevrilmesinin oluşturdu- ğu birikim ve etki.

Mutezile Mezhebinin Beş Temel İl,esi

- **Tevhit** Eğer Allah'ın kadim oluşu dışında ona çeşitli sıfatlar isnat edi- lirse Allah'tan başka birçok kadim varlığın mevcudiyeti kabul edilmiş olur. Böylece **teaddüd-i kudema** yani ka- dim varlıkların çokluğu ortaya çıkar ki bu durum, Allah'ın birliği/tevhit gerçeğine aykırıdır.

Mutezilenin "Tevhit" ilkesinin gereği olan "sı{fatların Allah'ın zatının aynı olduğu" örüşünün zorunlu sonuçları şunlardır:

- *Al/ah'ın kelam sıfatı hadistir.*
- *Kur'an mahluk (yaratılmış)tur.*
- *Allah ahirette gözle görülmeyecektir.*
- **Adalet** Mutezileye göre Allah adildir. Onun adil olması kullara ait fiilleri yaratmaması anlamına gelir. Hem kulların fiillerini yaratması hem de bundan dolayı onları cezalandırması Allah'ın adaletiyle bağdaştırılmaz *Mu'tezile, adalet prensibine öze/ bir önem • verdikleri için kendilerine ehlü'l-adl ismini : vermişlerdir.*
Va'd ve va'id Va'd iyi işler yapanların ahirette mükafatlandırılması; **va'id** ise kötü amel işleyenlerin ahirette cezalandırılması anlamlarına gelmektedir.

- **el-Menzile beyne'l-menziletayn** *Mu'tezile'ye göre büyük gü- nah işleyen kimse ne mü'mindir ne kafirdir.* Bilakis iman ile küfür arasında bir mertebededir ki bu Mu'tezile'ye göre fasıklıktır. Böyle bir kimse tövbe etmeden ölürse ebedi cehennemliktir *Bu prensip uyarınca Mutezileye göre amel imandan bir cüzdür*

- **Emr bi'l-ma'ruf nehy ani'l-münker**

Mu'tezile'nin Diğer Görüşleri

- Mu'tezile göre katil tarafından öldürülen birisi kendi eceliyle ölmemiştir. Bilakis ecelinden önce öldürül- müştür.

- Mu'tezile'ye göre haram yiyecekler rızık değildir. Rızık Allah verdiği göre Allah kötü bir fiili işlemez. Bundan dolayı sadece helal olan yiyecek ve gıdalar rızık olarak adlandırılabilir.
- Mu'tezile Kur'an'a çok vurgu yapar. Onlar itikadı konularında. sahih bile olsa hadıslere güven duyma- maktadırlar.
- Hüsün ve kubuh yani iyi ve kötü olan şeyler vahiy gelmeden akılla bilinir.
- Mu'tezile'ye göre evliyanın kerameti diye bir şey yoktur.
- Sihrin aslı yoktur. Sihir denilen şey sadece göz bo- yamaktır.

Abbasi halifeleri Me'mun, Mutasım

Mu'tezile Mezhebi'nin Belli Başlı Temsilcileri

1. Vasıl B. Ata 2. Amrb. Ubeyd

- Ebu'I-Huzeyl el-Allaf
- İbrahim en-Nazzam
- Cahız
- Ebu Ali el-cübbai
- Ebu Haşim el-Cübbai
- Kadı Abdulcabbar
- Zemahşeri

J{ELAM İLMİNİN GEÇİRDİĞİ EVRELER

- **Kur'an vahyinin devam ettiği dönem:** Hz. Pey- gamber Dönemidir.
- **Selef dönemi:** Kelami tartışmaların ortaya çıktığı ilk fikri hareketler ve ihtilaflar dönemi. Bu dönem, ana kelimelerin ortaya çıkmaya ve kendi düşünce sistemlerini oluşturmaya başladıkları dönemdir.
- **Mütekaddimun Dönemi:** Mutezile ve ehl-i sünnet gibi kelimelerin düşüncelerinin tam anlamıyla kökleştiği dönemdir. Hicri üçüncü ve dördüncü asırları kapsayan bu dönemin son temsilcisinin ünlü İslam bilgini İmam'u'l Haremeyn el-Cüveyni (ö.478/11085) olduğu kabul edilir.
- **Müteahhirun Dönemi:** Hicri beşinci asırla birlik- te başlayan bu dönemin ilk temsilcisi Gazzalı'dır.
- **Yeni ilm-i kelim dönem:** On dokuzuncu asrın sonlarından başlayarak hala devam etmekte olan dönemdir.
- **Hz. Peygamber Dönemi ve Kelam** Böylece Peygamber Dönemi'nde kelim ilminin teşekkül etmediği söylenebilir.
- **Selef Dönemi**

Selef Dönemi'ndeki kelim çalışmaları, daha çok Allah'ın zatı ve sıfatları ile ilgili meseleleri içine almaktadır. Sonraki dönem kelim konularının çoğu bilinmiyordu

Selef metot olarak şöyle bir yol benimsemiş- tir. Te'vilden, akli ve felsefi izahlardan uzak 1 durulması ve delillerin sadece naslarda, yani 1 kitap ve sünnette aranması. Selef metodunun esasları yedi noktada toplanmıştır:

- **Takdis:** Allah'ı cismani olan şeylerden uzak tutup layık olmadığı şeyi ona yakıştırmamak
- **Tasdik:** Allah'ın zatı ve sıfatları hakkında bildirilen- leri aynen kabul etmek, herhangi bir yoruma ihtiyaç duymaksızın onlara olduğu gibi inanmak.
- **İtiraf-ı acz:** Naslarda görülen müteşabih ve üstü kapalı bilgilerin hangi maksada yönelik olduğunu bilemeyeceğimizi itiraf etmek.
- **Sükut:** Açık olmayan müteşabih konular hakkında soru sormamak.
- **imsak:** Kapalı naslar hakkında tevil ve tefsirden ka- çınmak, zihni kapalı, dili bağlı tutmak.
- **Keff:** Kalbi müteşabih konularla meşgul etmemek onlar üzerinde düşünmemek.

Marifet ehline teslim olmak: Bir kişi için kapalı görünen konuların, aynı zamanda başkaları için de kapalı ve bilinemez olduğunu zannetmemek. *Selef metodunun temsilci/eri; Hasan el-Basri, Ebu Hanife, imam Malik, imam Şafii, Ahmed ibn-i Hanbel'dir.*

Mütekaddimun Dönemi Kelam İlmî

Bu dönem Mutezile ve Ehl-i sünnet kelam ekolünün oluşum ve gelişim sürecidir *En karakteristik özelliği, dini konularda fe/se-fi yolun, akıl ve mantığa ait kuralların kullanıl- : maya baş/anmasıdır. Nasslar akla uygunluk oranında doğrudan alınıyor, akla uymayanlar tevil ediliyordu.* Ehl-i sünnet kelamının kuruluş ve oluşumu da bu dönem de olmuştur. Sünni kelam hareketi **İbn Küllab** ile başla- mış, imam Eş'ari ve imam Maturidi'nin görüşleri çerçe- vesinde birer ekol haline gelmiş bu imamların takipçileri tarafından geliştirilip genişletilmiştir

- Ehl-i Sünnet Kavramı

yol, gidiş, tarz, üslup, adet ve dav- ranış gibi anlamları ihtiva eder. **Ehl-i sünnet kavramı**, Peygamberin yolunu ve onun dini anlama ve uygulama biçimini takip edenler anlamında kullanılmaktadır.

NOT: *Ehl-i sünnet kavramı; Eş'ari-Matüridf öncesi dönemde eh/-i rey taraftar/arı başta olmak üzere ashabu'l-hadis ve daha başka bir- 1 çok grubu içine alan şemsiye bir kavramdır. Farklı kesimlerin kendilerini ehl-i sünnete nispet etmelerini sağlayan şu temel inançlar vardır:*

- *Büyük günah işleyenlerin tekfir edilmemesi.*
- *Kıble ehlinin tekfir edilmemesi.*

Ehl-i sünnet kendini **fırka-i naciye** yani kurtuluşa eren fırka olarak görüp kendi dışında kalan anlayışları "fırak-ı dalle" yani sapmış, haktan ayrılmış kimseler olarak gör- müştür. Bu dışlayıcı ve ötekileştirici anlayış, diğer grup- ların "bid'at ehli, ehl-i ehva" gibi yerici tanımlamalarla anılmalarına sebep olmuştur.

2.3.1.1. Ehl-i Sünnet'in öncü Kişileri

- Eş'ari ve Eş'ari Kelam Ekolü Ehl-i sünnet kelamının sistematikleşme sürecinin en önemli siması Eş'ari'dir. 260/875'de Basra'da doğmuş ve 324/936'da Bağdat'ta vefat etmiştir. Hayatının önemli bir kısmını Mu'tezile arasında geçiren Eş'ari, hocası Ebu Ali el-Cübaı (ö. 303/ 915-16) ile girdiği ve kaynaklarda üç kardeş meselesi olarak geçen Yüce Allah'a bir şeyin va- cip olup olmaması meselesinde Mutezili izahın yetersiz kalması dolayısıyla Mutezile'den ayrıldığı kaydedilmek- tedir.

Eş'ari'ye göre Allah'ın, kudret, ilim, irade, semi, basar ve kelam olmak üzere altı kadim sıfatı vardır. Kur'an, Allah'ın kelamıdır ve kadimdir. Allah ahirette görülecekti•r insana ait tüm fiiller Allah tarafından yaratılmıştır.

Eş'ari'nin Eserleri:

- el-İbane an-Usulu'd-Diyane
- el-Luma fi'r-Reddi ala-Ehl-z Zeyğ ve'I-Bid'a
- Makalatu'l İslamiyyin
- Risaletün fi-Istihsanil Havdi fi-ilmî'I-Kelam
- Et-Tebyin an Usulu'd-Din

Eş'ari'nin Başlıca Temsilcileri:

- **Ebu Bekir el-Bakillani (ö.403/1013):**
 - **İn'ikası edille**
 - **Cüz'ü layetecezza (atomculuk) görüşü**
- **İbn-i fürek (ö.406/1015)**
- **Ebu İshak el-İsferani (ö.418/1027)**
- **Abdulkahir el-Bağdadi (ö.429/1037)**

İmamı'I Haremeyn el-Cüveni (

- Maturidilik

. Maturidiliğin hanefilik ile yakın iliş- kisi vardır.

imam Maturidi, 280/893 tarihinde Semerkant yakınlarındaki Maturid kasabasında doğmuştur. 333/944 yılında aynı yerde vefat etmiştir.

Maturidi'ye göre, dine ait bilginin kaynakları şeriat ve akıldır. O, Mutezile mezhebi gibi akla fazla yer vermiştir. Taklidin iptal edilmesini ve dini bilgilerin delillere dayanarak dırılması gerektiğini belirtmiştir. Maturidi, Allah'ın varlığını ispat metodu olarak gaye ve nizam delilini kullanmıştır. ona göre Allah'ı bilmek için haberciye ihtiyaç yoktur. Elçi olmasa da Allah'ın varlığı ve birliği akıl ile bilinebilir.

Maturidi'nin Eserleri (kelam ile ilgili):

- Kitabu'r Red ale'I Karamita
- Beyanu vehmi'I-Mu'tezile
- Reddü usuli'I hamse
- Kitabu'I-Makalat fi'I Kelam
- Reddu Kitabu'I imame li-Badir Revafiz
- Şerhu Fıkhı'I-Ekber
- Kitabu't Tevhid
- *Matüridiliğin Tarih, Gelişimi*
- *Maturidiliğin Belli Başlı Temsilcileri*
- Ebu'I Mu'in Nesefi (Ö.508/1114)
- Ömer Nesefi
- Nureddin el-Sabuni
- İbn-i Hümmam
- Hızır Bey Kemalüddin Beyazi

/s/am düşüncesinde akla önem verme sırası laması şöyledir: /s/am filozof/arı-Mu'tezile- : Maturidiler-Eş'ariler-Se/ef

- **Müteahhirun Dönemi** vardır ki bunların başında felsefe gelmektedir.
- *Bu dönemin en önemli siması mantık ilmine verdiği değer ile Gazzali olmuştur.*
- *Kelam ve İslami ilimler Taftazani ile birlikte büyük bir suskunluğa girmiş- tir. Müslüman alimler özgün eserler yazmak yerine şerhçilik, haşiyecilik ve ta'likçilik ile meşgul olmuşlardır. Bu manada Taftazani bu dönemin ikinci önemli simasıdır.*
- *Bu dönemde üçüncü önemli sima Mısrılı alim el-Fadali olmuştur. Gazzali'nin "İtcamu'l Avam an-ilmi'l Kelam" adlı eseri ile avama kelami konularda düşünmeyi yasaklarken el-Fadali kaleme aldığı "Kifayetu'l-avam fi ilmi'l Kelam" 1 adlı eseri ile avama kelam konularında : bilgilendirme ihtiyacını duymuştur.*

NOT: Müteahhirun Dönemi şu üç ana başlık altında incelenebilir:

- Kelam'da Gazzalı Dönemi
- Gazzalı Sonrası Felsefi Kelam Dönemi
- Taftazani Sonrası Tekrarcılık Dönemi

2.4.1. Kelam'da Gazzalı (450/1056-505/1111) Dönemi Gazzali'nin kelama getirmiş olduğu yenilikler şunlardır:

- Aristo mantığının esaslarını benimsemiştir (*Miyaru'l İlm-Mantığın önemini belirtmek için yazıldı.*). Mantık bilmeyenin ilmine güvenilmeyeceğini (el-Mustasfa) belirtmiştir. Böyle yapmakla kelamı felsefeleştirmiştir. (Tehafütü'l Felasife)
- Bakılanı'nın kabul ettiği "İnikas'ı edile" nazariyesini reddetti. Ona göre bir delilin iptali, medlulün de iptalinin gerektirmez

Alemin kadim sayılması: Felsefciler evreni kadim/ ezeli saymaktadırlar. Allah'tan başka kadim/ezeli varlık yoktur.

Haşrin ruhani olacağı: " Gazzalı itikatta Eş'ari'dir. Kelami görüşleri büyük oranda Eş'ari ile aynıdır. Gazzali'nin kelam ile ilgili eserleri şunlardır:

el-İktisat fi'l-İtikad

İlcamu'l avam an-ilmi'l-Kelam

EI-Munkizu mine'd-Delal

Faysalu't tefrika Beyne'l-İslam ve'z zenadika

Tehafütü'l-Felasife

- Gazzali Sonrası Felsefe Dönemi

1. Şehristani

2. Fahreddin Razi (543/1149-606/1220)

- Seyfeddin Amidi (631)
- Kadı el Beydavi (685)
- Adüdin el İCİ (756)
- Seyid Şerif Cürcani
- Saduddin Taftazani
- Taftazani Sonrası Tekrarcı Dönem

Bu dönem daha önce yazılan eserlere şerh, haşiye ve taliklerin yazıldığı dönemdir. *Müteahhirun Dönemi delillendirme yöntemleri tümevarım, tümdengelim, kıyas ve kıyasu'/'-ğaiib a/e'ş-şahit (görünenden görün- İmeyene u/aşmak)'tir.*

- **Yeni Kelam Dönemi**

XIX. yüzyıla gelindiğinde Batı'dan İslam dünyasına yayılan materyalist, pozitivist, determinist düşünce ve anlayışlara karşı Müslüman bilginlerin rahatsızlık duydukları ve bunlara karşı koymak için bir çaba sarfettikleri görülmektedir.

Yeni ilmi kelamın öncüleri şunlardır:

1. Muhammed Abduh
2. Cemaleddin Afgtinf
3. Seyyid Ahmed Han
4. Filibeli Ahmed Hilmi
5. Şıblı Nu'mani
6. EmirA/i
7. İzmirli İsmail Hakkı
8. Abdülatif Harputf

Yeni i/m-i kelam, XIX. yy.da ortaya çıkan materyalizm ve felsefi bir düşünce olarak pozitivistizm akımlarını reddetmiştir. Bu alımlarla mücadele ederek İslamın inanç konularını ispat ve izah etmiştir.

Yeni İlmî Kelam Literatürü:

1. Giritli Sırra Paşa: Nakdu'l-Kelam fi Akaidi'l-İslam
 2. İzmirli İsmail Hakkı: Yeni ilmi Kelam
 3. Abdullatif el-Harputi: Tenkihu'l-Kelam
 4. Ömer Nasuhi Bilmen: Muvazzaf ilmi Kelam 5, Muhammed Abduh: Rasaletu't-Tevhi
- 1.1. Tanımı ve Çeşitleri

Nakli bilgi: Nasslardan yani Kur'an ve sünnetten elde edilen bilgilerdir. Nakli bilgilerde, naklin sıhhati ve manaya delaleti önemlidir. Nakli bilgiler yakini veya zannidir. Nakli bilgi/haber, yalan söylemesi imkan ve ihtimal dahilinde olmayan bir topluluk tarafından aktarılmışsa ve anlaşılması noktasında bir kapalılık yoksa (manaya delaleti) bu bilgi kesinlik ifade eder. Bu bilgi/haber mütevatirdir ki bu bilgiye yakini bilgi denir. Şayet bilgi/haber ahad haber yani tek kişinin bildirmesi ile gerçekleşmiş ise veya mütevatir olmakla birlikte kapalılık özelliği (manaya delaleti) taşıyorsa bu tür bilgi şüphe ifade eder. Bu bilgiye ise zanni bilgi denir.

SOSYOLOJİYE GİRİŞ -1

Toplum bilimi

Sosyoloji "socialis" (toplum) ve logos (bilim) kelimelerinin birleşiminden meydana gelir.

• Toplumsal ilişkileri, ilişkiler sonucu ortaya çıkan kurumlar, kurumlar arası ilişkiler, toplumsal yapı ve değişimler. inceleyen bilim dalıdır.

ör; Aile, başarma, Etklenme vb.

SOSYOLOJİNİN ÖZELLİKLERİ

- Toplum ele alır (Bireyle değil)
- Kural koyucu (Normatif) değildir.
- Olması gerekeni değil, olanı ele alır
- Nesnelidir (objektiflik). Değer yargılarına katmaz.
- Laboratuvarı, toplum ve tarikhin
- Toplum sistematik olarak ele alır
- Benzer sosyal olaylardan yola çıkarak genellemelere ulaşır
- Sosyal olayları çok yönlü ve çok fak farklı bakar.
- Bütün toplumlar için geçerli olarak evrensel ilkeler ortaya koyar.

BİLİM HALİNE GELMESİ

→ Rönesans ve Reform hareketleri

↓
Kültür
sosyal
bilgi
↓
Din

→ 19. yüzyıl Sanayi Devrimi ve Fransız ihtilali

↓
Teknoloji
makine
↓
milliyetçilik
esitlik
adalet

→ Değer bilimleri ve felsefedeki gelişmeler

→ Sosyolojisi disiplin haline getiren ve kurucusu

"Auguste Comte" dir

→ Kendine has yöntemle sosyolojisi geliştiren kişi "Durkheim" dir.

→ Önemli temsilcileri; Auguste Comte, Durkheim, Marx, Le play, İbni Haldun

DİĞER BİLİMLERLE İLİŞKİSİ

sosyoloji - psikoloji ⇒

sosyoloji ⇒ Antropoloji

sosyoloji - Tarih

sosyoloji - Hukuk

" - Ekonomik

KULLANDIĞI YÖNTEMLER

1) ANKET: Geniş bir kitlenin belirli olgularla ilgili genel görüşlerini öğrenmek için kullanılır.

→ uygulanması kolaydır.

→ sonuçlarında yüzyüzel bilgiler sağlar.

→ yazılı, sözlü, bireysel veya grup halinde kullanılabilir.

→ örneklerin iyi seçilmesi gerekir.

2) Görüşme: yüz yüze konuşmaya dayalı bilgi edinme tekniğidir.

→ sorular görüşme öncesinde hazırlanmalı ve bir plan izlenmelidir.

→ görüşme sonuçlarını kayıt altına alınmalıdır.

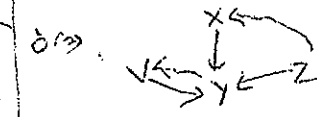
3) monatör ⇒ Sınırları belirlenmiş bir konu üzerinde derinlemesine yapılan incelemedir.

→ Temsilcisidir ⇒ LE PLAY

ör; Gecekondu ailesi, işçi ailesi vb.

4) sosyometri ⇒ sosyal tabakadaki sosyal ilişkileri inceleme

• Küçük gruplardaki bireyler arasındaki etkileşimi görmek.

lider kim
terk eden kim
kalıcı kim
kasıtlı geçen kim vb.

5) Görüm...

Toplumsal olay ve Toplumsal olay

Toplumsal olay: Toplumsal hayatta tek tek ortaya çıkan yeni ve zaman belli olan durumlar

ör; 1789 Fransız ihtilali, 1910 ve 10 depremi

Toplumsal olay: Sıradan, Geneldir. Farklı toplumlarda aynı anda gerçekleşen durumlardır.

• Toplumsal olayların tekrar etmesiyle oluşan, bütün toplumlara özgü olan, zamanda ve mekanda bağımsız olayların genel adıdır.

ör; Sanayiler, Depremler vb.

Toplumsal olay Toplumsal olay

Kurtuluş Savaşı
1999 Gölcük depremi

SANAYİLER
DEPREMLER

Toplumsal Gruplar

Toplumsal Bir coğrafisi mekanda yaşayan, birbirinde haberdar olan ve aralarında güçlü bir dayanışma ve iş birliği bulunan, ortak bir kültürü paylaşan insanlarda oluşur.

Toplumsal Gruplar

→ EN az 2 üyeler oluşmuş, "Ortak bir

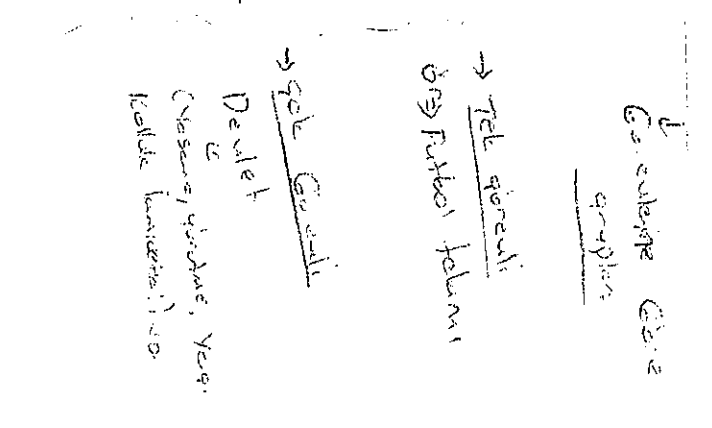
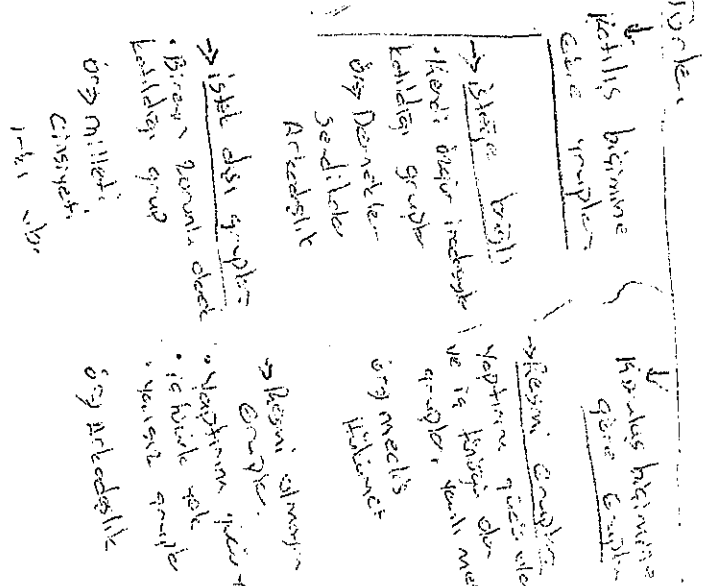
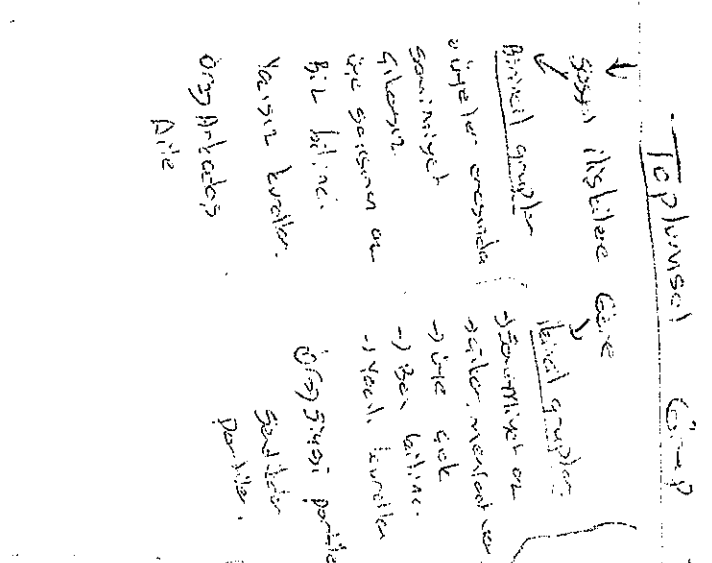
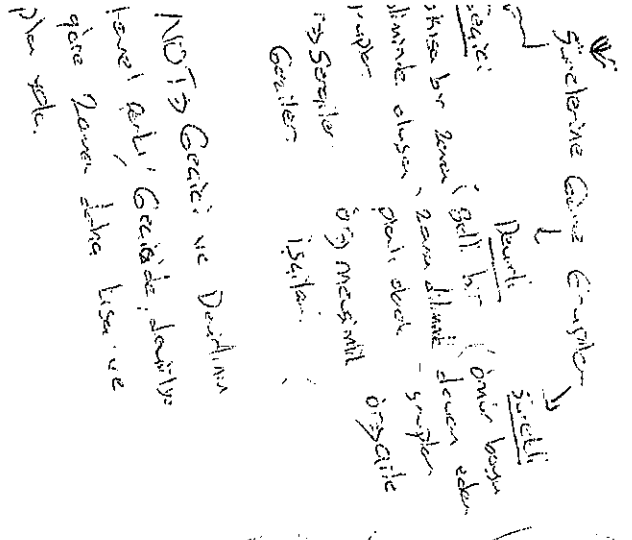
amaç" için bir araya gelmiş, bir grup kimliği taşıyan ve kendini bu grubun bir üyesi olarak gören insanlardan oluşmuştur.

BİREYLERİ

- Ortak amaç söz konusudur
- Bireylerin grup içinde kimlikleri vardır.
- Kendi kimliklerini koruma vardır.
- Grup üyeleri birbirlerinin farklılıklarına mutlaka kayıtlılık iletişimi vardır.
- Her birinin statüleri ve statüsünün gerektiği değeri rolleri vardır.
- Grup normlarına uyum sağlanmazsa Grup ortadan kalkar.
- Kültürün korunması ve devamlılığını sağlar.

İŞLEVLERİ

- Üyelere kimlik kazandırır.
- Gereksinimlerinin giderilmesini sağlar.
- Üyeler arasında bağlılık duygusunu geliştirir.
- Kişilerin yalnızlık duygularında kuvvetler.
- Kişilerin kendini geliştirmesini sağlar.
- Bireyin Biyolojik, psikolojik, sosyal, barınma beslenme ihtiyaçlarını giderir.

2) Birney ve Toplum (Toplumsal) Sosyalleşme: Birneyin kişilik kazanması ile belirlir. Bir toplumsal çevreye uyum sağlanmasıdır. → Davranışları sosyalleşme sürecinde öğrenilir.

uyumunun birleşen sonuçları olarak gereğince beklediği davranış kalıplarına devam. Toplumda öğrenimden isteneni öğrencilerin duygusal, bilişsel yönden geliştirilmesini, dâhki ve milli değerlerin benimsenmesini...

sosyalleşmeyi sağlayıcı unsurlar: Aile, okul, arkadaş grubu, bitle iletişim araçları. (AŞ)

sosyalleşmenin özellikleri:

- Birneyin uyumlu ve dengeli bir kimlik edinmesini sağlar.
- Tek yönlü değil, karşılıklı bir etkileşim var.
- Her bireyde aynı etkili yapmaz.
- Ömür boyu devam eden süreçtir.
- Özellikle birincil grupların etkisi çoktur.

3) Toplumsal prestij (saygınlık) Bireyin sahip olduğu ve kazandığı saygınlık derecesidir.

- Bireyin statüsünün gerektirdiğini yerine getirmediği.
- Öğrencinin saygınlığı; folistika, derslerine basmasıyla...

Toplumsal statü, Rol ve saygınlık

1) Toplumsal statü → kişinin toplumdaki sahip olduğu konumdur. de: Doktorluk, öğretmenlik...

veilmiş statü

- Doğuştan verilen statülerdir, itaaz.
- ör: Cinsiyetlilik, yaşınız.

Kazanılmış statü

- Kişinin sababı ve eğitimi sonucu ortaya çıkan statülerdir.
- ör: Esneklik, mühendislik

Toplumsal Değer, Norm ve Kontrol

a) Toplumsal Değer: Kişilerin ortak duygularını yaşıta, kusaktan kusaca altta değerlerdir.

- Toplumda istenen, beğenilen, yaalı görülen ve de istenilmeyen davranış, tutum ve eylemleri belirleyen ölçütlerdir.
- ör: Sevgi, saygı, yardımlaşma, vatanseverlik.

Özelikleri:

- Toplumda her bireyin statüsü vardır.
- Bazı statüler ~~iki~~ da durumda ölmeye değişmektedir. (Genli olmak, beyaz olmak), bazı statüler zamanla değişebilir. (idareci olmak, işsiz olmak, öğrencilik)
- Birey aynı anda birden fazla statüye sahip olabilir. (Anne olmak, öğretmen olmak)
- Her statünün belirli sorumlulukları vardır.
- Kişinin en fazla zava ayırdığı statüye Anahat statüsü.

Özellikleri:

- Toplumda özgüdür: → Bütünlükten sağlanır.
- Toplumda topluma zamanla değişebilir. (Baskı zaman)
- Davranışları yönlendirir.
- Toplumsal kurallara (Normlara) temel oluşturur.
- Zorunlu yitiren değerler, yeni yerine birtür:
- Birey tarafında benimsenmiş, inaç halinde almıştır.

2) Toplumsal Rol: Toplumun senden beklediği davranışları yerine getirmeye toplumsal rol denir.

- Toplumun bireyden beklentisi; ö: Öğretmenin ders anlatması, öğrencinin ders katılması
- Bireyin evini, görevlenesi; Rol çatışması: Sahip olunan roller birbirini ege. liyorsa rol çatışması ortaya çıkar.
- ör: taraftarı olduğu bir spor klübün masını yöneten hokem, rol çatışması yaşayabilir.

b) Toplumsal Norm → Kişilerin toplum içinde nasıl davranmaları gerektiğini belirleyen, yaptırım gücü olan kurallardır.

- resmî norm: Tüzük, kanun
- resmî olmayan: Adet, geleneğe göre. ö: obdükte yuma

ör: Bir yakınının davasına bakarak bir yarışta da rol çatışması yaşayabilir.

Anahat rol: Sahip olunan roller içerisinde tanımlanmış 21 sağlıklı rol, Anahat rolıdır.

ör: Bir ses sanatçısı sahip olduğu roller (Anne/Baba, doktorluk, taraftar, parti üyesi, yazar)

c) Toplumsal Kontrol: Toplumsal kurallara uymayı sağlamak ve uymayanlar üzerinde baskı kurarak sınırlandırmak amacıyla normlar aracılığıyla gerçekleştirilen toplumsal denetime denir.

- resmî olan: İhtilaf kuralları
- resmî olmayan: Ahlakî, dinsel olan.

4) Toplumsal sapma: kişi veya kişilerin değeri bozacak davranışta içerisinde bulunmasına denir.

Nedenleri:

- Hızlı sosyalleşme
- Toplumun hızlı yaptırımının zayıflığı
- Kültürel çatışmalar
- Hızlı toplumsal değişim
- Etiketik ve siyasal sıkıntılar
- Toplumun farklı kumru arasındaki uyumsuzluklar.

Olumlu saptama

Toplumun değişmesi ve gelişmesine yönelik adımlar
örgütmenin içerisinde faaliyetinin köşesi çıkmasına rağmen Lincoln'un köleliği kaldırması

Olumsuz saptama

Toplumun insanın seçtiği zor ve zor kurallarla dolu kaldığı durumlarda
özgürlük, özgüvenlik, uyumsuzluk kullanılması

5) Halk ve yönetimler

→ Toplumsal statülerde insanın, kelime göre ve sorumluluk yüklenir. Toplumun statüsü gerektiren bir şeyden veya toplumsal grupta beklediği davranış ve roller vardır. Toplum bu rollerin gereğini yerine getiren bireyleri takdir eder, ödüllendirir. Yerine getirmeyenlere yönelik olarak ayıplama ve kınama da başlıca toplumsal saptamanın türüne göre, farklı cezalandırma protokollerini uygular.